

АРТУР ВАН СХЕНДЕЛ ФРЕГАТАТА „ЙОХАНА- МАРИЯ“

Превод от нидерландски: Фредерика Петрова, Илия Петров, 1975

chitanka.info

I

През един февруарски ден на 1865 година тримачтовият кораб „Йохана-Мария“ бе спуснат във водата от една корабостроителница на квартал Остенбург в Амстердам. Времето беше тихо и хладно, но слънцето грееше с белезникав блясък през мъглата, като лъщеше по прясната червена боя на кила и на знамето. Когато ръката на една девойка го освободи, корпусът започна бавно да се плъзга при възторжените викове на хората. След туй се впусна напред и неударимо цамбурна, като разплиска нагоре вода, която се прехвърли над щевена, а кабелните въжета, които го държаха, пукаха и скриптяха. И сега там лежеше един кораб, който леко се поклащаше на вълните, а цветовете на флага му се оглеждаха във водата.

Един месец по-късно, когато мачтите бяха издигнати, вътрешните работи привършени и старателно проверени, той бе изтеглен към Нийведип за такелажно съоръжаване. Там, при кея, с него се изравни една лодка, с която докараха скулптурната фигура, позлатена тежка фигура на жена, изобразяваща надеждата, с котва в лявата ръка, а дясната притисната към гърдите. Откъм шията ѝ се разгъваше лента, закрепена на самото удебеление на щевена, а върху лентата — със седем букви от едната страна и толкова от другата — стоеше девизът: „*Nil Desperandum*“.^[1] Лентата и буквите бяха от мед, така че ако позлатата се заличеше, девизът щеше да си остане на плавателния съд.

Мъже с венцеобразни моряшки бради стърчаха там и гледаха — и преди обед, и след обед. Понякога някой намигваше, преди да отмине по-нататък, а друг изваждаше лулата от устата си, за да каже някоя дума. Някои с възхищение кимаха с глави, но нямаше нито едни, който да не запримига с израз на неодобрение, когато вдигнеше поглед и измереше височината на мачтите и стенгите. „Йохана-Мария“, макар че беше изработен солидно, строен в предната част, пълен в ребрата, действително носеше под вимпелите един несъразмерен такелаж. Когато той лежеше във водата окончателно привършен и

собствениците му, господата тен Хопе, дойдоха да го разгледат заедно със строителния ръководител и капитана, те дори сметнаха, че горните стени трябвало да се скъсят. Капитанът, който се чувствуваше щастлив в момента, смеейки се, разказа за такъв един такелаж, с който англичаните постигнали неимоверна скорост. И подавайки ръка в знак на обещание, той заяви, че щял да постигне същото нещо, ако само господата имали грижата за подходящи товари. След тези думи те разгледаха всичко и в предната, и в задната част, в трюмовете, кухнята и бака. Сетне се върнаха в каютата и доволни от солидната и безупречна изработка, чукнаха чашите с рейнско вино в знак на привързаност към девиза на кораба си. От този ден нататък капитанът Ян Вилкенс стана заповедник на кораба. В суетнята на следващите дни новостта на палубата се поизхаби. Варелите с масло и смазка правеха петна, които лъщяха по фладерите на дървените части. Веригите и талиите при спущането ги нараняваха. Тежките амбалажни конструкции, сандъците и буретата оставяха широки резки. Ботушите на товарачите нанасяха кал и други замърсявания, които въпреки старателното търкане с четка постоянно оставаха около люковете цвета на захабеното дърво. То беше богато товарене, обаче разнообразието му не се хареса на капитана, така че той самият слезе долу, за да види дали добре се подреждаше стоката. Наистина и щурманът беше на борда и той му бе гласувал доверие още от първия ден, но не познаваше неговите умения, а сам той би вършил онова, което не смееше да повери на чужди ръце.

Когато корабът слезе по-надълбоко във водата, мачтите изглеждаха по-високи. Все пак през една нощ, когато бризът беше доста силен, капитанът и щурманът едва можаха да забележат някакво поклащане спрямо звездите.

Екипажът бе назначен и се яви на борда. За повечето от тях плавателният съд нямаше да бъде нищо повече от местопребиваването, дето те щяха да имат работа, храна и подслон — толкова, колкото им се даваше, — и временно убежище, което те щяха да напуснат заради друго, по-добро или по-лошо, и всеки по свои съображения, но почти всички поради безпокойството, което измъчва моряците било през време на плаване, било на сушата. Който излезе в морето, бива очарован от хоризонтите, от простора и светлината. Обаче той вижда по-добре от нас, които оставаме на сушата, че хоризонтите постоянно

се отдалечават, докато на края, когато бъде спусната котвата, от тяхното обещание не излиза нищо освен радостта от един свободен ден. От полюляването и от самите вълни той добива възбуда, която го кара да продължава плаването дотогава, докато стигне до място, дето получава удовлетворение. Въпреки многото си работа той има толкова много време за гледане! И сетне, когато след един дълъг рейс е прахосал шепата сребро, което е спечелил, остава едно недоверие към онова, което е било, и въпреки това — известен копнеж към нещо ново. И тогава започва да поглежда към друг кораб и бива примамен от друг вълнорез, друго име или дори от друга боцманска свирка. Такива са матросите, които рано умират на сушата.

Но има и други, които принадлежат на морето — обитателите на кораба. Когато стъпят на него, обзема ги известна сигурност, която ги кара да се чувствуват по-силни и по-леко на краката си. Всичко, до което те се докосват, им дава здраве. Нагелите^[2] така им прилягат на ръцете, сякаш са били изработени за тях, а миризмата на смола е тяхна наслада. Те гледат към сушата като към чужда страна, която не познават. Докато котвата е на дъното, живеят в очакване, вършат си работата, защото трябва да я вършат; но щом корабът се раздвижи, въздушевлението се възвръща в ръцете им и с всяко въже и с всеки скрипец те боравят точно така, както трябва. Правят за своя кораб всичко, което могат, така че да не му куца нищо. Онова, което ги подтиква, не е само дългът, а привързаността към една собственост. Защото — макар и с друго право — корабът им принадлежи така, както на собствениците си.

Те знаят, че за тях той е нещо повече от оръдие, с което си изкарват хляба, и нещо повече от жилище; той е за тях твърдина. Къщата на сушата осигурява отрада, подслон през лято и зима, удобство и покой. Тя събира семейството; няма опасности, от които трябва да се крие човек там. Обаче при буря той трябва да се бори във водата срещу вятъра и вълните и тогава корабът е убежище, а и оръжие; и всеки е признателен на дървото, за което се е закрепил, на строителя, който го е сковал, и преди всичко на кораба, който сега се отблагодарява по един прекрасен начин за верността му. Такива са моряците, които — когато трябва да се върнат завинаги на сушата — чувствуват, че са изгубили най-хубавата част от живота си, онова, на което е принадлежало сърцето им.

Една трети́на от екипажа, който дойде на „Йохана-Мария“, беше замесен от такова тесто — хора на кораба и за кораба. Седмина от тях щяха да плават на него, докато там се издигаше холандският флаг, двамина — дори и след това. Капитанът и щурманът щяха да останат там четиринадесет години.

Стотици ръце щяха да обслужват кораба по време на неговите приключения, но малко — така добре, както ръцете на майстора на корабни платна, готвача и шест матроси, от които един дойде на първия рейс на кораба като юнга. С изключение на готвача всички бяха амстердамци, родени в квартала Остенбург, дето още от люлката си са слушали чукането и тракането на корабостроителницата; дето са опознали водата, играейки на дървени флоти, и чиито ранни младини са пълни със спомени за чудните неща, които е докарвал някой пристигнал от Индонезия кораб. По списъка те могат да бъдат посочени на първо място измежду ония, които са присъствували, когато са полагали кила на „Йохана-Мария“ и когато са го спущали във водата: Якоб Брауер, майстор на корабни платна, Дирк Янсе, Ян де Ройтер, Хендрик Меу, Християн Полвейк — матроси; Хендрик Принс — юнга. А също и готвачът Ховерт Плойм, който, макар и да беше дошъл от една хлебопекарница до самата църква „Св. Баво“, беше привързан към морето и корабите повече, отколкото към братята и сестрите си.

Всички бяха млади хора, както и самият капитан. Собствениците имаха обещанието на строителния ръководител, че ще притежават един от най-бързите плавателни съдове в целия флот, и смятаха, че той ще бъде обслужван по-добре от напредничавостта на младежта, отколкото от спокойствието на старите, които плават бавно и сигурно, но с това често пъти губят много време. Фирмата трябваше да докаже също, че той може да се състезава с новите влосинци и ротердамци както по отношение на товара — защото ставаше трудно да се спечели търговското предприятие, — така и по отношение на пътниците, които все пак винаги даваха предимство на познат кораб и познат екипаж.

Най-възрастният от екипажа, боцманът Аренд Бос, беше приет отчасти защото беше способен, отчасти от съжаление. Страдаше от неразположения, които го измъчваха най-много на сушата, а когато плаваше, се освобождаваше от тях в продължение на месеци. Все пак понякога той се оказваше негоден и в морето и затова винаги след два

или три рейса отказваха да го задържат. Където отидеше, всички на кораба трябваше да почувствуват уважение към него, защото веднага се проявяваше неговото добросърдечие, неговата търпеливост и правдивост.

Когато той преди лягане скръстеше ръце на гърди и наведеше глава пред хамака, всички мълчаха, докато си свършеше молитвата. През свободното си време четеше или пишеше дълги писма до домашните си, защото Бос и през отсъствието си трябваше да ръководи грижите за децата си, които бяха поверени на един родственик. Несигурността и неизвестността за близките на сърцето измъчват моряка много повече, отколкото той дава да се разбере. Как ли ще ги завари, като се върне? С какво ли ще може да им помогне или да подобри положението им? Морето дава покой за самия него, но много безпокойство относно житието-битието на скъпите нему същества в къщи. Бос не показваше туй нещо с друго освен с обширните си писма.

Човекът, който още в началото трябваше да издържа пълната мяра на шегите, беше готвачът. Холандците и особено амстердамците се отличават с особен вид шеговитост, за която народът има различни имена и която обикновено се състои в някои нелепи, а понякога груби, но не злонамерено казани думи. Те не предизвикват голям смях. Напротив, лицата остават сериозни. И все пак оня, за когото те се казват, чувствува, че изпада в глупаво положение. Но не е вложено нищо оскърбително и затова той най-често отговаря с нелоша дума. Изглежда, че такива думи нарочно се изказват с повече местен акцент, отколкото имат, докато лежат в устата. От оня ден, когато Ховерт Плойм дойде тук, на борда, те всички биваха насочени към него и името му звучеше така, както той никога преди не бе го чувал. И понеже никога не разбираше защо тъкмо на него трябваше да кажат нещо щуро и не знаеше какво да отговори, излизаше навън ядосан. Обаче мъчителят можеше спокойно да го догони, за да му поиска в кухнята огънче за лулата си; защото Плойм, който никога не бе вършил лоши неща, не допускаше лоши помисли и у другите. От всички пред мачтата^[3] Бос и Хендрик Меу бяха обект на най-много симпатии. Меу — защото той беше оня, който развличаше хората; един едър младеж с почти бели къдрици. Всички песни, които са били пети някога в Амстердам, той ги знаеше от начало до край. Той имаше и други,

написани на листчета в сандъка му, които понякога предоставяше на другите, за да могат да научат припевите. Акомпанираше на хармоника, която бе получил в награда и я лъскаше с чортова кожа. Свирише на окарина, а и с пръсти можеше да свири някои мелодийки. По-нататък той можеше да скача презглава и да бяга по ръце по-бързо от всички. Когато го запитваха за нещо — за звезда или за морско чудовище, — веднага измисляше някакво име, някакво място и някоя приказка, която винаги завършваше печално. Защото макар лицето му да светеше от веселост, Меу имаше тъжно сърце, което го караше да се чувства малоценен и да губи увереност в бъдещето.

От хората на кораба, които щяха да му останат верни най-дълго, Якоб Брауер, майсторът на корабни платна, привличаше най-малко внимание върху себе си по време на първия рейс. Само капитанът бе забелязал нещо особено у него. Когато дойде на мостика с приведена глава, той поздрави и мина напред. И понеже не знаеше какво именно му бе направило впечатление, капитанът реши, че то трябва да е било тъмният цвят на кожата му. Има амстердамци — от векове, от баща на син, — при които във всяко поколение се ражда едно дете с тъмна кожа, коса и очи, така че човек ще си помисли, че е южняк, ако погледът му, най-често тъжен, не беше тих като мрачен декемврийски ден в Холандия. Брауер рядко запитваше, отговаряше кратко. И че не обичаше твърде да приказва, това знаеха ония от предната част на кораба, които го познаваха още от квартала. Разбираше си занаята безупречно; казваха, че имал не по-малко познания от един щурман, макар че не бил учил това в училище.

Беше приет като майстор на корабни платна, но можеше да бъде приет и като дърводелец, защото познаваше дървото на кораба, неговите добри и лоши страни. Освен че беше сръчен и мълчалив, за него знаеха още, че е силен, но нищо повече от това.

Когато всичко беше готово и корабът можеше да потегли, през един майски ден дойдоха пътниците. Кабините заемаха голяма част от задната страна на кораба и нищо не беше пожалено, за да се създадат нужните удобства. Каютата — широка и висока, осветявана от огромен фенер — приличаше на някой салон от махагоново дърво, с две маси, две лампи и пиано. Собствениците бяха рекламирали красивата вътрешна уредба на кораба във вестниците — не без успех. Защото ако и да не пътуваха някои важни господа, нямаше нито една незаета

кабина. Пътниците бяха такива, каквито ги виждаме обикновено да пътуват на Изток: неколцина бяха излезли в отпуск хора, един плантатор, един администратор; мнозинството обаче бяха млади хора, в началото на попрището си; един търговец, който трябва да сключи там някоя сделка, току-що назначени чиновници, новопроизведени лейтенанти от академията, един пансионер, който се връща при богатите си родители, млади госпожици, които отиват в Индонезия на работа. В един от дните, които се намират под закрилата на тримата ледени светии^[4], те дойдоха на кораба със своите сандъци, пакети и кошници, пълни с всичко онова, от което човек може да има нужда през едно продължително пътуване. Така на задната страна на кораба се създаваше суетня от хора, които се познаваха; тук и там търсеха домакина, заговорваха за това-онова щурмана, където и да го намереха зает с работата си, и всички бяха със зачервени лица, макар че въздухът заплашваше да затреци с градушка. Но си легнаха рано да спят.

И този, който се събуди рано на следващата сутрин, скоро чу шума от миенето на палубата, заповеди и тяхното повтаряне, боцманска свирка, спущане и вдигане на скрипци и плясъка на водата, която се разбиваше о бордовете.

Щом се появи вятър под нужния ъгъл, капитанът, без да чака определения час, даде на кораба онова, което той трябваше да има, тоест морето. Към средата на дневната вахта^[5] почти всички платна бяха издути и „Йохана-Мария“, леко наведен към подветрената страна, запори светлозелените води с плискане и пяна на носа, със солено кипене, което и освежава, и докарва жажда, и изостря желанието да продължаваш напред и все напред.

Капитан Вилкенс, застанал на своя ют, със светнали от радост очи гледаше от вимпелите надолу. Облаците, от които току-що се бе излял обилен дъжд, тъй че белите платна сега блестяха, се гонеха към ясният, пълен с дюни бряг, но откъм север над мрачното море се надигаха нови застрашителни облаци. От гледище на плаването не можеше да се желае по-добър вятър. Когато чу, че корабът се движи с дванадесет възла, капитанът започна да потрива ръце. В този миг той съзря майстора на корабни платна, който гледаше надолу от голямата мачта, а в погледа му имаше нещо, което не му харесваше. В изблик на злоба той му викна и го запита какво става с него. Брауер, изненадан от

тона, отговори просто, че всичко е в ред, но че едва сега можал добре да види доколко може да разчита на своите платна. Макар капитанът да знаеше, че нямаше никакви основания да бъде недоволен, той все пак чувствуваше, че у тоя човек има нещо, което не му харесва. И двамата бяха правдиви мъже, но не се разбираха помежду си и погледът, с който Брауер гледаше към платната, беше за капитана достатъчна причина да не може да го понася, макар да съзнаваше, че не беше справедлив към него. Една сила, която и разделя двама души, за чиито добри качества — и на двамата — мнозина свидетелствуваха, и ги противопоставя един на друг с неприязън и понякога дори с отвращение, трябва да иде отнякъде по-дълбоко, отколкото от сърцето. Никаква правдивост и никаква добра воля не може да им помогне. Единият не разбира думата, която другият казва, макар че тя е ясна за всекиго.

Още в началото на първото отплаване тази липса на разбирателство се прояви по доста неприятен начин. Северният вятър беше позатихнал и когато „Йохана-Мария“ влизаше в Ламанш, имаше мъгла. На меридиана на Бийчи Хед той почти спря и едва се полюляваше, макар че имаше вълнение. Всички бяха на палубата. На сутринта корабът се раздвижи и когато мъглата се вдигна, изведнъж бе съзрян един малък кораб пряко пред носа на „Йохана-Мария“, и то въпреки обстоятелството, че и от двете страни на кораба редовно се сигнализираше с рог. Откъде дойде той, капитанът не знаеше. Но неочаквано видя Брауер, който даде рязък завой с щурвала. Другият кораб засегна само бушпритното удължение. Капитан Вилкенс изруга, скара се на Брауер и го изгони от юта. Аренд Бос, който беше съвсем наблизко, сметна, че капитанът се е отнесъл несправедливо спрямо неговия другар, и макар че той беше достатъчно опитен, за да знае как трябва да бъде, не можа да се въздържи да каже, че именно това завъртане е предотвратило злото, за което — тъй както бе заслужил — му бе грубо заповядано да мълчи.

Сега имаше двама моряци — и то измежду най-добрите, — които смятаха, че заповедникът решава твърде прибързано. Вярно е, че Брауер няма право да се докосва до щурвала. Но е дълг на всеки моряк, който и да е той и каквато и длъжност да изпълнява, в случай на непосредствена опасност за кораба да действа веднага щом види, че друг не действа. Рулевият беше един необигран младеж, Бос не бе

видял опасността, също така и капитанът, който и не искаше да признае, че Брауер е предотвратил злото.

Когато корабът отново плаваше с вятър в платната, всички пак се чувствуваха доволни, но между капитана и боцмана имаше само кратки думи и не повече, отколкото налагаше службата. Междувременно корабът бе поел своята задача. Той имаше такова поведение, каквото се очакваше от един кораб с неговите строителни качества — солидно и спокойно, прилично и устойчиво, по нрава на корабите, които от векове насам са осигурявали благополучието на Холандия, кораби, които не са имали друга история освен историята на собствениците и екипажа — труд, грижи, награда и вяност.

[1] „Никога не трябва да се губи надежда“ (лат.). — Б.пр. ↑

[2] Болт с продълговата фигурна главичка. Бел.ред. ↑

[3] Тоест матросите за разлика от „отзад“ — офицерите. — Б.пр.

↑

[4] 12, 13 и 14 май. — Б.пр. ↑

[5] Към 6 часа сутринта. — Б.пр. ↑

II

Макар че много кораби плаваха под холандски флаг, жестокосърдечните и лоши капитани трябваше да бъдат рядкост, защото имената им ставаха известни на всеки матрос. Който започва да плава млад, рано свиква да оказва помощ и да получава. Ден и нощ той има едни и същи интереси с другарите си и понеже е свободен от завист, всичко хубаво, което има у себе си, може да се развива. И когато стане достатъчно възрастен, за да може да носи отговорностите за това, което заповядва, той опознава хората, техните мъки и техните добри намерения и им отвърща с добро.

Ян Вилкенс беше обаче човек с меко сърце — до такава степен, че понякога се проваляше поради тази своя мекушавост. Освен това той беше от ония хора, чието сърце иска да бъде изцяло заето само от едно чувство, и за които — щом като е по-добре на сушата — плаването става мъка. Когато той като ученик бе отишъл в Индонезия и бе останал там в продължение на години, най-скъпи му бяха мислите за дома, дето живееше майка му. Когато получеше — на някой рейд — разрешение да отиде на сушата, той го преотстъпваше на други и оставаше на борда, като се отдаваше на това да гледа през нощта и да прави усилия да си представи какво ли е сега в къщи, при което — ненаблюдаван от никого и без да се срамува и от себе си — можеше да пролее и сълзи. Там го задържаше само работата, която самият той си беше наложил: служеше като втори щурман на един малък кораб, който плаваше между външните острови и Ява, и по такъв начин можеше да изпраца на майка си голяма част от заплатата си. И след като той, работейки без отдых за нея, бе копнял за нея в продължение на осем години, дойде известието за смъртта ѝ. Ударът беше жесток, обзе го дълбока печал. Върна се в Холандия, казвайки, че било дошло време да се яви на изпити, като премълча онова, което всъщност го вълнуваше — копнежа да види отново своя дом, другарите, мебелите, които бяха добили сияен блясък в неговите спомени. И след като бе прекарал едно дълго лято в плен на книгите, в самотната къща при

един малък канал, под дърветата, и се бе явил на последния изпит, той потърси работа особено поради нуждата да се освободи от гнетящата го празнота. Вилкенс съзнаваше вече, че мореплаването, което трябваше да стане негово призвание, не можеше да го удовлетвори.

И удовлетворението дойде неочаквано при завръщането му от първия рейс. На празненство у собствениците на кораба той видя едно момиче, което събуди у него нова и по-голяма любов. Бързо се изнизваха дните между разтоварване и товарене и той можа само няколко пъти да отиде в Амстердам, дето обаче не му се удаваше да направи нищо друго, освен да минава край дома ѝ. Вилкенс беше несръчен като всички при първата любовна омая, отгоре на туй никога не бе чувал как човек се домогва до едно момиче. Обаче преди заминаването вдъхновението го подтикна към най-хубавото нещо, което можеше да стори: почука на вратата, бе поканен вътре и поиска ръката ѝ от баща ѝ. Отговорът бе кратък отказ, като се посочиха за мотив различията в общественото положение. Тогава той написа едно дълго писмо и започна да се прикрива край къщите и да следи, докато веднъж издебна момента, когато тя излезе от къщи; тя постоя изненадана с писмото в ръка, докато той отново изчезна. И преди да бяха вдигнали котва, дойде писмото-отговор, което той пази в джобчето на якето до гърдите си през всичките месеци в океана. През тихите часове на вахтата, гледайки мачтите, нагоре между звездите, ту на наветрената, ту на подветрената страна, той виждаше най-скъпия образ на своите мисли там, в неговия град. В продължение на две бързо минаващи години, през които той извърши много работа — бързо, с увлечение и без умора, — винаги носеше в джобчето до гърдите си най-нежното си притежание — връзката писма, която все повече набъбваше. И тогава получи известие, че можел да поднови предложението си. Този път бащата го прие с подходяща любезност и макар и с все още смръщени вежди, даде съгласието си и благословията си и за приготовленията не определи повече време от интервала между отплаване и завръщане. Вилкенс не знаеше, че бащата бе принуден от страх за здравословното състояние на дъщерята.

Задълженията на борда за първи път му се сториха тежки, когато му отпуснаха едва няколко дена за медения месец. Жена му го придружи до Нийведип и кърпичката, която тя размахваше и с която си

изтриваше сълзите, беше последното нещо, което той можеше да различи на сушата — една бяла точка, която означаваше копнеж в мислите, с които рейсът беше кратък по дни, но дълъг по щастие. И работата вървеше сякаш по-леко.

При първото му завръщане го чакаха куп грижи — толкова много, че Вилкенс при постоянното им увеличение — тъй като грижите се увеличаваха с течение на годините — им противостоеше с енергията на младостта си, но никога не можа напълно да ги преодолее. Болнава жена, болнаво дете; разноски — твърде големи за неговите възможности; високомерие и незачитане от страна на новите роднини; недоволство, което извикваше недоумение, и много неща, които останаха неизяснени до самия миг, когато котвата трябваше да бъде отново вдигната. И така той замина — както толкова много хора — с несигурност за съдбата на най-близките си същества, което постоянно го измъчваше. Неприятните мисли можеха да бъдат отклонени от нуждите на кораба. Обаче онова, което вълнуваше сърцето му, беше неизменно устремено към стаята, дето седеше жена му с детето на гърди. Ако не го измъчваше постоянният копнеж, ядовите щяха да тегнат може би по-малко, защото най-хубавото му бе дадено — любов за любов, дом, дето се раждат деца, и напредък в работата.

Ян Вилкенс беше млад, когато собствениците повериха кораба на неговите разпореждания. Още след първия рейс те можаха да му засвидетелствуват своето задоволство чрез едно по-голямо от уговореното участие в реализираните приходи от превозни такси. Корабният дневник повестуваше за осемдесет и пет дневно плаване до крайния пункт без никаква друга щета освен загубата на няколко реи и завръщане, което бе продължило повече, без никаква друга щета освен едно малко платно и реи. Подробностите около това не представляваха никакъв интерес, за да бъдат описвани.

В Южния Атлантически океан корабът попадна в безветрие, което в продължение на няколко дни го държа в плен под горещото слънце. Всички поглеждаха с нетърпение за вятър, а капитанът най-много, защото го влечеше към къщи и защото беше обещал на собствениците бързо плаване. Когато дойде, вятърът се усили до такава степен, че не успяха достатъчно бързо да свият платната — едни във вертикална, а други в хоризонтална посока, — вследствие на

което две реи на фокмачтата излязоха от строя. Преди да възстанови платната, Брауер, който още преди това бе казал, че по негово мнение те са много широки, запита капитана дали може да ги намали. Капитанът не се съгласи, като заяви, че Брауер не си разбирал работата, при което Меу и още един се спогледаха в почуда, защото всеки на борда добре знаеше, че това не е истина. Брауер направи платната така, както бяха преди; другарите му виждаха, че по-добре не можеше, обаче същия ден те отново се повредиха. Макар че това му струваше много мъка, капитан Вилкенс разбра, че беше необходимо да каже на Брауер да ги намали, и си призна грешката; обаче тонът, с който каза това, говореше за някакво недоволство. Този случай, колкото и незначителен, го принизи в очите на честните моряци, защото един капитан, който не поставя над всичко — над самия себе си, над своите чувства, честолюбие, гордост, лошо настроение — своя кораб, с всичко, което принадлежи към него, включително и живота на хората, съвсем не е човек, на когото те могат да се доверят.

Има хора, които упражняват длъжността си според диктовката на съвестта си и въпреки това цялата им работа остава чужда на призванието им. Ако корабът можеше да говори, щеше да каже на Вилкенс: „Безспорно ти направи за мене всичко, което се изисква по дълг, но не повече!“ А какво значи това „повече“, малцина го разбират. Самият Вилкенс знаеше какво му липсваше, но мъката за това нещо той можа да почувствува едва когато вече нямаше сила за друга мъка. При завръщането си от това първо плаване той с оправдана гордост стоеше на юта, додето „Йохана-Мария“ приближаваше и с един грандиозен завой дойде на мястото, където трябваше да хвърли котва.

III

Якоб Брауер беше родом от квартала Остенбург, на една улица, дето старите разкривени къщурки се намираха под водното ниво. Това беше сутеренно жилище с една стаичка, която подобно на каютата на някой малък кораб получаваше дневната си светлина отгоре. Вратата беше толкова ниска и тясна, че баща му, ръководител на строителна група за надплотни жилища, един доста наснован мъж, трябваше да минава през нея странично и с ниско наведена глава. И нямаше брава, защото винаги се отваряше и затваряше с помощта на тежки ботуши.

Якоб беше на шест години, когато едно преживяване за първи път се запечата в паметта му така, че трябваше цял живот да си спомня за него. На стената една лампа димеше с червеникава светлина. Майка му се беше привела над коритото. С едната си ръка придържаше на голата си гръд току-що родено бебе, с широко разтворени крака в разлятата на пода вода. Изведнъж от мрака на отворената врата се показва един крак в ботуш, който я блъсна в кръста така, че тя изпищя и политна напред. В жилището нахлу остър дъх на джин и плесен. Якоб усети на устните си соления вкус на една сълза.

Следващото по-силно преживяване не само се запечата в паметта му, ами се разрасна и се превърна в една страст за целия му живот, в служене и почитание. Колко деца са имали родителите му, той не знаеше. Познаваше само две сестри: едната, която го носеше, когато още не можеше да върви, и другата — с която играеше. По-голямата понякога навеждаше над него бледото си лице и тогава той виждаше в очите ѝ нещо, което беше за него по-скъпо от майка му, така че той повдигаше ръце, за да я докосне. Когато тя излезеше вън, за да бели картофи на слънце, седнала на стъпалото отпред, той напущаше компанията на другарчетата си, сядаше до нея и гледаше ръцете ѝ. Винаги, когато тя назоваваше името му, той чувствуваше, че го обзема една тиха отрада.

Беше зимно време, когато тя започна да кашля. Майка му изпращаше него за всички покупки. Един неделен ден, като се върна в

къщи с малка кошница торф, той видя, че сестра му седеше на един стол с разголени крака — защото беше облечена само в корсаж, — едното ѝ коляно кървеше, а по пода имаше замърсен сняг, който беше паднал от ботуш. От онзи ден тя започна да куца.

След туй дойде голямото преживяване, което не беше нищо друго освен тиха скръб. От съседите, които стояха и гледаха как изнасяха ковчега, той чу, че я назоваваха с пълното ѝ име: Йохана. Така я наричаше впоследствие и той в мислите си. Зимата беше дълга и мрачна. Сега вече не можеше да играе с другата си сестра, защото бе започнал да скита надалеко. Излизаше на непознати пътища, но не виждаше нищо, което да може да го спре. Все заничаше към далечината, дето трябваше да има някакъв друг път. Но еднъж се озова пред входа на едни нови гробища и веднага си даде сметка, че тук я бяха донесли. Влезе заедно с други и тръгна след хора, които разчитаха имена по надгробните камъни. За кратко време той се бе научил да чете. Обаче не намери камък с нейното име. Затова не се върна в къщи.

И остана далеко от къщи, скитайки край доковете и Ей. Защото сега той беше оня, който получаваше ритниците, и майка му бе му дала свобода да се връща в къщи само когато баща му спи. Ходеше сам, защото момчетата от квартала оставаха там да играят, а на него устата му бяха като заключени. Започна да следи по водата сменящите се светлини на облаците. Понякога хващаше дърво, изхвърлено от някой кораб, и опитваше соления му вкус, който е добило от морето, и миризмата на смола.

В една работилница за корабни платна, дето се беше често заглеждал, го приеха да разнищва въжета и тогава всяка седмица отнасяше на майка си в къщи по един схелинг^[1]. Усвояваше работата с платната от момента, когато пристигнеха от тъкача, и с въжетата — щом ги донесяха от въжарската работилница. Понеже имаше силни ръце, можеше да разгъва топовете платна и да помага при обтягането им. И не мина много време, когато вече можеше да работи с кривото шило. За една година той започна да върши работата на калфа, но никой не се учудваше, защото беше израснал бързо, и то и нависоко, и нашироко.

В края на седмицата, когато си отиваше в къщи, майка му го чакаше. Парите, които ѝ даваше сега, осигуряваха храна най-малко за два дена. Баща си виждаше рядко. Понякога вечер се събуждаше от

тропане, тракане и ругатни, а друг път, в много ранно утро, когато набързо облечен и с парче хляб излизаше навън, той го виждаше с мъка да измъква краката си от леглото до стената. Но се случваше и това — баща му да ги изненада, върнал се в къщи по-рано, но не достатъчно пиян, за да си легне веднага да спи. Тогава тежкият му юмрук се стоварваше на масата или по главата на някого от тях. Обикновено Якоб успяваше да избяга навън и чакаше на улицата, дето по стихващия плач разбираше, че най-лошото вече е минало.

Веднъж каза на майка си, че не можел да понася това и че щял да замине на плаване, щом пораснел достатъчно. Тя не отговори нищо.

Беше тиха лятна вечер, съботен ден, когато той замина. Баща му се бе върнал по-рано. Той хвана Якоб за врата с голямата си лапа, наведе го чак до пода и му стовари такъв удар, че главата му издумтя. Но Якоб изведнъж се изправи и го ритна в корема така, че оня падна по гърба си. След туй си взе каскета, отвори вратата и замина. Чу крякането на една жаба, а една съседка започна да вика след него в мрака. По яката на ризата му лепнеше кръв.

След двудневен път той пристигна в Нийведип, без да усети особена мъка от глад или умора. Там лежеше един кораб, готов да отплава. Някой, сложил двете си длани на устата, му извика. Той скочи в един йол^[2], взе пари, за да купи тютюн, и когато се върна, на кораба бяха заети с котвения шпил. Подвикнаха му да се залови за работа и той им помогна, без те да знаят, че той беше случайно там. Едва на следващия ден сутринта, когато отиде с другите в кухнята, готвачът запита кой е. Заведоха го при капитана, един пълен човек, който заповяда да му наложат пет удара, но сетне го повика отново при себе си и го попита на колко години е и дали е гладен.

Боцманът веднага бе забелязал, че той умее да борави с корабни въжета, а майсторът на корабни платна, като чу къде е работил, поиска да го направи свой помощник. Изпрати го горе да провери най-горната ванта, дето Якоб още на първото утро се покатери от щаг на щаг и свърши една трудна работа. Капитанът, който го бе наблюдавал, го потупа по рамото и му обеща заплата. Той не беше вече дете; още през първия рейс стана млад работник, със сърце предано на работата. Не приказваше, а само гледаше към платната и вантите.

Остана да плава в Индонезия до времето, когато гласът му започна да мутира. Една сутрин се събуди в лошо настроение, което го

накара да се загледа в далечината — точно така, както правеше, когато беше малък. Носталгията го теглеше назад към Амстердам, макар и да знаеше, че там нямаше да намери нищо, което му е скъпо, нищо освен стъпалото, дето беше седяла сестра му, нищо освен спомена за едно бледо лице. Обаче горещината беше непоносима. Цветът на небето, морето и планините го отегчаваха. Палмите просто му пречеха. Трябваше да види сивото небе и мрачните канали и да чуе говора на хората от неговия град. Неговата тъга не чуваше и не виждаше нищо друго освен Амстердам.

Постъпи на работа на един голям кораб. По време на рейса майсторът на корабни платна умря и Якоб, още твърде млад, зае неговото място. Върна се и отново видя къщата, дето се бе родил: наведена напред фасада, овехтели от годините камъни, изтъркани стъпала пред къщата. При масата седеше едно момиче — по-малката му сестра, бедна фигура, безцветно лице. Говориха цялата сутрин и тя му наливаше кафе. Майката умряла, бащата — по-зъл отпреди. Трябвало сама да припечелва, но и често правела заеми, защото не стигало. Докато тя говореше, той слушаше и гледеше по стените, сякаш търсеше нещо и не можеше да го намери. Даде й пари и си замина.

Преди да отплава, той видя Ян де Ройтер, Дирк Янсе и Хендрик Меу, съседски младеж, които, като чуха кое как е станало с него, също изразиха желание да плават. И отидоха на същия кораб, който поддържаше рейс до Индонезия и обратно.

Якоб почувствува известно облекчение. В гробищата вече имаше един камък с фамилното му име. Сега, когато майка му не можеше вече да бъде торможена, той остави в къщи само малката си сестра, на която след всеки рейс можеше да оставя достатъчно пари, за да преживява. Знаеше, че нямаше никакъв дом освен морето, но своя град той щеше да вижда редовно. На борда имаше младежи от неговата улица. Макар че си оставаше сериозен и скъп на думи, вечерно време слушаше песни и приказки. Впрочем, когато не беше на вахта, можеха да го видят от ранно утро до късна вечер на крака — ту тук, ту там, — увит в конци и гранчета, с шила и дървен чук в ръце. С постоянната си грижа за инструментите, за начина, по който те трябваше да бъдат употребявани, с грижата за всяко платно или щяг, за единствения начин, по който едно или друго нещо можеше да служи най-добре, той

усвои умения, които удовлетворяват работника повече, отколкото ако го похвалят за това нещо.

Случи се така, че излизайки от работа, видя да спущат на вода кораб, който носеше на задния си щевен името „Йохана-Мария“. Меу, де Ройтер и Янсе казаха, че никога не били виждали нещо по-красиво от гледката, когато корпусът разсякъл водата, и тримата смятали, че това е кораб по техен вкус. Затова решиха да чакат заедно с Брауер, докато той бъде напълно готов.

Брауер беше първият, когото собствениците приеха. В деня, когато той дойде на борда, кръвта му се вълнуваше. Онова, което капитанът бе видял у него, когато минаваше напред, беше сиянието на щастието, рядкото щастие на ония, които от една проста увереност доживяват до сигурност. Ръката, която докосваше мачтата, беше мека и силна не поради нежността на сърцето и силата на мускулите, а поради трепета, който идеше от нея. Чистото влечение, свободно от корист, се вижда, колкото и да прави човек усилие да го скрие. Не мина много време, и матросите започнаха да казват, че Брауер можел да прави с кораба каквото си иска, защото бяха забелязали, че онова, което той без особена мъка вършеше — веднага щом видеше как трябва да стане, — туй, с което другите се потяха, не беше само мускулната му сила. С няколко мигновени кръстоски на ръцете той изпъваше едно въже, докато друг, също силен мъж, трябваше да тегли с всички сили. Той се стремеше да опознае всичко, което принадлежеше на кораба, и то не защото щеше да извлече някаква полза и не от просто любопитство, а за да знае кое можеше да бъде най-добро за кораба. Вършеше работата както с ръцете, така и с ума си.

Стопани бяха собствениците, капитан Вилкенс беше шефът на борда — дотогава, докато те останат собственици; а Брауер го познаваше и го разбираше и неговото разбиране носеше белезите на непреходното.

[1] Стара холандска сребърна монета, разна на 30 цента. — Б.пр.

↑

[2] Йол — малка двумачтова платноходка. ↑

IV

Преди второто отплаване, когато капитан Вилкенс се сбогуваше със семейството си, едното от децата беше на легло и лекарят бе казал, че може би ще остане куцо с единия крак. Бе се принудил да вземе аванс от собствениците. Когато платната бяха отвързани, той даде заповедите си със сърдит тон, а погледът му беше насочен към брега. Духаше остър североизточен вятър и докато „Йохана-Мария“ поемаше курс, под мрачното небе се появи побелялото от сняг крайбрежие. Корабът се поклащаше и през борда се прехвърляше вода. Поради това че самите платна неизбежно поемаха много вятър, корабът се накланяше встрани. Обаче Вилкенс, движейки се напред-назад по подветрената страна, не обърна никакво внимание на това нещо. Следобед щурманът нареди да се приберат някои платна, така че на палубата можеха да се качат пътници. Когато пред бинокъла му бе изчезнал и последният от холандските брегове, капитанът даде заповед да се приближат до първия рибарски кораб, който би се появил на хоризонта. Това стана скоро и Вилкенс предаде писмо за Амстердам. След туй има кратък разговор с Еверс. Заповяда му през целия рейс да поддържа възможните най-големи скорости. Ако някой друг кораб е способен на това, то защо да не е способен и един кораб с такелаж, какъвто има „Йохана-Мария“? При благоприятен вятър той разчиташе на осемдесет дена до Анйер^[1].

На следващото утро той отново повика щурмана при себе си; този път искаше да се посъветва с него. Най-напред му разправи за личните си безпокойства — как не можел да мисли за нищо друго освен за жена си и за нейните тревоги в къщи. С един ротердамски кораб, който щял да отпътува една седмица по-късно, тя щяла да му изпрати писмо, но ако плават с голяма скорост, щял да получи писмото едва в Ява. Макар че това е негов частен интерес, който не трябвало да се взема под внимание, той все пак смятал, че не би навредило на ничии интереси, ако вдигнат най-голяма скорост едва когато минат нос Добра надежда. Еверс се подвоуми. Но понеже имаше слабост към

капитана и му съчувствуваше, предложи да поддържат ускорено плаване до екватора, защото ако стане тъй, че там изгубят вятъра, загубата ще бъде твърде голяма. Капитанът се съгласи и това беше първата му проявена слабост. Наистина, доверявайки се на щурмана, той печелеше приятелството на един доблестен мъж, който занапред щеше да му бъде толкова полезен, колкото щеше да му бъде възможно; обаче от рейс на рейс той започваше все повече да се обляга на неговата помощ и съвети и му предоставяше да взема решения, които по начало бяха право само на капитана. Еверс, способен щурман, полагаше всички старания и усилия. Загребвайки много вятър, „Йохана-Мария“ лесно набра голяма скорост. Но когато и след екватора вятърът беше благоприятен, боцманът и майсторът Брауер, които бяха пътували най-много от всички в екипажа, загледаха учудено, като недоумяваха защо се дава заповед за промяна. Друг път, когато щурманът дадеше такова нареждане и някои от платната увисваха, те само повдигаха рамене. Междувременно корабът се придвижваше напред с по-малка скорост от тази, с която можеше да се плава. Направи впечатление, че капитанът не се показваше на юта така често, както имаше обичай да го прави. Веднъж, когато пак бе дадена заповед, чиито подбуди никой не можеше да разбере, Бос не се въздържа да запита защо се прави това. Щурманът отговори, че не дава обяснения. Обаче капитанът, който току-що се бе появил, чу отговора. Може би поради съзнанието, че с кораба бе сторено нещо, което не можеше да се счита за редно, или пък поради неговата раздражителност, причинена от мислите за дома — той избухна така, че нарече Бос нахалник, наруга го и му каза да си гледа работата. Боцманът спокойно се подчини. Познаваше капитана от повече време, отколкото го познаваха другите — бе плавал и по-рано под неговите заповеди, — и беше на мнение, че той се е променил.

Една неприятност като тази, която може да се случи на моряк на борда на всеки кораб, щеше да остане незабелязана, ако моряците не бяха видели, че капитанът беше угрижен, а щурманът водеше кораба по особен начин. И веднага им направи впечатление, че капитанът не само че одобряваше това, но и се сърдеше, когато някой изкажеше своето учудване. Особено Ройтер, който не премълчаваше това, което мислеше, често пъти трябваше да понася последиците.

Щурманът разбираше, че те са прави. Смяташе също така за несправедливо да им отваря излишна работа, която не би ползвала нито кораба, нито собствениците му. Той приказва с капитана, предупреди го, че хората пред мачтата съвсем не са новаци и че тяхното учудване лесно можело да прерасне в недоволство. Той смеел да му каже това, защото капитанът щял да направи по-добре, ако прекара няколко дена на нос Добра надежда в очакване на писмото, но да плават, както подобава. Съветът бе възприет.

Капитан Вилкенс, осъзнавайки, че бе дал значителна преднина на своите интереси, се врене да не повтаря това нещо. Обаче угрижеността му растеше и заедно с нея и неговата раздражителност.

Само два дена стоя корабът на нос Добра надежда, което беше достатъчно, за да вземе вода и припаси и да се даде възможност на пътниците и екипажа да се поразтъпчат на брега. Самият той остана на борда. Също и Брауер, защото трябваше да се оправя с въжетата. Капитанът, който се разхождаше напред-назад и от време на време спираше, се загледа в заниманието на Брауер на задната палуба. И видя, че работата беше много хубава. Дори навиването на възстановеното въже ставаше така, сякаш не е бивало повредено. Обаче спокойствието и мълчаливостта на Брауер му тегнеха. Ръцете му продължаваха неотлъчно да се занимават, а очите му не поглеждаха нагоре. Вилкенс го заговори, запита го колко време е плавал, откъде е дошъл, има ли роднини. И получи най-кратките отговори, при което Брауер го гледаше право в очите. От това капитанът някак изгуби търпение, а майсторът — тъй като не бе сторил нищо лошо — не разбираше неговата раздражителност. Но Вилкенс направи усилие, за да бъде коректен; приближи се до него и го запита с малко по-друг тон защо той има винаги такова неприветливо лице, дали има някакви оплаквания и дали не е по-добре да ги каже, вместо винаги да мълчи. Брауер, чиято уста нямаше навика да говори, не отвърна. Тогава капитанът съгледа под стълбата де Ройтер, който ги бе чул и се смееше, и изведнъж, почервенял от гняв, с ругатни и заплахи изгони и двамата.

Когато сред един екипаж има зли духове, които подстрекават към недоволство и стачка, или когато капитанът е мразен поради голяма строгост или двуличие, то хората, които живеят заедно на кораба, се разделят на два лагера, от които единият, след като взаимно са се

огорчили, обикновено бива скоро покорен. На „Йохана-Мария“ нямаше нито един, за когото да се кажат лоши неща, и капитанът, човек с добро сърце, щеше да бъде обичан, ако мислите му си оставаха на кораба. След отплаването от нос Добра надежда двете страни бяха вече разграничени, макар че имаше и преливания. И това продължи дълго, без да се води друга борба освен борбата за правата на кораба, от една страна, и правата на сърцето, от друга. Брауер, Бос и де Ройтер принадлежаха в началото към тази група, към която твърде скоро се присъедини и готвачът; капитанът и щурманът — към другата, като от време на време биваха подкрепяни от дърводелеца или от един матрос, за когото при всички обстоятелства истината трябваше да бъде на страната на този, който олицетворяваше властта. Меу говореше по различни адреси, говореше, както се казва, и за женската коса, и за марсела — имаше предвид капитана, в смисъл че първото теглело по-силно от второто. Всъщност той не вярваше в това и имаше повече доверие в Брауер. Когато по време на ядене се говореше за избухванията на капитана, най-много приказваха де Ройтер и Меу, докато най-сетне боцманът ги посъветва да се изказват по-благопристойно за командуващия. Брауер мълчеше, никога не чуваха от него някаква преценка, нито пък с действие показваше, че е против капитана или боцмана. И все пак всички знаеха, че той беше неволният поляризатор. Когато седеше заслушан, с неподвижното си широко лице и с глава, изправена срещу светлината на лампата, всеки чувствуваше, че той е над различията, най-силният мъж, защото имаше глава и ръце само за кораба. А при началстващите лица Брауер доби прозвището „овен-водач“, макар че никога не противоречеше, вършеше си работата безупречно и най-малко за него можеше да се каже нещо осъдително. И тук се чувствуваше, че нищо не можеше да липсва на кораба, без то да бъде видно от очите на Брауер.

Когато минаха нос Добра надежда, плаването не спореше. Най-напред трябваше да преодоляват упорит североизточен вятър, при което се придвижваха така бавно, че матросите казваха, че щурманът пътувал за свое развлечение. А след туй се надигнаха страшни бури; дни наред корабът се мяташе с прибрани платна и ослабени стенги в обятията на беснеещите води и вятър, което държа моряците в постоянна тревожна заетост: тук да придърпат и притегнат, там да завържат здраво или да подсилят, ден и нощ под град и разбунена вода.

Когато бурята утихна, бе изгубено не малко време, преди такелажът и палубата да бяха готови да продължат плаването. Най-сетне пристигнаха в Анйер — този рейс бе продължил повече от предишния.

Капитан Вилкенс се добра до писмото на жена си. Но понеже бе изпратено скоро след заминаването му, то съдържаше малко неща, които можеха да го успокоят. Еверс, като видя как капитанът постоянно вадеше писмото от джобчето си, четеше, замисляше се и добиваше все по-неспокоен вид, му каза, че разбирал тревогата му и че щял да направи за него всичко, което било по силите му. След туй той отиде напред, дръпна боцмана настрана и го замоли да ускори колкото е възможно разтоварването и натоварването, защото капитанът постоянно се тревожел за семейството си, а дългът към ближния повелява да му се помогне да понася по-леко мъките си. На следващото утро, когато капитанът се появи, отправените към него погледи бяха пълни с повече почитание от дължимото. Всички бързаха. Един към кантората, за да каже, че някакви каси трябвало да бъдат на борда още същия ден. Друг подвикваше на кулитата и самият той работеше енергично. Щурманът или боцманът стояха неотлъчно при трюмовете. Майстор Брауер висеше горе, на нока на една рея, в трепкащия зноен въздух. За две седмици корабът беше готов да отплава.

Прояснени очи гледаха през фалшборда към големите кичури пяна, които „Йохана-Мария“, поел обратния път със силно издути платна, шумно отмяташе от двете си страни.

По едно време един рулеви, изпълняващ „кучешката вахта“, дойде при майстор Брауер и го замоли, ако му е възможно, да го смени, защото си бил наранил ръката. Корабът се поклащаше надлъж, имаше високо вълнение. Еверс забеляза, че движението стана по-сигурно и отиде да види дали няма промяна в курса. На светлината на компаса той съзря две големи ръце, които плавно, сякаш политваха, посягаха ту към тая спица на щурвала, ту към оная и сякаш корабът ставаше по-лек и не се движеше във водата, ами се плъзгаше по нея. Той можа да види разликата и при следващия рулеви. Два дни по-късно той пожела сам да се убеди как майсторът държи кормилото в своя власт. Каза да го извикат и го помоли да застане при колелото. Брауер отвърна, че щял да го направи, за да му достави удоволствие. Шумът намаля, мачтите

не скърцаха и платната не издаваха никакъв звук. Корабът пое такъв ход, сякаш танцуваше. Бяха измерени четиринадесет възла.

Капитанът, който дойде на палубата, също се зачуди. „Обаче майсторът — каза той — си има своя работа.“ И нареди да повикат друг човек, а него отпрати.

Макар че не всички матроси бяха чули за този случай, боцманът забеляза, че духът на услужливост, който въодушевяваше моряците през първите дни, отново спадна. И корабът започна да проявява инертност.

Надделяването на едната страна, която пледираше за правото на сърцето, беше за кратко време. В базата се завърна един неспокоен капитан с верен приятел и един екипаж, от който най-добрите при напускането на службата се сбогуваха с капитана с видима студенина.

[1] Пристанище на о-в Ява. — Б.пр. ↑

V

Когато Вилкенс в здрача на една есенна вечер влезе във всекидневната стая, намери жена си с току-що родено дете на гърди. В неочакваната радост той не можа да каже друго, освен да извика нейното име, което той месеци наред бе назовавал само в мислите си; и понеже най-голямото дете седеше на стол пред масата, той не забеляза каква недъгавост го бе сполетяла. Момченцето му отговори, че било добре. И тогава той седна при масата, сред всички, с подаръците, които бяха разопаковани, при кафето и ястията на домакинята. Жена му каза да занесат най-голямото дете в леглото, докато той беше в другата стая. Едва сутринта Вилкенс видя нещастieto, което бе сполетяло детето. И излезе навън, за да не видят уплахата и мъката му. Всичко, което жена му разправи за развитието на недъга, завзе мислите му до такава степен, че той едва на следващия ден занесе книгата на собствениците, като проклинаше своята професия, която месеци наред го държеше далеч от къщи и по този начин му отнемаше възможността да бди над семейството си. Собствениците го слушаха със съчувствие. Но корабът, който се бе върнал от далечно плаване и трябваше да чака, за да бъде отново натоварен, можеше да бъде готов за отплаване едва след шест седмици. Понеже Вилкенс можа да прекара у дома си по-продължително време, раздялата беше по-тежка от други път. С дълбоки въздишки той излезе на борда и първото нещо, което направи, беше да закове на стената на каютата портретите на жена си и децата си. Дълго време след като вахтеният, който нямаше какво да прави на палубата, бе слязъл долу, той остана горе с насочен към брега бинокъл. Тежки вълни се прехвърляха от време на време през средата на кораба така силно, че разпенената вода, разбивайки се в най-причудливи форми, се премятеше чак до брамселите.

Отпред стоеше боцманът, опрян на фокмачтата, и никой не виждаше в мрака, че той беше преплел длани пред гърдите си и открил главата си. На борда другите чуха от Янсе, с когото бяха съседи в квартал Катенбург, че Бос лежал болен през всичките тези студени

седмици и че за него се грижили болни деца, които той трябвало да остави сами, без никаква друга помощ освен на съседите.

Това плаване мина по-бързо от предишното. Наистина корабът не правеше вече четиринадесет възла, както по време на двете пътувания, обаче щурмани и матроси се състезаваха така, че той — доколкото зависеше от тяхното старание и умение — се подчиняваше безупречно. „Йохана-Мария“, изработен солидно и обслужван съвестно, слушаше. Само че Бос и Брауер бяха убедени, че той можеше да се прояви още по-добре и да не допуска да бъде подминат от никой друг кораб.

Вилкенс изпита отново едновременно и радост, и мъка. Родил му се шестото дете, но другото трябваше да бъде оперирано и на майката ѝ беше по-тежко на душата, откогато и да било. И го молеше да не плава вече, защото се страхуваше, че няма да може да понася своята съдба в самота. Но той наричаше това нещо неблагоприятие на жените: да искат мъжът да се откаже от призванието си, докато те живеят в задоволство и не изпитват повече неблагоприятия от другите. Но когато отново потегли, той взе със себе си голяма част от нейната горест, която изявяваше повече пред приятеля си Еверс, отколкото пред нея. И скоро започнаха да го тормозят наред с личните му грижи много други трудности и ядове.

На борда бяха дошли двама нови моряци, които донесоха тук и личната си вражда: ван Нес, третият щурман, и матросът Блау. И на борда тази вражда се разрасна до такава степен, че се отрази и на останалите. Те бяха братовчеди, които от малки се биеха. И двамата бяха моряшки чедра, единият можа да ходи на училище, а другият — не. Още преди да постъпят на служба тук, те се биеха на панаира. Ван Нес беше по-хитър, а Блау — по-силен. И ако единият, заслепен от гнева си, прекаляваше, то това ставаше, защото не можеше да докаже безчестието на другия. Матросът, който не предполагаше, че ще го срещне тук, сега се оказа, че му е подчинен. Моряците вярваха още от първия ден по интуиция, която иде след опита, че правото е на негова страна. Едновременно с това Брауер симпатизираше на моряка, без да знае защо.

В началото боцманът го посъветва да се сдържа и да понася всичко, защото така или иначе сега той се свързваше с кораба за не помалко от осем месеца. Обаче страданията на Бос се подновиха и през време на цялото пътуване до Ява той лежаше схванат и в болки. Понеже

трябваше да бъде посочен друг боцман, макар че де Ройтер беше по-старши, капитанът определи Полвейк, един груб човек, който бързо решаваше да изглажда всяко недоразумение с юмруци. Ван Нес, забравяйки, че третият щурман също трябва да се изкачва по вантите, и понеже не беше ценен от моряците, заповядваше и се караше твърде високо. Още през първия ден, когато стана боцман, Полвейк го блъсна така, че оня падна. Тогава той започна учтиво да се извинява — не го бил видял. Ван Нес си отмъсти. Докато капитанът и щурманът бяха долу, той нареди такова манипулиране с брасите^[1], което беше неправилно, така че гротът бе повреден и Полвейк, който понесе вината, бе сменен.

Този случай стана причина да се зароди още една вражда, защото Брауер бе видял какво ставаше; една вражда, която щеше да се разрази в размери, които никой не можеше да предвиди. Когато големият халс^[2] се откачи, Брауер загледа спокойно, сякаш беше дете, което е видяло, че са ритнали някого. Сетне се изправи и започна да занича към морето, като се чувствуваше самотен и някак безпомощен. Изведнъж чу някакъв глас вътре в себе си: този човек ще си погине.

Когато платното бе снето и той се бе заловил да го оправя, Вал Нес мина край него и го загледа усмихнат. Меу също го загледа и спирайки за малко, каза нещо, в смисъл че корабът май пострадал, на което ван Нес отговори с проклетие по адрес на кораба. Ръката на Брауер, която държеше шилото и марлина^[3], спря да работи, а другата лежеше на палубата, сякаш беше крак на граблива птица с широко разперени шипове. Меу, който се бе изчервил, усети, че устните му започнаха да треперят. Но Брауер каза спокойно и кратко, че някой, който му поврежда платната, щял да си има работа с него, и след туй продължи работата си.

През този ден имаше кавга между третия щурман и Блау, поради което последният бе наказан от капитана с лишаване от сланина и джин. Един час по-късно същото се случи и с де Ройтер, който, застанал на голямата рея, бе изтървал един скрипец така, че третият щурман бе ранен в крака. И вече често се случваха такива работи, за които ван Нес донасяше на капитана. А той в интерес на дисциплината трябваше да се занимава с тях, макар да казваше, че никога по-рано третият щурман не му бил докарвал толкова разправии. А Еверс го посъветва лично той да вземе мерки, та матросите да не му създават

мъчнотии. Обаче хитрецът, който мисли за възмездие, винаги прави усилия да вземе връх и не може да осъзнае никаква грешка; не се стреми към единомислие и ако предизвика омраза, тя лесно ще се разрази от лошо към по-лошо. Ван Нес стана доносчик. Той записваше в един бележник всеки ден и всеки час онова, което чуваше и виждаше, и често го показваше на капитана. Той се ядосваше, но покъсно запита Еверс как би могъл да се отърве от такъв един трети щурман.

За майстор Брауер той нямаше какво да донася. Като виждаше как всички бяха настроени срещу третия щурман, той не се занимаваше с него. Но е вярно, че когато ван Нес изпълняваше дежурство, винаги тичаше със своите инструменти ту тук, ту там и не му убягваше нищо, подходящо за неговия бележник.

Брауер се чудеше на капризите на кораба. По пътя към Ява няколко пъти забеляза, че на кораба нещо не му се бърза и дори при широко загребван вятър и след изпъване на всички платна вдигаше малко възли. Той проверяваше всичко от горе до долу. Понеже беше най-опитен след Бос, капитанът го изпрати на най-горната стенга, за да види дали налягането горе не е преголямо. Нареди да пуснат във водата една лодка, за да може Брауер да изследва дали форщевенът не се е омотал във водорасли. Обаче не бе открито никакво препятствие. А след няколко часа корабът отново започна да се движи по-бързо при същия вятър. Капитанът, винаги нетърпелив, бе пресметнал, че поради тази мудност на кораба се е набрало закъснение от шест дена. И тази загуба се увеличи при обратния рейс, когато бе обслужван без желание. Блау и де Ройтер си бяха купили по една маймуна в Банюванги и понеже с маймуни хората обичат да се забавляват, моряците си правеха с тях разни шеги, без обаче да влагат никакви лоши умисли. Но третият щурман всеки път, когато минеше край тях, ги дразнеше. След като де Ройтер учтиво го замоли да престане с това, той остави едното животно на мира, но продължи да тормози другото. Блау му отправи същата молба, но с малко недружелюбен тон и без някой да види как стана това, те се сбиха, при което третият щурман получи солидни удари, защото никой не се намеси. Блау бе окован и оставен на хляб и вода. Но имаше добросърдечен пазач и толкова много ръце се протягаха през отвора на кабелното помещение, че той получаваше повече храна, отколкото му беше нужно, така че не го

жалеха за положението, в което се намираше. Но този случай стана причина за нова аномалия с кораба. Защото през дежурството на третия щурман работата вървеше мудно. Капитанът лошо ругаеше. А Брауер, който не можеше да понася всичко това, понякога се караше на другарите си и вземаше инструментите от ръцете им. С един месец закъснение „Йохана-Мария“ бе повикана от Кейптаун.

Когато се завърна в къщи, Вилкенс намери жена си на легло и с притъпено съзнание. Бяха изгубили две деца. Напразно търси той някой капитан, който би се съгласил да се разменят, за да може да остане известно време на сушата. Корабът трябваше да отпътува и в определения час Вилкенс се сбогува с една съпруга, която почти не го познаваше.

На първия щурман, който го поздрави с фуражка в ръка, когато се изкачи на борда, му се стори, че той не беше съвсем на себе си. И Еверс, разбирайки, че без да са искали от него това, ще трябва да поеме голям дял от отговорността, поръча да повикат Бос и говори с него. Когато платната бяха изпънати и корабът пое новия си рейс по посока на вятъра, боцманът заедно с целия екипаж отиде на задната палуба. Всички снеха шапки и той изказа на капитана съболезнованията на екипажа.

Първите седмици минаха без мъчнотии. Наистина ван Нес беше отново на борда, но ако някой имаше оплакване от него, следваше съвета на Бос — да не забравя траурната лента на капитана. Всички се държаха така нормално, че ван Нес нямаше за какво да донася и мислеше, че ги е подчинил. Всеки си вършеше работата, както трябва, и корабът напредваше леко въпреки многото насрещни ветрове. Обаче раздразнителността на екипажа, причинена от щуротиите на третия щурман и безразличието на капитана, с течение на времето отново се усили. Хендрик Принс, доскоро юнга, а сега младши матрос, през една нощ има нещастие да открие, че ван Нес спял на вахта, и отгоре на това да го събуди, заради което бе така бит, че ръката му бе откачена от рамото. Еверс се яви при капитана и когато се приближи до него, дъхна му на ракия. Случаят не бе разследван.

В предната част на кораба си остана тихо, но погледите, които моряците си разменяха, когато ван Нес приближаваше, не предвещаваха нищо хубаво. Вилкенс, който се явяваше на палубата рано сутрин или късно вечер, не забелязваше нищо, което би му

загатнало за настроението на екипажа. И не говореше с никого освен с Еверс. След туй се разхождаше напред-назад неспокойно и бързо, като от време на време спираше, за да погледа зад фалшборда или към върха на мачтата. И щом щурманът му покажеше изчисленията, той се връщаше в каютата си. Едва при обратния рейс започна да държи главата си изправена и отново да проявява интерес към кораба. Започна по-малко да предоставя управлението на кораба на щурмана и неговите заповеди се чуваха по-често. И този рейс щеше да бъде благополучен, защото времето се задържа благоприятно, ако „Йохана-Мария“ не бе получила пристъп на капризност, така че остана в лошо настроение в продължение на много дни. Както и да манипулираха с брасите, за да дадат вятър в платната, понякога корабът отказваше да напредва. Капитанът често викаше Брауер на обяснения — защо еднокое си платно било направено така, а не иначе, защо някои скрипки не обтягали достатъчно, — правеше всевъзможни забележки и Брауер всеки път трябваше да върши работа, която смяташе за безполезна. Той имаше свое собствено мнение — че само да си моряк не е достатъчно, за да караш кораб. Ядосан от бавния ход на кораба, капитанът започна да подозира, че вината за това е злата воля у хората, и неговите подозрения бяха насочени най-напред към майстор Брауер. Често го караше да прави изменения, при което нетърпението му се усилваше все повече и повече, защото самият той не знаеше кое как трябва да стане.

И когато Бос дойде при него, за да поговори за третия щурман, гневът му избухна. Боцманът каза, че матросите се оплаквали при него за различни работи, но най-важното било, че ван Нес ги тормозел и се отнасял с тях по недопустим начин, което бил установил и той самият. И ако това не се променяло, Бос не можел да настоява хората да си вършат работата, както трябва. Вилкенс, като сметнал, че неговите подозрения за злонамереност се потвърждават, не го слушал по-нататък. Той несправедливо го запитал откъде е взел това нахалство да заповядва на капитана. Отдавна бил знаел, че се заговорничело, за да се злепостави третият щурман, обаче с ван Нес щял да продължи да плава, а при следващия рейс не искал да вижда лицето на Бос.

Изглежда, че въображаемата съпротива извикваше у капитана нови духовни сили. През по-голямата част от деня той следеше със строги погледи и откриваше и най-малката нередност.

Корабът със своите капризи пристигна в Нийведип по-късно от предишния път. Вилкенс бе още веднъж сполетян от нещастие: не завари в къщи третото си дете. Жена му, чиято болест се бе влошила, не искаше да говори. Паричният дълг към собствениците му пречеше да остане в къщи, за да бди над семейството си. Трябваше отново да пътува и отново дойде на кораба с приведени рамене.

Бос не беше на борда. Имаше нов боцман, който още в първия ден има недоразумения с Еверс; един суров човек, в чиито ръце се похабиха не малко неща. Майстор Брауер трябваше да контролира повече от обикновено. Този път корабът изпълняваше дълга си по-добре от матросите, които при омразната усмивка на третия щурман вече не виждаха траурната лента на капитана. Ръцете им пипаха бавно и корабът не можеше да даде повече от това, което му позволяваше вятърът и начинът на управление. Върна се обратно с неголямо закъснение. Капитанът беше станал безволев човек.

Сега Еверс отиде да говори със собствениците. Той бил изгубил един добър боцман, за когото се радвал, когато видял, че пак ще плават заедно — казал той. — Най-добрите моряци не искали вече да пътуват с третия щурман, също и самият той. — Запознал ги с неволите на капитана, домашните му тревоги, сърдечните му несрети, които толкова много го гнетели, че корабът едва ли щял да пътува нормално, ако не била налице добрата воля на всички. — Третият щурман бе уволнен завинаги, а Бос се върна на борда. Когато корабът тръгваше, капитанът учуди всички. Беше снел траурната лента и носеше ново яке. В очите му се четеше твърда воля. Бързо и енергично се движеше по целия кораб и преди да бяха вдигнати котвите, той се бе убедил, че всичко е в ред. Боцманът отдавна не беше го чувал да заповядва така кратко и твърдо, а очите му се спираха ту на това платно, ту на онова, докато всичко бе готово за отплаване. Самият той взе в ръце щурвала и пое така живо, че водата при носа с удар се разби и се надигна нагоре. Брауер, зает с платната на бушприта, се изправи и с широко отворени очи загледа към юта.

[1] Въжета за хоризонтално движение на платната на кораба — Б.пр. ↑

[2] Въже за обтягане на долния край на корабно платно. — Б.пр. ↑

[3] Здрав и гладък канап от три усукани конопени нишки. —
Б.пр. ↑

VI

Матросите свикнаха да виждат майстор Брауер с лице, обърнато към задната част на кораба, и с така присвити клепки, че очите му изглеждаха като две искри. Той беше спокоен, както винаги, и постоянно се занимаваше с работата си, без да говори повече, отколкото е нужно. Но всеки веднага разбираше, че сега той наблюдаваше капитана с по-голямо внимание, отколкото предишния трети щурман. И повече се занимаваше с подобрения: тук ще премести някой възел, там ще изкусури нещо пропуснато. И често се катереше по вантите със своя помощник или с дърводелеца. Капитанът, който сега беше по цял ден на палубата, забелязваше неговата активност и го хвалеше пред щурмана, макар че за самия Брауер нямаше нито дума. Еверс, който не знаеше — както и другите хора отпред — какво подтикваше майстора към още по-голямо усърдие, внушаваше на капитана, че по-рано го е оценявал несправедливо. С новия трети щурман, Ваутер Пот, млад човек, чието сърце беше предано на корабоплаването с всичката жар на младостта, Брауер завърза приятелство. Той му показва особеностите на своята специалност, които могат да се усвоят само в практиката, така че скоро Пот знаеше повече от всеки друг онова, което е свързано с платна и ванти, и от своя страна обясни на Брауер тънкостите на навигацията. Никога не бяха виждали майстора да се сближи така много с някого. Много често прекарваха заедно. Брауер винаги държеше лицето си обърнато към задната страна на кораба.

Капитан Вилкенс изтръгваше от платната всичко, което можеше, и го правеше умело. Но когато вятърът биваше неблагоприятен, корабът силно се клатеше надлъжно в ръцете му и блъскаше нос срещу тежките вълни, така че цял бумтеше. И когато капитанът видеше, че той не напредва, по негово нареждане боравеха с брасите по такъв начин, че стенгите започваха силно да скърцат. Всеки ден нещо се повреждаше и преди да бяха стигнали нос Добра надежда, трябваше два пъти да поставят нови горни брамстенги. Корабът плаваше бързо

— като кон, който карат с камшик и шпори; обаче никога не се удаде на капитана да постигне повече от девет възла, докато такелажът се хабеше така лошо, че Еверс предложи да хвърлят котва при остров Нови Амстердам, за да прегледат всичко основно. Вилкенс повика дърводелеца и майстор Брауер и ги запита дали те смятат, че това е нужно. Първият посочи всичко, което той бе изгубил в неотдавнашната буря, а другият отговори, че капитанът сам би могъл да си даде сметка за онова, което трябвало да понесат платната и какво им е нужно. Той им даде срок два дни да възстановят всичко така, че корабът да може спокойно да стигне до Ява, защото си бе турил в ума да стигне в крайния пункт колкото се може по-скоро.

Двамината, подпомагани от някои помощници, работиха и на дневна светлина, и на фенери, но когато Брауер прегледа платната, намери толкова дефекти, че изруга и гневно погледна към задната страна на кораба, дето капитанът, както винаги, се разхождаше напред-назад. Упрекна се, че не бе обърнал достатъчно внимание на летящите кливери, които бяха пострадали повече, отколкото той можеше да предположи. Щом те бяха отново поставени, той се изкачи горе и мина край всяка рея и стенга и до края на рейса прави този преглед редовно, преди да започнеш работата си и след като прибереш всичко.

Капитанът все напираше. Матросите, за които кораб и платно не бяха нищо повече от дърво и плат, хвърляха и дърпаха без сметка само и само да се напредва с такава скорост, която да го задоволи. Корабът беше доста облъскан. Стенги и шпири^[1] при спущането се удряха толкова силно, че оставяха трапчинки, при което боцманът сърдито поклащаше глава. По цял ден се чуваше чукане и рязане — ту тук, ту там — и често виждаха някое полуприбрано на реята платно, под което висеше завързан Брауер.

„Йохана-Мария“ пристигна в Анйер по-рано от обикновено, но изглеждаше зле с боята и смолата. За да се съкрати престоят, капитанът, пък и всички други бързаха с разтоварването, натоварването и ремонта. Много се изискваше. Хората не можеха да смогнат и роптаеха, защото им се отказваше елементарната почивка. Веднъж, когато капитанът се скара на дърводелеца за някаква работа, която не била готова, той, известен в Амстердам като груб на думи, го нападна яростно, без да се посвени да му каже какво мислеха всички матроси, тоест че изисква премного и от кораба, и от екипажа, а не се

интересува за тяхното житие-битие. Капитанът нареди да го заключат в наказателната каюта и заповяда на помощника му да продължи работата. Но веднага разбра мъчнотията: не вървеше без дърводелеца, защото помощникът сам не можеше да се справи. И все пак, за да не преклони глава, той повика майстор Брауер и му каза да привърши дърводелската работа, а работата с платната щял да върши по време на пътуването. Майсторът помоли капитана да се съгласи да си върши той едната работа и да не изоставя другата. Нали е отговорен за платната и пред собствениците! И работи денонощно, като сменяше двамата помощници. И когато „Йохана-Мария“ пое товара в определеното време и пътниците завариха един хубав кораб, нито капитанът, нито щурманът можеха да направят някаква бележка. Въпреки това и този път единствено Еверс каза похвални думи.

Обратният рейс също мина благополучно, така че „Йохана-Мария“ бе пътувала и в двете посоки по-бързо отвсякога. Но това беше един гонен кораб, който се завърна в Холандия изморен и раздрънкан и кръгло три месеца му бяха нужни за ремонт, което също така никога не бе се случвало.

Обаче нямаше полза нито от бързането, нито от претоварването с работа: съдбата разполага с човека независимо дали той ще плава по-бавно или по-бързо, за да я избегне. Вилкенс отново намери нещастieto в къщи: жена му на легло, неспособна за нищо друго, освен да се вайка или да гледа като слисана. Беше влажно лято, есента беше подранила. Вилкенс седеше при децата в тихия дом и преди дърветата край канала да бяха се оголили, той изгуби още едно от тях. След Никулден трябваше да потегли отново. Тогава падна дебел сняг и когато „Йохана-Мария“ потегляше под всички платна, брегът не се виждаше.

Още в началото, докато бяха в Ламанш, за първи път видяха, че капитанът се олюляваше на юта, но само Еверс знаеше, че това беше от ракия, защото беше отпратил рулевия. Макар че на борда напиването не е рядкост, капитан, който изпада в такова състояние, губи уважението, а понякога и доверието на екипажа. През този рейс Вилкенс не се показваше често навън и ако това се случеше, щурманът правеше всичко, което можеше, за да прикрие работата. При това той не се появяваше по-често, отколкото беше нужно. Но когато дойдеше, правеше много бележки, заповядваше — този шкот по-добре да се

притегли или оня фал силно да се изпълне — и все със същото нетърпение, което той неотдавна бе придобил — все да бърза. И винаги, когато капитанът погледнеше към предната страна на кораба, Брауер работеше с лице, обърнато към задния щевен.

Един път, в ранните часове, когато Пот беше на вахта, Брауер дойде при него. Говориха за съзвездията, които сега се бяха извъртели към другия борд, и по време на разговора той сложи ръката си на щурвала. Меу, който го държеше, почувствува силата му и знаейки как добре умее да направлява Брауер, освободи колелото. Брауер държеше само с лявата си ръка, и то една спица, и не гледаше към компаса и все пак, макар че морето беше неспокойно, Меу не установи нито едно деление разлика в компаса. И докато продължаваха разговора си, дясната ръка на Брауер също спокойно хвана една спица.

На Меу се стори, че корабът започна да пее някаква тиха мелодия. Малките кабели и въжетата засвистяха, тежките опънати шкоти издаваха едно свирукане, сякаш изразяваха задоволството си, и във всички платна зазвуча същият шум, както съскането на водата пред вълнореза. Корабът се успокои, вече нищо не блъскаше и не удряше при напречно идещите вълни. Чувствувахе се леко ритмично полюляване, без съпротивление на морето. Меу слушаше говора на третия щурман, но чуваше вятъра, вълните и кораба и гледаше Брауер, който сега стоеше изпънат и сякаш по-висок. Звездите гаснеха, небето се проясняваше. Лагът, който бе спуснат, показва четиринадесет възла. Обаче Брауер замоли третия щурман да не казва на Вилкенс; остави щурвала на Меу и отиде напред.

И всяка нощ, когато Пот стоеше на юта при кормилото с някой от старите приятели — Полвейк, де Ройтер или Янсе, — идваше и Брауер и направляваше кораба за негова и своя наслада. Матросите, знаейки, че ще му бъде забранено, мълчаха; обаче третият щурман бе длъжен да покаже на капитана колко възла се достигаха понякога през дневната вахта.^[2] И когато Брауер чу, вече не дойде, преди да отплават от нос Добра надежда. Това беше при надигаща се буря, която накара Пот да предупреди щурмана. Еверс видя тъкмо оня миг, когато Брауер предаваше щурвала. На следващия ден той го запита дали под неговите ръце корабът бе плавал така бързо, като му напомни, че капитанът му бе забранил. Брауер отговори грубо:

— Щом капитанът иска да пътува бързо, за да си бъде по-скоро в къщи, то той трябва да се грижи за това, отколкото да вижда, че „Йохана-Мария“ става опърничав кораб, с който е имал неприятности в предишния рейс.

Щурманът само повтори това, което беше казал. Знаеше, че той имаше право, но не можеше да го признае.

Продължителното бурно време го задържа на палубата толкова, колкото и капитана, така че Брауер няма никакъв шанс. Поради насрещния вятър бяха изгубили много дни; този рейс стана дори най-продължителният. Обаче обратният рейс продължи с две седмици по-малко от предишното връщане — най-хубавото, което „Йохана-Мария“ бе направила досега. Вярно е, че корабът продължително време имаше добри шансове; но че той не една нощ лесно вземаше четиринадесет възла, а понякога дори и петнадесет, малцина го знаеха, макар щурманът да се сещаше кои са причините за високата скорост. Брауер бе открит едва когато стигнаха Ламанш.

Беше юни, къса нощ. Капитанът, за чиято склонност да пие сега всеки знаеше, никога не се показваше по-рано от предобедната вахта. Но нетърпението да се види в къщи колкото е възможно по-скоро го събуди тази сутрин по-рано. И видя Брауер на юта. С яростен гняв на човек, който вижда, че е измамен, той се нахвърли върху му и го изблъска от стълбата надолу.

Когато гневът му се поуталожил и Еверс го запита какво лошо е направил Брауер, той само изруга. Едва пред холандското крайбрежие сам заговори за случая, като добави, че Брауер е способен моряк, от когото не биха могли да се лишат, но че той никога не му се доверявал. И понеже му бе забранил да се докосва до кормилото, трябвало да се подчини.

Вилкенс също усетил повишената скорост на кораба. И когато видя Брауер в йола, без да му каже довиждане на слизане от кораба, той съжали, че е бил несправедлив спрямо него. Но макар доста често да бе постъпвал така, той все пак мислеше, че един капитан не трябва да отменя собствените си заповеди.

След този рейс Бос трябваше да остане на сушата поради отново настъпилите страдания. Брауер, чиято сестра сега беше омъжена, му даде назаем по-голямата част от парите си. Сега на него не му беше нужно нищо освен храна и работа.

[1] За обтягане на платната. — Б.пр. ↑

[2] Тоест от 4 до 8 часа сутрин. — Б.пр. ↑

VII

Малко неща се промениха през следващите рейсове. „Йохана-Мария“, построена солидно, се нуждаеше от малко поправки и бавно старееше, плаваше редовно с пътници и товар ту по-бързо, ту по-бавно. Едни идваха, други си отиваха. Вилкенс, щурманът, деветте моряци, които познаваха кораба от началото, се поздравяваха при всяко отплаване — един със своята мъка или болест, друг със своята жизнерадост и угриженост де повече, де по-малко. Само капитана, който се бе сприятелил с ракията, го виждаха все по-често с несигурни крака. Веднъж дойде на борда така унил, че всички се спотаиха. Вървеше като стар човек, с наведени очи. Пак носеше траурна лента, пак беше изгубил дете и си мислеше, че вината е негова, защото му бе наложил телесно наказание. След като каза на Еверс какво трябва да се направи, той се затвори в каютата си и се появи на палубата едва когато трябваше да вдигнат котвите. През целия рейс обикновено стоеше в каютата си, като търсеше утеха ту в библията, за да повярва, ту в ракията, за да намери забрава.

Чак до меридиана на Канарските острови корабът имаше много затруднения поради бурно време, а след туй — неблагоприятен вятър. Екипажът неотлъчно беше при такелажа. И разпоредителността беше незадоволителна, защото Еверс, който страдеше от чревно разстройство, трябваше да прехвърля много работа на втория щурман. А той, чието име де Худе^[1] му правеше чест, беше добродушен човек, със здраво и усмихнато лице. Освен дето беше нов на кораба и, значи, не го познаваше, имаше слабостта да търси лесното, което понякога водеше до небрежност. Дълго разговаряше с някой пътник и докато боцманът чакаше да чуе какво трябва да се направи, той даваше заповедта си едва в последния момент. Като минаха нос Добра надежда, положението на Еверс се влоши дотолкова, че не можеше да изпълнява дежурство и само за кратко време се качваше на палубата. Ховерт Плаум поприказва с него, когато му занесе булгура. Янсе бе дошъл до мисълта да уредят тази работа чрез него, защото с готвача се

оправяха трудно — по-трудно, отколкото с всеки друг особено когато е приготвил някое по-специално ядене, — и Плаум свърши работата толкова хитро, колкото можеше. „Корабът напредва бавно — каза той — и не само капитанът, но и всички други, естествено, не биха искали да останат на път по-дълго време, отколкото би било угодно на бога и на вятъра.“ Капитанът не виждал от тревоги, щурманът трябвало да лежи; вторият щурман бил добър човек, но за него плаването било развлечение. Матросите се питали няма ли някой друг на борда, който да може да даде на кораба онова, което е нужно. — Еверс го разбираше и знаеше, че те са прави, но не каза нищо.

Когато де Худе мина край кухнята, готвачът му предложи парче кекс, който бе приготвил за пътниците. След няколко предварителни приказки, които целяха да проучат разположението на втория щурман, готвачът го запитва дали знае, че корабът може да се движи много по-бързо, ако го направлява Брауер. На това той отговори, че веднага щял да го постави на щурвала. Но готвачът сложи пръст на устата си, разговорът продължи с шепнене и завърши с един жест на де Худе, който значеше: остави тази работа на мене.

Якоб Брауер постигаше желанията си само с поглед. Не казваше нито думица, но начинът, по който гледаше, когато вторият щурман отдаваше заповедите си, показваше какво мисли и как се насилва да не протестира. Очите му бяха още по-силни от ръцете му. Когато гледаше в някоя точка, можеше да я види и друг, но другият нямаше да я забележи, ако той не му я покажеше. Приятелите му — които имаха в него по-голямо доверие, отколкото в един щурман, който ще остане на кораба може би само за едно или две плавания, — когато заповедта от юта биваше неуместна, гледаха към него, за да разберат как трябва да стане това или онова. Когато вторият щурман извикваше да се изтикат страничните гредички на фока, те поглеждаха към него, за да им покаже правилната посока. И сега, когато корабът напредваше бавно, те гледаха към щурвала, защото неговият поглед беше прикован в него. И веднага се запитваха защо той да не направлява кораба сега, когато капитанът нямаше да забележи.

В една спокойна нощ, когато нямаше какво друго да се прави, освен да се държи курс, Брауер се качи горе при сменянето на вахтата и взе щурвала в ръце. Вторият щурман не забеляза това. Бос и неколцина други, които се намираха отпред, обърнаха внимание.

Шумът от водата при вълнореза стана по-тънък, пръските се разпиляваха по-бързо, полюляването веднага стана ритмично под сигурното око и сигурната ръка. Следобед, когато щурманът измери местоположението на кораба, каза на втория щурман да прави по-чести измервания на скоростта през следващата „кучешка“ вахта, защото искал да знае с каква скорост се е движил корабът през нощта. И когато чу: десет, само веднъж четиринадесет — той кимна с глава и не каза нищо.

Вярно е, че сега вятърът се задържа благоприятен до края и корабът можеше да се движи по-живо и денем. Но между матросите се говореше, че с кораба било като с човека: отнасяш ли се с него добре, и той ще се държи добре. Така е и с благосклонността на стихииите: един бива белязан, а други не. Брауер беше облагодетелствуван.

Докато лежаха на рейда, Брауер замоли капитана да му даде Хендрик Принс в помощ, защото при платната имало много работа, а Принс беше учил при него още като момче. И при обратния рейс майсторът можеше да му прехвърли една част от работата, с която той не трябваше да се занимава. И шест часа през нощта той стоеше обикновено при колелото. Отслабна и очите му започнаха да искрят. Никой не говореше за това, никой не го сочеше, но всички виждаха свежестта на кораба в многото подробности, които могат да придадат нов външен вид на нещо, което е изглеждало старо: тук някой оправен възел, там грижливо насмолен кабел или почистена от ръжда верига. Това бяха дребни неща, които винаги се вършат, но сега се хвърляха в очи, защото в тях имаше нещо красиво и весело. Още преди да се бе показало холандското крайбрежие, за два дена корабът получи нова боя, а палубата беше изтъркана с пемза.

Когато „Йохана-Мария“ наближи Нийведип, Еверс отиде при майстора, който беше зает с платната, и го запита колко време е продължил рейсът според него. Брауер посочи точния брой на дните. Този беше най-краткотрайният рейс, който те бяха направили, и то без никаква повреда. Това каза щурманът и мина по-нататък.

Година и половина плава „Йохана-Мария“ с Брауер на щурвала нощем, без да му забранят това. Капитан Вилкенс го бе забелязал, обаче копнежът за дома беше все още по-силен, отколкото страхът пред онова, което го чакаше там; и когато щурманът му посочеше броя на изминатите мили за денонощие, той кимваше доволен. И само при

лошо време идваше нощем на палубата. Това беше най-щастливото време на кораба.

Но този път Вилкенс бе ударен още веднъж, и то най-тежко. Сакатото дете, единственото, което му беше останало, трябваше да лежи на легло от болест, от която то по мнението на най-добрия лекар в града дълго нямаше да живее. При новото отплаване той седеше отчаян в каютата; поръча да повикат Еверс и поиска от него съвет какво да прави. Щурманът не можа да му каже нищо по-утешително от това, че „Йохана-Мария“ трябвало да пътува много по-бързо, та да може капитанът да се завърне скоро в къщи, но че и самият капитал знаел колко трудно било това. Вилкенс скочи на крака и нареди да повикат майстор Брауер.

Брауер, застанал с наведена глава в ниската каюта, очакваше упреци. Еверс го запита дали е чул за кораб, който вземал разстоянието от Холандия до Ява за седемдесет дена и дали той вярва, че и „Йохана-Мария“ би могъл да постигне това нещо. Когато отговори, че сигурно и той може — доколкото зависи от времето и от постиженията на навигацията, — капитанът го посъветва по всичкото време на рейса да предоставя, доколкото е възможно, работата с платната на Принс, а той под непосредственото ръководство на щурмана да се грижи за хубавото плаване. Брауер погледна с недоверие сега, когато му предлагаша онова, за което той копнееше. Но Еверс, когато излязоха навън, го успокои, като му каза, че това било нужно, за да се помогне на капитана, който се измъчвал от грижи и скръб.

Тази хубава новина стана веднага известна. Хората се катереха радостно по реите, за да разпуснат платната, виковете при рудана звучаха плътно и силно. Капитанът и щурманът стояха на юта, а Брауер между тях. Духаше холандски пролетен бриз, който държеше флага опънат, без да го развява. Беше така, сякаш корабът започваше първия си рейс и щом пое курс, всички платна се отърсиха от гънките си. Къщурките на Зандвоорт, едва видими в пролетната мъгла, задържаха върху себе си бинокъла на капитана, докато изчезнаха от обсега му. Тогава той се загледа ту в Брауер, ту в Еверс и когато му съобщиха, че вече се движат с дванадесет възла, на устата му се появи лека усмивка, изразяваща и тъга, и учудване.

И плаването се запази между десет и дванадесет възла, докато една сутрин наблюдателят извика, че съзрял „Арайъл“, английски

кораб, който често ги бе подминавал. Всички матроси дойдоха на палубата да видят дали Брауер ще може този път да осуети това нещо. Той помоли капитана да нареди да бъдат прибрани няколко платна, така че англичанинът да може по-скоро да ги настигне. Тогава „Арайъл“, много по-голям от „Йохана-Мария“, се приближи малко косо, поздрави и в отговор хората по вантите и пътниците замахаха с ръце. Сега Брауер назова платната, които имаха в резерв, и докато ги изпъваха, той бавно, почти незабелязано зави с форщевена надясно, към другия кораб, сякаш искаше да се насочи към неговия форщевен. Англичанинът разбра намерението му и веднага зави, за да му даде възможност да се изравни. Когато се изравниха достатъчно по направление, те едновременно поеха курс. Брауер го направи така, че веднага всички платна поеха пълен вятър. „Йохана-Мария“ се втурна през вълните. Скоро взеха преднина и малко следобед английският кораб се движеше една миля зад тях. Обаче Брауер смяташе, че му предстои по-важна задача, отколкото да се състезава. Макар че денят беше ясен, очакваше се буря. Морето ръмжеше под вълнореза, а край възжетата вятърът свиреше с плачевен звук. Пот, който сега беше втори щурман, имаше вяра в майстора и каза да запитат щурмана дали могат да приберат леките платна. След час срещу носа на кораба започнаха да връхлитат тежки вълни и големите платна заблъскаха така поривисто, че капитанът заповяда да ги снемат. Но веднага се разбра, че това не е достатъчно. Когато слънцето залезе, небето почервения като жарава, а морето, което се мяташе нависоко, стана сивочерно, с пурпурни отблясъци и просветвания по гребените на вълните. Капитанът нареди да бъде сменен Брауер, който бе прекарал при колелото почти две вахти, но той помоли да му позволят да се върне отново там, когато бурята достигне връхната си точка, за да види колко се подчинява кормилото в такова време.

Едва беше слязъл долу, когато най-външният кливер се откачи и с трясък падна върху удължението на бушприта, като го изкриви. Трима души се занимаваха с него до тъмно, за да го приберат, докато Бос загрижено ги наблюдаваше, защото в някои мигове те целите се мушваха под вълните.

Нощта беше ясна, с много звезди. Освен ситно набрания голям марсел и буревременен фок всички платна бяха навити на рула и закрепени на реите с по две възета, но капитанът постоянно

наблюдаваше стенгите, които се огъваха, сякаш бяха тънки тръстики. Преди полунощ, когато морето започна да бучи, левобордовата котва се откачи и започна да се блъска о кораба. Докато повикат другия дежурен на помощ, марселът се раздра през средата. Шест души трябваше да се изкачат горе, за да приберат частите, а другите бяха неотлъчно заети с поставянето на буревременните платна, за да не изпадне корабът в безпомощност. Беше така светло, че можаха да видят англичанина, който страдаше от същите мъчнотии, а може би и по-лоши, защото беше смъкнал стенгите си.

През „кучешката“ вахта Брауер отново пое кормилото и буревременните платна — единствените, с които можеше да се плава — веднага се закрепиха. Корабът се движеше по вятъра с малко платна, като леко се полюляваше през големите вълни; ту забиваше нос дълбоко в подножието на някоя вълна, ту високо се изправяше срещу върха на друга. Бурята не утихваше. Бесня в продължение на две денонощия с еднаква сила, без да отслабне дори за миг. И през всичкото време Брауер си даваше само кратки почивки, за да яде; но не спа. И другите бяха постоянно на палубата, движеха се напред-назад, изкачваха се, притегляха, завързваха. На Брауер единствената му работа беше да държи здраво кормилото и да завива малко повече към вълната, по която трябваше да се изкачи. С дребни щети „Йохана-Мария“ бе напреднала за две денонощия петстотин мили. При пристигането в Ява се оказа, че плаването е било толкова бързо, колкото е пътувал някога най-бързият холандски кораб. На връщане плаването беше още по-спорно. Брауер имаше вид на здрав и силен мъж; работеше за двамина, защото не само направляваше кораба, но се грижеше и за платната. Капитанът, който се взираше в далечината, не му обръщаше внимание.

Вилкенс завари детето си живо, но състоянието му не беше подобро. И когато отново отпътува, същите страхове пак го съпътствуваха.

За Бос това беше последният рейс. Поради своята болест той трябваше да се сбогува с „Йохана-Мария“ и с другарите си от екипажа. Обаче Брауер му остана приятел и опора до края на живота.

[1] Тоест добрякът. — Б.пр. ↑

VIII

Моряците, които плаваха още в началото с капитан Вилкенс, бяха свикнали да го виждат с измъчено лице и не забелязваха нищо особено у него. Обаче Брант, новият боцман, през първите седмици говореше постоянно и така възбудено за тягостното впечатление, което му правел капитанът, че другите започнаха внимателно да го наблюдават. Брант виждаше сякаш смъртта на лицето му. И знаел такъв един случаи с капитан, който лека-полека се стопил пред очите им, защото нещо го гризало отвътре. Дори и ония, които имаха дълга служба на „Йохана-Мария“, заговориха, че разбират какво той искаше да каже. Те си спомняха какъв се яви капитанът на първия рейс — по-възрастен от тях, но енергичен човек, на чиито заповеди се подчиняваха с желание. И макар още от по-рано да бяха свикнали да го виждат угрижен, неспокоен, с често променящо се настроение, натъжен и унил, все пак всички виждаха, че когато застанеше на палубата при буря, той владееше кораба. Те знаеха, че изпитанията, които той трябваше да преживее повече от всеки друг, бяха го съсипали, но едва през този рейс видът му извика у тях състраданието, което се полага на уважението. Независимо от това той ставаше все по-труден откогато и да било. Когато Пот определи местоположението на кораба, почти винаги имаше какво да забележи. И тогава повикваше щурмана, който беше все болнав, та трябваше да прекарва в леглото си, и едва когато и той направеше измерванията, капитанът одобряваше. Понякога заставаха неподвижен и известно време рееше поглед в морето, а след туй внезапно забързваше към каютата си. Чуваха зарезяването на вратата. Но също тъй неочаквано той отново излизаше навън — ту ядосан, ту с печал на лицето, — ходеше по цялата дължина на кораба, разглеждаше това или онова, вземаше в ръце края на някой провиснал кабел или ролковия блок и отново го пуцаше. Боцманът, майстор Брауер, дърводелецът и всички трябваше да дават обяснения защо дадена работа била извършена така, а не иначе и често пъти изискваше да се промени нещо, което сетне отново трябваше да се преправя.

Особено Брауер беше длъжен да изслушва много придирвания, обаче само по работи, свързани с платната. Когато той биваше на кормилото, капитанът стоеше зад него с напрегнато съсредоточен поглед, но не казваше нищо. Тогава нареждаше да се измери скоростта, дори и в случаи, когато е била измерена малко преди това. И когато чуеше числото на възлите, колкото и да беше то, ставаше нетърпелив. Изискваше бързина, а не можеше да понася, че Брауер е този, който я постигаше.

И домакинът имаше трудности с неговите капризи. Понякога го ругаеше, защото ракията от неговия собствен запас не му била по вкуса. Едва му донасяха нова каничка и започваше да вика, че не искал да вижда питието в каютата си. След четвърт час поискваше да му донесат разреден с вода джин. Напразно се бореше той срещу прекомерното си пиене и всеки път, когато не можеше да устои, домакинът си изпащаше от грубостите му. Всяка вечер нареждаше да махнат питието от каютата му, но не след много време го чуваха отново да вика домакина. Около средата на „кучешката“ вахта той обикновено идваше на юта и никой не подозираше, че идваше там, за да избяга от питието.

Благодарение на грижите на Еверс, Пот и Брауер „Йохана-Мария“ имаше добро плаване и се завърна с благоприятно попълнен дневник.

Когато моряците напуснаха борда, щурманите установиха, че капитан Вилкенс не бързаше, както обикновено, да въдвори нужния ред и да си отиде в къщи. Понеже Еверс трябваше да остане на борда, капитанът покани втория щурман да пътува с него за Амстердам. Напрежението, което го бе терзало почти две години, беше премного за него и той нямаше кураж да си отиде в къщи. Взе със себе си Пот и когато бяха при вратата, той го помоли да влезе пръв. Видя занемарената всекидневна стая; момичето си закри очите с престилката. Вилкенс разбра, че последният удар, който можеше да се стовари върху главата му, беше нанесен. Жена му беше на легло. Не можеше да й каже нищо, защото тя не го познаваше. След като уговори работите със собствениците, той се върна в Нийведип и този път капитанът беше оня, който надзираваше освобождаването и натоварването на кораба. Ховерт Плаум, който разбра от собствениците какво се бе случило, се обади набързо на роднините си и дойде на

борда, за да се грижи за храната му, без да си даваше добра сметка какво благодееяние върши. Капитанът го задържаше до късна вечер в каютата си, за да прогонва страха от самотата, като караше Плаум, разговорлив по природа човек, да му приказва до насита.

По едно време — то беше, когато „Йохана-Мария“ се готвеше да отпътува — изглеждаше, че Вилкенс бе намерил сили да понася нещастieto си. В напрегнатите мигове на приготовленията той отговаряше приветливо на всеки пътник, не предоставяше на Еверс да дава заповеди и макар да се виждаше, че той е един наскърбен човек, все пак корабът получи от него всичко, на което имаше право. Но щом потеглиха, той отново насочи бинокъла към брега и предаден на мислите си, не забелязваше хода на времето. И още същия ден следобед повика домакина за каничка питие.

Денем рядко идваше на палубата и тогава се разхождаше напред-назад с наведени очи и мълчалив. Но матросите, които нямаха работа на палубата, отиваха един след друг на бака, като знаеха, че той се задушаваше от мъка. И винаги намираще нещо, заради което да избухне в силен гняв. И на всекиго идваше редът, дори и на Еверс, който спокойно изслушваше ругатните му, понеже знаеше, че се намира в плачевно състояние.

Нощно време Вилкенс редовно идваше на юта, понеже не можеше да спи, а в каютата самотата го гнетеше. От време на време слизаше долу, за да поеме някоя глътка и да се поизлегне в леглото, но това не траеше дълго; скоро излизаше отново горе и облегал на релинга, гледаше към Брауер. Срещу него още не беше се нахвърлял. Обаче през една много тиха нощ, след като дълго бе стоял зад него, той неочаквано го сграбчи за раменете и го изблъска от щурвала. Брауер се смая и се изплаши, като видя бледното му лице, наведено над светлината на компаса. Капитанът не прояви буйности, говореше видимо спокойно. Нямало нужда вече да се пътува бързо — каза той. — Брауер не трябвало да мисли, че корабът му принадлежи и щяло да бъде по-добре да лежи на дъното на морето, отколкото да се докосне още веднъж до щурвала. Брауер скръсти ръце и го наближи. Но забеляза един жест на Еверс, овладя се и се махна оттам.

При неблагоприятен вятър, бурно време и продължително безветрие този беше най-лошият рейс на „Йохана-Мария“, който продължи повече от десет месеца. Макар Еверс да поставяше на

кормилото най-опитните хора, корабът си оставаше инертен. При благоприятно море той се клатеше надлъж, а при тежки вълни се блъскаше така, че дървените части пукаха, сякаш той искаше да се отърси от тях.

При екватора неподвижен корабът лежа в продължение на дванадесет задушно-горещи дни с отпуснати платна и тогава моряците можаха да видят колко много страдаше капитанът от своите черни мисли. Ония, които бдяха всяка нощ под чистото звездно небе, го виждаха полуоблечен да се изкачва бавно по стълбата и да върви с несигурни крачки напред-назад по юта, като ту поглеждаше към компаса, ту слагаше ръка на челото си. А понякога правеше такива жестове, сякаш разговаряше сам със себе си и се примиряваше с нещо неизбежно. Страхът, който го тормозеше в продължение на толкова години, държеше в плен цялото му същество. От пиенето и безсънието той отслабна много и започнаха да му се привиждат страшни образи. По време на една буря в Индийския океан той отново се прояви като разумен капитан, макар да бе груб и бездушен. Две нощи и един ден той стоя твърдо на поста си срещу блъскащите вълни, като се държеше здраво, дето можеше да се хване, и заповядваше със силен глас. Но гонеше хората, искаше да спуснат надолу стенгите, преди да са прибрали добре платната, и тази прибързаност причини не малко щети. И при обратния рейс корабът няколко пъти бе сполетян от лошо време, при което капитан Вилкенс го управляваше лошо. Той се движеше с голямо закъснение и се завърна така раздрънкан, че собствениците решиха да му се направи основен ремонт.

В продължение на два месеца Вилкенс прекара сам във всекидневната си стая. Наистина всяка сутрин отиваше да види жена си, но се задържаше там само за миг, защото не можеше да понася нейното смаяно лице.

Малко преди да отплава, в един мъглив ноемврийски следобед той има една среща, която събуди у него илюзорни представи. Стоеше в гробищата пред гробовете на децата си и като се наведе да почисти с бастуна си няколко паднали върху камъка жълти листа, съгледа в края на алеята фигурата на Брауер, който също така се бе навел. Изправи се изплашен и видя, че Брауер вдигна глава, обърна се с лице към него и бавно сне шапката си. Стори му се, че това са движения на вампир, и го полазиха студени тръпки. Щом Брауер изчезна, той започна да се

губи в догадки защо трябваше да го види тук и ненавистта към Брауер събуди у него подозрения, че той е дошъл тук да го следи. Не знаеше, че и Брауер имаше един камък в гробищата, който той посещаваше след всеки рейс.

След два дни, когато „Йохана-Мария“ потегляше, капитан Вилкенс, давайки заповедите си, загледа продължително към задната страна, дето стоеше Брауер. И това негово подозрително държане си остана през целия рейс. Първото нещо, което направи, когато се качи на палубата, беше да огледа наоколо. И щом съзря Брауер, очите му останаха широко отворени и упорито насочени към него.

На готвача, на когото се доверяваше и който най-често му правеше компания в каютата, веднъж каза — то бе казано в пияно състояние и Плаум го възприе именно като такова, — че животът му щял да бъде друг, ако не бил налетял на нещастieto си в лицето на Брауер; защото този човек носел в душата си намерението да присвои кораба и още в началото той със своя поглед бил направил за него невъзможно да стане добър капитан на кораб. И вече никога не идваше на предната страна на кораба. И когато Брауер имаше работа с платната на задната мачта, капитанът изпращаше някой щурман да му каже да възложи тази работа на Принс. Тогава Брауер вдигаше глава и за миг заглеждаше капитана.

Всички виждаха как умът му започваше да блуждае. Малко след като минаха нос Добра надежда и когато пред залез слънце вятърът бе започнал да духа с пристъпи, първият щурман поръча да предупредят капитана. За кратко време барометърът бе спаднал много и Вилкенс веднага заповяда да се приберат платната, за което всички бяха повикани на палубата. Той зърна Брауер да се изкачва на голямата мачта, но го изгуби от погледа си, защото се закри в гънките на едно платно. Когато го потърси отново с очи, видя, че само другите бяха заети. Брауер беше слязъл, защото беше забелязал, че няколко млади моряци се мъчеха при една рея; покачи се при тях, помогна им, сетне се спусна по един фордун и слезе на юта. Беше облечен в потник от червен фланелен плат и тъкмо когато, висейки на фордуна, с лявата си ръка докосна палубата, капитанът се обърна и го видя в червената жаравна на залязващото слънце около главата му. Извика и се дръпна назад в силна уплаха; неколцина се спуснаха към него, но той ги отклони и поиска чаша ракия. Щурманът отпрати Брауер оттам.

При обратния рейс изглеждаше, че капитанът бе възвърнал спокойствието си. Наистина дълго се заседяваше в каютата и рядко го виждаха в трезво състояние, обаче по-малко придиряше и се караше. Напротив, когато нещо беше добре извършено, кимваше доволен, а при неправилно извършена работа се показваше снизходителен. Но продължи да отбягва Брауер. И все пак, когато Еверс му заговори да вземат друг майстор за следващия курс, той не искаше да слуша, защото не можело да се намери по-способен човек за кораба.

Този път Вилкенс намери къщата си напълно изоставена. Жена му, която се бе побъркала, беше взета в един приют. Той каза на собствениците, че вече нямал никакво влечение към плаването и че щял да направи последния си рейс. Скоро след тръгването сред екипажа се знаеше, че капитанът щял да се сбогува с морето.

Сега той пиеше рядко; беше пак „шефът“, макар и много тих човек. Понякога го виждаха да гледа печално към мачтите, а понякога — да се взира във вълните леко усмихнат.

Корабът се държеше спокойно. Не се движеше бързо, но вършеше онова, което се очакваше от него, когато е в ръцете на моряци, които нямат никакво друго желание, освен да плават, както трябва. Не пътуваше с желание, но и не проявяваше капризи, които създават мъчнотии. През последния рейс на капитан Вилкенс корабът направи онова, което бе станало копнежът на неговия живот: пътуваше като почтен кораб — толкова мили на денонощие, толкова дни — съгласно правилника и практиката — с умерени и стабилни постижения, с малко повреди и малко поправки.

На обратния рейс, когато бяха в Ламанш, през една нощ Вилкенс видя на бледата лунна светлина Брауер, който се бе облегал на релинга на предната страна на кораба. Той каза на рулевия да го повика и когато Брауер застана пред него, заповяда му да поеме щурвала. Бяха сами, корабът се движеше при лек летен вятър. Вилкенс се поразходи напред-назад и в един миг застана пред Брауер. „В продължение на четиринадесет години — каза той — бях несправедлив към тебе и не разбрах, че ти си изпълняваше дълга на борда по-добре от самия мен.“ Повече приказки били безполезни и ако Брауер му подадял ръката си, той щял да се почувствува спокоен.

Брауер отговори, че капитанът никога не е имал за какво да го упреква — нито за държането, нито за работата му; те се познавали

достатъчно добре, за да бъде възможно това. Обаче — той знаел от опит — когато няма благополучие, човек търси вината у другиго и затова той никога не бил чувал добра дума от капитана. Колкото и да бил вътрешно недоволен, той винаги знаел, че никой от двамата няма вина за недоразуменията. Ако капитанът му подадял ръката си, всякакви по-нататъшни думи щели да бъдат излишни.

След това стояха замълчани до зазоряване и когато дойде смяната, те си пожелаха „добро утро“.

Този ден Еверс трябваше да нареди да се спуснат платната, защото капитанът не можа да бъде намерен никъде в кораба.

На Кейптаун „Йохана-Мария“ бе видяна с наведен флаг.

IX

Само седемте моряци, които познаваха кораба от началото, останаха на борда при други капитани. Собствениците бяха предложили командването на Еверс, който отдавна имаше нужната компетентност, но той отказа, защото никак не искал да заема командното място, на което толкова дълго време бе стоял Вилкенс.

„Йохана-Мария“ беше изморена — така, както може да стане с всеки кораб, който е плавал редовно. Четирите рейса, които той направи при следващите капитани, бяха най-лошите и най-бавните. Първият от тях, застарял човек, който копнееше за почивка, беше плавал доста дълго, за да почувствува интерес към кораб, който той не познаваше; и когато се завърна след един продължителен и еднообразен рейс, напусна длъжността. Вторият беше строг и много взискателен. Той не можа да даде по-бърз ход на кораба, макар че зорко наблюдаваше и търсеше какво може да му липсва. Когато узна от първия щурман каква скорост е достигал понякога корабът с майстор Брауер на щурвала, той загледа недоверчиво, но нареди да го повикат, за да покаже какво може. В продължение на два дена, при непостоянно време, корабът се подчиняваше на сигурната ръка на Брауер и се движеше бързо, но щом се установи редовен и благоприятен вятър, той започна да проявява капризи; а може би това беше умора. Всеки случай той бавно се наведе малко встрани, но щом го оправиха, започна да напредва бавно, нищо че на щурвала стоеше Брауер. Капитанът го освободи. Пък и той съвсем не беше човек, при когото може да се върши нещо, което той не е заповядал. След втория рейс каза на собствениците, че не искал да пътува с кораб, който той нарече некадърен и стар.

Беше ясно лятно време, когато „Йохана-Мария“ отплава с новия капитан, когото самите собственици бяха замолили да ползва уменията на Брауер. Майсторът отново застана на юта, колелото се поддаваше леко и носът си играеше с пяната. След като пое курс, корабът се движеше с десет мили през целия ден. На борда беше весело и след

вечеря Меу изпя новите си песни. На втория ден, преди Брауер да бе поел колелото, Принс му извести, че на ликтроса^[1] на голямата мачта нещо не било в ред. Той се покачи, обаче нямаше търпение да се върне отново на щурвала и сметна, че тази малка работа би могла да се свърши, без да се скатава платното. Но то го удари, той изгуби равновесие, падна и си навехна крака. При английския бряг падна гъста мъгла, така че всички останаха на палубата, за да наблюдават. Не можеха да бъдат далече от сушата, защото светлините на Дънгенес проникваха през мъглата. Откъм наветрената страна започна да тръби рог, чийто звук се чуваше все по-ясно, а сетне затръби и друг, близо откъм подветрената страна. „Йохана-Мария“ не можеше да стори друго, освен да отговаря и да чака.

След туй се зачу и сирената на един параход, който приближаваше откъм носа на кораба, и малко след това се чу трясък от чупене на дърво, викове и гъргорене на витло, което веднага даде заден ход. На „Йохана-Мария“ сигналите непрекъснато ревяха, но изведнъж и тук нададоха вик, защото задният щевен на парахода се показва и грубо блъсна кораба при котвения отвор. Брауер, който при приближаването бе закуцукал нататък със свити юмруци, веднага видя, че с помпи не можеше да се помогне, и извика на капитана да помоли за въже от парахода, за да извлекат „Йохана-Мария“ близо до брега. Това стана и се оказа, че е било необходимо, защото малко по-сетне предната страна на „Йохана-Мария“ лежеше дълбоко във водата. Капитанът заповяда да спуснат веднага здравата котва и по такъв начин бе предотвратен втори удар, защото при хаотичното викане в мъглата чува, че корабът започна да скрипти по крайбрежния пясък.

На зазоряване излезе вятър и мъглата се вдигна. Корабът лежеше неподвижно на по-малко от седемдесет метра от брега, малко зад парахода, който лежеше наведен на една страна. Предната страна на „Йохана-Мария“ беше изцяло под водата, капитанът поиска помощ от бреговата служба, за да извие задния щевен. По този начин пътниците можаха да слязат на сушата.

След като корабът бе закрепен толкова сигурно, колкото беше възможно, в продължение на два дена капитанът прави напразни опити със собствени усилия да запуши пробива на нока.^[2] Брауер в седнало положение непрекъснато рязва с триона, без да говори; и не се докосна до яденето, което Плаум му носеше.

Тогава дойде един от господата от Амстердам, придружен от двама специалисти, които прегледаха кораба. След туй прекараха дълго време с капитана в каютата му. Най-после капитанът се показа на юта и нареди всички да се съберат на задната страна на кораба. Съобщи им, че „Йохана-Мария“ е продаден на норвежци и че на следващия ден екипажът можел да си разотиде. Щяха да останат само щурманът, майстор Брауер и четирима други — докато бъде предаден корабът.

Матросите, които трябваше да ноцуват в задния трюм, чуха многократните въздишки на Брауер и старите му приятели добре знаеха, че това не беше поради болките в крака му. На следващата сутрин, когато другите бяха заминали, той отново се раздвижи и докато товарачите бяха заети да прехвърлят товара на два ветрохода, той, Меу и де Ройтер се изкачиха на реите, за да навият на рула платната и да ги привържат. Никой от тримата не каза думичка, а Брауер от време на време спираше и хвърляше поглед към морето.

Повредата бе отстранена и водата изпомпена. Новият собственик дойде с един влекач и няколко норвежки моряци. След като даде парите на холандците и те стояха готови да се спуснат по въжената стълба със своите багажни сандъци, той в последния миг откри, че имал нужда от още един човек, и запита щурмана дали има някой от тях, който би бил готов да плава с него. Брауер, макар че не разбираше английски, схвана каква е работата, пристъпи и сложи юмрук на гърди, след което подаде ръка на приятелите си, занесе сандъка си напред и отново облече моряшките си дрехи.

Когато вдигнаха котвите и „Йохана-Мария“ тръгна след влекача, Брауер видя, че един от норвежците искаше да снесе холандския флаг от задната мачта. Той скочи, отстрани го леко и сам отпусна въжетото. След това ската грижливо флага и го прибра в пазвата си. Норвежецът се засмя и издигна другия флаг. Но Брауер не забеляза това. Той се бе загледал към хоризонта, а в главата му нахлуваха особени мисли.

[1] Въже, с което се съединяват отделните платна. Бел.ред. ↑

[2] Нок — така се наричат краищата на всички реи, задните краища на гиковете, горните краища на гаферите и т.н. Бел.ред. ↑

XII

Откогато Брауер сне флага, в душата му се зароди и бързо се усили едно голямо желание, чуждо досега, но което той отсега щеше да осъществява с всичката сила на волята си. Винаги си бе представял две възможности: съдбата на един кораб е да загине или да остарее и да отиде за отпадъци. Никога не бе си помислял, че той би могъл да бъде и разменна стока, която да бъде купена от всеки, който има пари. Ако един норвежки капитан, който, естествено, не е бил богат през целия си живот, бе купил кораба, то защо не би могъл да направи такова нещо и той? И започна да пресмята: на толкова възлиза заплатата му, значи с толкова повече, отколкото му се налага да харчи. Откакто нямаше никого в Амстердам, който да има нужда от неговата помощ, беше запазил излишъка от заплатата си в един сандък и никога не го бе броил. Сега той знаеше както неговата величина, така и цената на един аварирал кораб, която беше около седемдесет пъти по-голяма, така че той трябваше да спестява още седемдесет пъти по толкова време. Макар че никога не можеше да достигне нужната сума само от спестявания, не трябваше да харчи нито цент повече от това, което се налагаше, точно определено. Трябваше да измисли обаче и друг начин за печелене на пари, защото беше сигурен, че кога и да е ще си купи кораб. Има хора, които през време на работата си се отдават на мечти, като мислят например за жена и деца, или пък си представят разни наслади, така и Брауер стоеше на някоя полюляваща се рея с въже от няколко ката и конци — докато ръцете му действаха — с числа в главата си, със събирания и изваждания, с умножения, със съмнения и надежди.

Той стана сребролюбив и алчен. Наистина всеки път, щом получеше заплатата си и я съпоставеше с онова, което щеше да му бъде нужно, той се чувствуваше малко или много обезкуражен, но желанието му беше по-силно от разума. Забравяше какво имаше и виждаше това, което искаше да има. Скъперничеството го направи хитър. Намираше по-евтини магазини от тия, които бяха близки за

моряците, и си пресмяташе какво биха могли да струват някои предмети в друг град. Така той купи в Гьотеборг ножчета, които продаде в Кардиф с печалба; в Кардиф купи лули, които в Берген му донесоха по тридесет цента на парче. Но най-големи печалби реализира от контрабандна търговия, която изискваше и по-голямо хитруване. Че той се занимаваше с контрабанда, знаеше всеки, но никога не виждаха как изнасяше от борда тютюна и напитките. И дори в пристанищата, дето често отиваше и имаше постоянни купувачи, никога не го подозираха. Пушеше тъй малко, че другарите му не го замолваха дори за една лула тютюн. И понеже беше саможив, никой не се сърдеше, че не отиваше с другите в кръчма, дето се черпеха наред.

Когато „Йохана-Мария“ потегли за Норвегия след малкия ремонт в Грейвсенд, капитанът, едновременно и собственик, забеляза колко полезен е Брауер и му предложи да остане при него като дърводелец и майстор по платната едновременно при по-висока заплата, отколкото само за майстор. Обаче корабът трябваше да бъде преустроен, което щеше да изисква три месеца. През това време Брауер щеше да се ангажира с къси рейсове из Източно море.

През зимата, когато се върна в Драмен, той намери кораба — който сега се наричаше „Ингрид“ и бе регистриран в това пристанище — не много изменен. Само задният трюм беше удължен, за което бе отнета известна част от пътническите кабинни. Но все пак той виждаше разликата. „Йохана-Мария“, за чийто външен вид се полагаха добри грижи, съоръжен с такелаж от солидно качество, беше индивид от по-висше съсловие. „Ингрид“ със стари платна и въжета — потегнати или нови, но които струват евтино, с оскъден пласт боя, — сравнен, приличаше на оскъдно преживяваща жена от средното съсловие. Брауер гледаше с болка на сърце и когато капитанът му отговори, че не смята, че е нужно ново въже за платната на фокмачтата, той се поколеба, като си помисли дали не трябваше да го купи със собствени пари. Но не го направи; предпочете да се главоболи със старото.

Когато докараха товара и той видя как бе прибран, разбра и друго, че вече не можеше да гледа на кораба така, както по-рано. Варелите с рибено масло се изплъзваха от плещите на хората, защото бяха твърде големи; започваха да капят и всичко, о което човек се допреше, лепнеше от мазнина. И в екипажа се виждаха различия. Той се състоеше отчасти от неопитни хора, които още нищо не разбираха

от корабоплаване, и отчасти от хора с посивели коси, мудни и изморени, макар да изглеждаше, че когато потрябва, те ще имат здрави ръце. Капитанът, също застарял човек, от пестеливост бе назначил хора, на които трябваше да плаща малко, главно норвежци, но имаше и от други националности — всички бяха моряци, които вземаха каквото им се даваше; прилични хора, чиято съдба беше да плават на бедни кораби.

Всъщност капитан Нилсен беше капитан само за лице. Той уреждаше главно документацията, а всичко друго предоставяше на щурмана. Сутрин седеше на палубата, пушеше с лулата и надзираваше; на обед поспиваше; след вечеря правеше малка разходка, преди да си изпие грога, и след туй отиваше да спи. Понякога поканваше при себе си някого от хората си и разговаряше с него чистосърдечно, като го разпитваше за неговите частни работи, съветваше го и понякога му помагаше.

Три години Брауер прекара добре при него. Капитан Нилсен го бе оценил по достойнство: старателен човек, който си разбира работата и я върши с преданост; доволен, че можеше да служи на интересите на кораба така, както той ги разбира, без да му се пречи. На такъв човек той можеше да плаща повече, защото неговият труд му спестяваше не малко разноски. Той го видя и на щурвала и тук също оцени преимуществата на неговата работа. Брауер почти не получаваше заповеди от капитана и щурмана. А Нилсен, който се страхуваше от мъчнотии с митническите чиновници и бе казал на щурмана да внимава да не се върши контрабанда, вдигаше пръст — когато повтаряше това нещо пред всяко тръгване, — което означаваше за щурмана, че можеше да направи изключение само за едного.

Още при първия рейс след тримесечно търсене на товари в различните пристанища Брауер разбра, че корабът е изгубил много от своята инертност. Но се бе появило някакво търкане на части. Дори при един бриз той започна да се навежда доста силно под горните брамсели. На носа, под котвения клюз, дето бе ремонтиран след удара от сблъскването, се виждаше някакво издуване. Този дефект не пречеше, обаче Брауер се обезпокои: дали то не беше признак на небрежност при ремонта, от употреба на негодно дърво? Или пък можеше да бъде от застаряване? В Ливерпул настоя пред капитана да купят няколко готови дъбови дъски, за да има запас в случай на нужда;

и между разтоварване и натоварване на кораба той отдяла няколко парчета от външната страна, пригоди и нови и така премахна издуването. Изглеждаше малка работа, но трябваше да се направи прецизно от вън и отвътре. И когато беше вече готов и той излезе на кея да погледне, корабът засия с ново лице.

В Бискайския залив, на път за Лисабон с разнообразна стока, една сутрин корабът се оказа доста наведен с предната страна, така че започнаха да го връхлитат неприятни вълни. Макар че стоката беше добре наредена, оказа се, че някои тежки амбалажни конструкции се бяха разбили и тракаха. Изгубиха един ден с разместване и притягане в предния трюм. Същото се случи и при обратния рейс, от Лисабон към Бордо, и още веднъж — от Бордо към Лондон. Пренареждането на стоката се оказваше неподходящо и Брауер напразно търси причините. Знаеше, че корабът винаги е проявявал пристъпи на капризност, но никога не е имало лоши последствия от това, и той започна да подозира корабостроителницата в Драмен — че там са направили нещо, от което корабът тайно страдаше.

През един от следващите рейсове корабът им поднесе друга изненада. Макар че беше напълнен с руда в насипно състояние, при един слаб вятър задната страна започна неочаквано да се смъква надолу, като същевременно корабът се наклони встрани. За щастие, времето беше добро, така че пристигнаха благополучно на местоназначението. Обаче капитанът, страхувайки се, че ще загуби кораба, реши да се върне с малко баласт в Драмен. Строителят, който прегледа кораба, не намери никакъв дефект, но все пак посъветва горната кръстачна стена да бъде скъсена наполовина. И наистина след това „Ингрид“ пътува нормално дори и при лошо време.

И на Брауер му потръгна. В много европейски пристанища, от Рига до Палермо, и в някои американски, Ню Орлеан и Галвестън, откъдето прекарваха зърнени храни и памук, той намери благоприятна почва за контрабандна търговия. Припечеленото носеше в една кожена торбичка, пришита в пазвата му. Но понеже често се измокряше и освен туй торбичката набъбваше все повече и повече, трябваше да помисли за по-сигурно място. Тя съдържаше монети и банкноти от почти всички европейски страни. Когато — след като беше плавал три години под норвежко знаме — докараха един товар дървен материал в Амстердам и по този начин той отново видя своя град, имаше

чувството, че неговото имущество можеше да бъде добре съхранявано само тук. Посети предишните собственици на „Йохана-Мария“ и им разказа за своите затруднения. Те предложиха да инвестират парите му за него, след което той веднага извади торбичката. Но когато пресметнаха съдържанието ѝ, те го загледаха подозрително. Брауер им разказа откровено как е събрал тези пари от заплатата си и от други припечелвания, като добави, че било против съвестта му да контрабандира в Амстердам.

От предишните си другари-моряци той намери само Хендрик Принс, който имаше семейство и държеше магазин. Взе го със себе си заедно с най-голямото му момче, което искало да стане моряк — за да видят кораба. В малкото пристанище Хаутхавен „Ингрид“ се издигаше високо над шхуните, шлеповете и големите търговски кораби. Лекото плискане на вълните, набити със слънчева светлина, се отразяваше в стените на кораба и Брауер, възрадвайки се, пак можеше да поговори на холандски с един приятел, му показва всичко, което бе променено, и че през тези години корабът беше твърде малко пострадал, макар че сега той съвсем не беше кораб за богати господа и трябваше да върши груба работа. Той хвалеше „Йохана-Мария“, както отново го наричаше, казваше, че най-приятно се пътувало на товарен кораб, защото едва когато корабът бил грижливо поддържан и при положение, че това не се изисквало за показ, се разбирало доколко моряците са моряци и доколко държат на него. Принс не беше го чувал никога да говори тъй разпалено. След като се разделиха, Брауер остана на брега, предаден на мисли. От разговора изведнъж му бе станало ясно, че той копнееше да притежава именно този кораб, а не някой друг. Съзнаваше, че бе голямо дръзновение да робува на такова тщеславие — той, роден в изба, неходил на училище, да иска да стане собственик на голям кораб, на чиято предна страна той бе плавал вече двадесет години. Това щеше да му струва много пари, много повече, отколкото би могъл да спести за още двадесет години. Пък и ако му се удадеше, какво ли щеше да прави тогава с него, когато и самият той, и корабът щяха да бъдат доста стари, за да работят? Но каквото и да мислеше, колкото и да оглеждаше работата от всички страни, като преценяваше шансовете за и против, той винаги чуваше дълбоко в себе си един глас, който му казваше, че нищо няма да му попречи да придобие кораба — тъй както той вярваше още в началото.

През този следобед той излъска медните ленти на девиза на фигурата отпред и след туй се разходи из града с повишено настроение.

След един рейс до Саванах и обратно към Християния „Ингрид“ се облъска така много от продължителните бури, че му бяха нужни няколко месеца за възстановяване. Брауер нямаше защо да търси друг кораб, защото капитанът го задържа — да оправи старите платна и да направи нови. Сега той можеше да следи какво се върши и няколко пъти предупреди капитана, че тази или онази работа щяла да навреди, ако не се изменяла. В началото строителният майстор намираще това за нетърпимо, но когато видя, че Брауер дава на дърводелците правилни указания и работи така усърдно, както самите те, остави го да действа по свое усмотрение. По една или друга причина и собственикът, и строителният майстор мислеха, че неговата преданост към работата им пестеше пари. Всъщност най-голяма полза имаха корабът и Брауер.

Когато „Ингрид“ беше готов да отплава, капитанът предостави командуването на Расмюсен, който досега беше щурман. Той беше внимателен към Брауер, защото знаеше колко много можеше да разчита на неговите умения и усърдие, и не само му предостави пълна свобода, но и се съветваше с него в интерес на кораба. В продължение на една година той прави редовни рейсове с дървен материал от Скандинавия до холандски и английски пристанища, като припечелваше малко, но спокойно и сигурно. Сега Брауер беше боцман и имаше помощници за дърводелската работа и за работата с платната.

Капитанът беше възприел навика да поема „кучешката“ вахта, защото щурманът имаше повредено зрение — което все повече се влошаваше, — и тогава всъщност управляваше Брауер. Наистина щурманът стоеше при него, но трябваше да си слага очилата, за да погледне компаса, и дори едва различаваше светлина от разстояние една миля. Но корабът не можеше да бъде в по-сигурни ръце през нощните часове. Всеки матрос знаеше това и спокойно си лягаше да спи, защото на юта стоеше едрата фигура на холандеца, който и в тъмнината виждаше всичко.

Но веднъж, когато всичко изглеждаше спокойно и Брауер беше вече сменен, корабът бе ударен, пак при английския бряг. Той се намираще пред устието на Темза и бе приел на борда си лоцман, когато

попадна в замъглен район. При звука на рога всички се спуснаха на палубата, обаче нещастиято стана така бързо и неочаквано, че още не всички бяха излезли горе. Един малък крайбрежен кораб, незабелязан от никого, изскочи от мъглата и с пълна сила се блъсна в лявата страна на носа, така че тя се разцъфна. Помпите едва задържаха кораба над водата. На сутринта един влекач дойде на помощ и го изтегли към Грейвсенд.

Повредата беше толкова голяма, че екипажът можеше да си отиде в къщи. Брауер остана за сметка на капитана, който пожела да го задържи, и ангажира място в една странноприемница, дето можеше да гледа от прозореца косо към корабостроителницата. Там седеше той почти по цял ден. По ударите на чуковете можеше да разбере какви гвоздеи се набиваха и колко — и не беше зает с нищо друго. И сетне, когато — като приятели и при пълно доверие — отидоха да прегледат работата заедно с капитана, който изчакваше привършването на работата в Лондон и от време на време прескачаше в Грейвсенд, той вече знаеше какво беше направено. Заедно приеха на борда новите хора — колкото беше възможно по-малко, според предварителния списък на капитана, но достатъчно, за да върнат кораба обратно в Драмен. Намери се само един щурман, който пожела да плава към Норвегия, млад човек — така че капитанът натовари Брауер със задълженията на втори щурман и му даде каюта. За своя изненада той забеляза, че Брауер може да борава с уредите. Понеже му беше трудно да се оправя с картите, той му показва набързо как става измерването и определянето на местоположението на кораба — защото смяташе, че един моряк, който не е ходил на училище, не може да разбере тази работа.

В Драмен, още преди да бяха пуснали котва, собственикът дойде на борда заедно с двама господата. Вечерта той покани капитан Расмюсен и Брауер на вечеря у него. А след вечерята, докато седяха около печката, той им съобщи, че бил продал „Ингрид“. Брауер подскочи, като изруга, и едва можа със заекване да запита за цената. Но не получи друг отговор освен вдигане на рамене. Върна се на борда с капитан Расмюсен и преди да отидат да спят, те мълчаливо си подадоха ръка.

XI

Със същия екипаж корабът бе откаран в Либау, където новите му собственици, една руска фирма, го приеха и наредиха да бъде изтеглен на корабостроителницата. Капитан Расмюсен напразно увещава Брауер да потърсят заедно някой норвежки кораб. Той остана в Либау, дето, след като разпита — и работници, и надзорници, — разбра какво ще стане с „Йохана-Мария“. Постоя опрян на релинга и след туй отиде при собствениците и запита дали — когато корабът бъде готов — ще може да остане на работа на борда му, защото го познавал по-добре от всеки друг. Отговориха му да дойде пак след три месеца. Той намери една малка шхуна, която правеше курсове до Рига, така че при всяко завръщане можеше да види колко е напреднала работата.

През лятото корабът с име „Феодора“ лежеше на котва. Имаше тремав вид, с разширен заден щевен, бордовете му бяха малко закръглени, на предната, голямата и задната мачта сега имаше по една рея по-малко, а такелажът беше скъсен. Все пак Брауер го гледаше с удоволствие, защото се виждаше ясно, че добре го поддържаха. Обикаляйки с една лодка с кърмово весло, той огледа и опипа калафатажа, новата медна обшивка на кила и закрепителните цилиндрични нитове, по които боята се държеше здраво. Позлатата на женската фигура отпред беше подновена. Брауер бе приет като майстор за платната с твърде ниска заплата наистина, но онова, което той печелеше от работата си на борда, отдавна не беше най-значителната част от всичко, което припечелваше. Мнозинството моряци бяха курландци или финландци, старателни хора, макар да имаха слаби познания за кораба и неговите нужди. И самият боцман, навивайки въжетата на палубата, правеше това безразлично, сякаш не бяха въжета. Капитанът, добродушен, не строг, не се месеше в работата на никого, стига да не му се пречеше; малко се интересуваше от нуждите на кораба и само когато влизаха в пристанище, той се втурваше към котвите, които повече го осигуряваха от митничарите, отколкото ако привържеха кораба на кея.

През първите месеци плаването вървеше нередовно до различни пристанища. Но когато по това време започнаха да строят много в Англия и Холандия, „Феодора“ започна да носи хубави доходи от превоз на дърва ту до Лондон или Хъл, ту до Делфзейл или Заандам. Корабът се движеше по-стабилно, отколкото под норвежки флаг, но и по-мудно, не вдигаше повече от осем или девет възла. И трябваше да страда от товара много, защото, макар че дървата не замърсяваха, те се издигаха така високо натрупани, че палубата и релингът не можеха да се поддържат, а това пречеше и на самия такелаж. При разтоварването винаги се причиняваха вреди на кораба. Нараняванията от дъските и гредите не бяха така сериозни, та да им се обръща внимание: тук някое одраскване, от което впоследствие се появяваше загниване, там някой изкривен болт, който през време на пътуването оставаше незабелязан, но с течение на времето водеше до разпукване на дървото. Колкото лесен беше капитанът, толкова труден беше боцманът, който викаше и се караше от сутрин до вечер, ходеше напред-назад, за да следи дали някой не бездействува. Той обаче щеше да бъде по-добър за надзирател на роби, отколкото като боцман, защото не познаваше и най-простата работа, и това се виждаше веднага, когато някой матрос, добре направил нещо, се принуждаваше под ругатни и викане да го измени. По такъв начин с голяма част от такелажа се боравеше лошо и затова се появяваха различни дребни повреди, така че за няколко месеца корабът доби съвсем занемарен вид.

Беше трудно време за Брауер. В началото той се изкачваше горе, когато видеше, че нещо не е в ред, но боцманът винаги му се скарваше и го заплашваше. Направи усилия — първо с капитана, а сетне с боцмана — да разбере дали след като познаваше кораба, не можеше да оправи нещо, което по нареждане на боцмана е било извършено неправилно; обаче не знаеше езика им и капитанът, който не знаеше нито норвежки, нито холандски и разбираше английски също толкова малко, колкото и Брауер, се засмя, не му отговори нищо и му даде знак да си излезе. Тогава Брауер започна да обръща внимание само на това, което можеше сам да оправи, и го оправяше скришно, стига боцмана да го нямаше на палубата или да беше зает някъде. В Либау той отиде веднъж да говори със собствениците, разправи им подробно как корабът се хаби поради некадърността на боцмана. Отговориха му, че, напротив, капитанът високо ценял боцмана, и го посъветваха да се

подчинява, защото в противен случай не щели да го наемат вече. И Брауер трябваше да гледа безредието, без да може да направи нещо. Започна да привиква, да не се ядосва, защото това, което го дразнеше, ставаше вече твърде много: недостатъчно насмолени въжета, ръждясало желязо, боядисано дърво, което е намазано със смола, навсякъде замърсено и занемарено. И когато в някое пристанище застанеха до някой добре поддържан кораб и той си спомняше за „Йохана-Мария“, обземаше го срам. Започнеха ли матроси на този друг кораб, заети с швабера или кутията със смазка, да се задяват с подигравки, той гневно им обръщаше гръб. Цялата вина носеше нехайният капитан и когато се стигна дотам, че той трябваше да напусне кораба, Брауер се зарадва. Капитан Полевой подобно на много други от нередовното плаване не припечелваше достатъчно, а пък харчеше много за пиене и ядене и затова се занимаваше с контрабанда, както впрочем всички на борда — само че в по-груба форма. Понеже винаги му се удаваше да измами бдителността на митничарите, той ставаше все по-дързък. В Хъл трябваше да предаде на сушата голяма партида каси с ликьор. И понеже щеше да стане дълга работа да ги изнася една по една, малко преди да свърши разтоварването, той повика една лодка. Капитанът смяташе, че митничарите, които бяха в бараката, няма да я забележат поради високия товар на палубата. Но те отдавна го следяха. Изчакаха, докато бе прехвърлена и последната каса, и тогава се показаха, придружени от двама полицаи. При разследването капитанът си усложни още повече положението, като предложи по една каса на всекиго. Арестуваха го и го отведоха. Митничарите претърсиха целия кораб, а също и личните сандъчета на моряците, където откриха контрабандна стока. Само Брауер имаше на кораба по-сигурни места за такива работи. Глобата, която трябваше да плати капитанът, възлизаше на сума, по-голяма от тази, която той получаваше за една година. И понеже той нямаше пари, трима полицаи дойдоха на борда. Единствен Брауер имаше право да слезе на сушата. Той отиде да иска помощ от консула. Глобата беше платена и корабът освободен, но капитанът остана под арест.

Английският капитан, който трябваше да върне „Феодора“ в Русия, нареди да се направи основно почистване преди тръгването и сам зорко следеше кой как си върши работата; и след като ги наблюдава още един ден, повика при себе си боцмана. Каза му, че няма

никаква полза да крещи и да кара работата си през куп за грош и затова ще плава като обикновен моряк! Тогава постави Брауер на негово място. Когато дойдоха в Либау и той отиде да говори със собствениците, посъветва ги, ако искат да имат полза от кораба, да задържат назначения от него боцман и да му предвидят заплата според заслугите. Брауер остана боцман при новия капитан Релев. Наистина — макар че бе прекарал две години сред руснаци — той не можеше да се обясни с матросите, но те разбираха всичко, което им се казваше и на холандски, и на норвежки, защото погледът и ръцете му показваха как да се извърши дадена работа. Никога не биваше весел или любезен, но го уважаваха, защото знаеха, че могат да му се доверят, и правеха за него всичко, което им беше по силите. Корабът се поддържаше добре, доколкото беше възможно при оскъдните средства, с които се разполагаше на борда. Този капитан, не по-малко безразличен от предишния, трябваше — тъй като щеше да плава до същите пристанища — да бъде много предпазлив с контрабандата, така че малко припечелваше от нея. Обаче той намери изгода за себе си във вреда на собствениците. Всичко, което беше необходимо за поддържането — въжета, платна, гвоздеи, смола, боя, — купуваше самият той. Не се съобразяваше с мнението на Брауер, който трябваше да приема закупените материали, когато бъдат донесени, при което капитанът винаги проявяваше необикновено голям интерес. Веднъж Брауер замоли да претеглят няколко пакета гвоздеи, защото се усъмни в отбелязаното тегло, а капитанът, като разбра, му забрани да се меси. Корабът беше ограбван, без Брауер да можеше да го докаже. Скоро корабът доби жалък вид в ония части, които изискваха периодично подновяване. Обаче корпусът му и големите мачти все още показваха, че е създаден солидно.

А Брауер постоянно богатееше. След арестуването на капитана в Хъл, когато само у него не намериха нищо, никой не го подозираше нито на борда, нито на брега. Контрабандата му беше противна. Съзнаваше, че е нечестна работа. Но, мислеше си той, има една разлика между контрабандата на другите, които са подтиквани само от алчност, и неговата, защото той я вършеше, за да може някога, когато остарее, да запази кораба. Беше убеден, че не прави нищо лошо, защото не го отдаваше на сребролюбие, и се срамуваше само защото за една по-добра цел трябваше да си служи със средствата на другите. И

когато отново се завърна в своя град след двегодишно отсъствие и пак посети предишните собственици на „Йохана-Мария“, той просто се уплаши от сметката, която му показаха — една много по-голяма сума от онова, което самият той беше пресмятал. И се продаваха кораби за едва двойно по-голяма сума от тази, с която той разполагаше; по-малки наистина, но не по-стари. Сега той чувствуваше, че осъществяването на мечтата му е само въпрос на време.

На тоя ден имаше някакво празненство в града, знамена и вимпели висяха по балконите, а улиците бяха пълни с глъч на хора, които се движеха, пощурели от веселие. От време на време Брауер спираше и гледаше усмихнат, а на сърцето му беше леко и топло от радост. Даде двадесет и пет цента на един латернаджия. На улица „Принс Хендрик“ почерпи няколко английски огняри, купи подаръци за сестра си и за децата ѝ. Тоя ден похарчи петдесет гулдена — един малък отдых от стиснатостта, която си беше наложил. И когато се върна на борда късно през нощта и се хвана за релинга, почувствува, че дървото в ръката му сега му принадлежеше по-интимно от други път. Руснаците, които хъркаха в койките си, бяха гости на борда, а той щеше да остане.

Брауер прекара сравнително добре с двамата руски капитани, с които бе плавал, но когато Релев бе сменен, работите се промениха. Капитан Браун му донесе нещастие.

Той дойде в Рига, дето корабът лежеше скован от суровата зима, и още преди да се бе явил, моряците знаеха какво ги чакаше. Беше буен човек и свадлив по природа. Назоваваше частите на такелажа с немски имена, така че само малцина го разбираха, и по тази причина лесно намираще повод да се кара. Особено много трябваше да понасят от него тия с по-снажно телосложение, защото макар че беше мускулест, той беше дребен на ръст, за което, очевидно, искаше да си отмъсти на тях. В един дълбок джоб носеше бич от въже с примка — за да го закрепва здраво за китката си; и когато не се задоволяваше да крещи, той го измъкваше с едно поривисто дръпване и започваше да удря, където попадне. В най-големия мраз той до късно задържаше моряците на палубата, караше ги да разнищват въжета или да разбиват лед, докато сам надничаше от каютата си. В продължение на два месеца, когато „Феодора“ лежеше здраво стегната от леда и той всеки ден им измисляше работа, която — понеже беше безполезна — се

вършеше без желание, на всекиго бе дошъл редът да опита бича. На Брауер, който веднага разбираше какво му се заповядваше и както винаги, го изпълняваше бързо и акуратно, капитанът не беше сторил нищо. Обаче очите му следяха най-много него: струваше му се, че се крие някаква опасност в този неприветлив тъмнокож човек. Когато беснееше и моряците гледаха към мястото, където някой получаваше удари, Брауер повдигаше глава, като я изпъваше малко назад, и си продължаваше работата, но чувствуваше, че в ръцете му напират някаква крепка сила. Той разбираше, че капитанът чака сгоден случай и за него. Но той, който беше прекарал толкова години на кораба, не можеше, естествено, да го напусне, защото заповедник на този кораб сега случайно беше един лош капитан, който утре щеше да си отиде. Той се вrechе да се владее, когато капитанът онеправдава другите, и ако се случи и с него, да понася, както другите, макар че щеше да бъде много трудно за човек на неговата възраст. Първото обаче се оказа много мъчително, защото се касаеше за един финландец — високо момче, което той винаги щадеше, защото го жалеше, — беше доста слаб за работата на борда — и когото виждаше сега всеки ден да малтретират. Не можеше нищо да промени, обаче държеше момчето обикновено при себе си и забележеше ли, че има мъчнотии, помагаше му.

Най-после през април, когато дойде ледоразбивачът, прекара път през ледовете и „Феодора“ можа да отплава, оказа се, че капитанът можел да бъде жесток и с кораба. Тъкмо излязоха в открито море и той го изложи на силен източен вятър — при който корабът би могъл да се движи достатъчно живо само с издуване на долните платна, — така че той сега, плавайки и под горните платна, от време на време получаваше кратки, но груби тласъци, от които се стрелваше ту на едната, ту на другата страна, а стенгите силно пукаха. За два дена по различните дървени части се появиха грозни пукнатини. Брауер предвиждаше, че при такъв капитан скоро щеше да стане авария.

Малко преди „Феодора“ да стигне до местоназначението си — Кьонингсберг — Брауер и младият финландец насмоляваха въжетата, когато капитанът дойде и започна да се кара, че това не било работа, а мързелуване. Измъкна бича и удари момчето така, че от носа му бликна кръв. Брауер, от желание да предотврати нещастие, протегна ръце да го запази, обаче капитанът продължи яростно да удря, като

засегна и Брауер. Изведнъж те застанаха един срещу друг неподвижни и се загледаха с остри погледи. И в същия миг се вкопчаха един в друг. За първи път се биеше Брауер и действуваше без заслепението на яростта, а с волята да налага силни и точни удари. Едва когато видя, че капитанът, все още приклещен в ръцете му, се отпусна на люка с притворени очи, той го пусна. Дотичаха няколко моряци. Нищо не му сториха, а само гледаха наведени капитана, докато той се вдигна и повика щурмана, на когото заповяда да донесе револвер. Но когато му донесоха оръжието, той се опомни и сега поиска да донесат веригата, за да оковат Брауер.

В Кьонингсберг Брауер бе откаран в затвора, дето прекара два месеца, преди да бъде изправен пред съд за нарушение на моряшката дисциплина. Той си мислеше за любимия кораб, който сега за първи път бе отплавал без него. Тази беше най-голямата мъка в живота му — да знае, че „Йохана-Мария“ потегля без него, без никой, който честно да бди над него.

Осъдиха го на шестмесечно тъмнично наказание. През тия дълги дни през решетката той гледаше към облаците, които се носеха по небето, а през дългите нощи се вглеждаше в звездите. Но виждаше само кораба, разкъсани платна, разбити мачти; неспокойното небе, развълнуваното море. И нямаше кой да помогне на кораба. Броеше на пръсти всички пристанища, дето може би „Йохана-Мария“ е стоял на котва. Пресмяташе и си мислеше в какво ли състояние ще го намери. Понякога се страхуваше, че ще се побърка, защото все една и съща мисъл му се натрапваше: че корабът плава с неговото име „Якоб Брауер“ на задния щевен, в далечни краища, дето той никога няма да го види.

За първи път корабът плаваше така, сякаш беше само от дърво; с нехайни хора, които получаваха от него, а не му даваха нищо.

XII

Когато излезе от затвора, Брауер почувствува бремето на своите тревоги, но погледът му беше ясен, устремен далеко над хората и решителен. Струваше му се, че винаги е гладен, макар добре да знаеше, че никаква храна не можеше да го засити. Продължително и трудно щеше да бъде търсенето, защото докато оглеждаше и разпитваше в едно пристанище, корабът можеше да се намира в друго, за което той дори не е помислял, и ако отидеше там, може би щеше да е тъкмо заминал. Най-добре беше да отиде в Либау. Там трябваше и да се завърне. При консула намери сандъчето си с парите в него. И след като обикаля седем дъждовни дни по пристани и бараки, той узна, че един малък шведски кораб щял да отплава за Русия. Отиде на борда и замоли да му разрешат да пътува срещу заплащане на храната.

Когато слезе в Либау, той почувствува сигурност и увереност, каквато можеше да му вдъхне само Амстердам. През късите ноемврийски дни — та чак до февруари — той излизаше сутрин от моряшкия дом, зад зимното пристанище, още докато фенерите светеха; обикаляше по кея, откъдето най-добре се виждаше морето и вълноломите, гледаше настъпването на сивия ден и угасването на светлините, но не виждаше никакъв познат платноход. Това беше за него празно, безметежно време. Нямаше какво друго да прави, освен да скита из заснежения град до късно след запалването на фенерите. А пред очите му винаги стоеше корабът. И той постоянно пресмяташе: толкова пари има, толкова не достигат, още толкова години ще са нужни да печели. Трябваше да определи известен срок, до който още щеше да чака. Пък и когато дойдеше корабът, той, естествено, не можеше да се хване на работа на борда му при този капитан. Трябваше да плава на някой друг кораб за прехраната си, но да остане наблизко, за да изчака случая.

Когато изтече определеното време, а Брауер все още не бе видял „Феодора“, той скоро намери място като дърводелец на един руски шлеп, който превозваше дървен материал за Хъл. Макар че

изпълняваше работата си така акуратно, че капитанът понякога заставаше до него и го гледаше с удоволствие, самият той не беше доволен: добре знаеше, че работеха ръцете му, но не и повече. Умът му не вземаше участие. По-рано на „Йохана-Мария“ инструментите сякаш сами работеха, сякаш се наслаждаваха. А сега трябваше да ги принуждава с волята си, за да му служат добре, колкото беше възможно, а действуваше без желание. Гнетеше го тягостно чувство в гърдите. И доби навика от време на време да спира за малко, за да поглежда към един или друг кораб; съвсем за малко, защото, щом се покажеше някое платно, той веднага разбираше, че то не е онова, което той търсеше. В Хъл срещна едного, който някога бил плавал на „Феодора“, но сега нямал никакви сведения за него.

След това пътуване Брауер постъпи на един шведски кораб, който щял да плава към Заандам. След като и този път не откри никакви следи от „Феодора“ и можа да получи работа като дърводелец в корабостроителницата в Либау, той реши да остане там и да изчака.

Това беше дългият сезон на четиринадесетчасовия работен ден. Брауер можеше да ходи край брега само сутрин рано, вечер късно и понякога през обедната почивка. Повече от година не бе чул нищо за „Феодора“. Дори тук, дето беше базата на кораба, той доби само някои несигурни сведения. А не смееше да отиде да се осведоми при собствениците.

Ставаше му все по-тягостно. И когато съботен ден седнеше пред огледалото на бръснаря и видеше, че белите косъмчета по главата му и по кръглата му брада се увеличаваха, това му навяваше мрачни мисли. Една изминала година не беше малко за неговата възраст, когато не можеше още много да чака. Други вече имаха дом, семейство, спокойно и пълно с отрада съществуване, а той стоеше тук, в чужда страна, с една голяма цел, която може би щеше да остане непостигната. И тогава животът му щеше да бъде ни повече, ни помалко от безполезен. Често си бе мислил, че няма полза от работа, която не се върши със сърце, колкото и усилия и безпокойства да струва тя. И сега виждаше, че всичко, което бе направил за „Йохана-Мария“ през по-голямата част от живота си, не бе донесло нищо повече от хляб за него, за другарите му и за собствениците. Хляб и облекло за жена и деца, тютюн, ракия, един хубав ден на сушата — беше наградата на този, който е работил само за това. Но какво

получаваше оня, който е работил с най-хубавото, което е запазил в сърцето си? Той, Якоб Брауер — една торбичка, пълна с пари в Амстердам, и тъга тук, в чуждата страна.

Чудни сънища може да сънува понякога човек! Веднъж Брауер се събуди много учуден и дълго мисли за съня си: „Йохана-Мария“ с две сини очи отпред, в едно бяло гладко море, на палубата стояха хора с разголени гърди, а той беше капитан. Бялото море и сините очи така го разчувствуваха, че го накараха да размисли за детството си и за единственото човешко същество, което бе обичал.

След като прекара около половин година в корабостроителницата, той срещна Расмюсен, който се зарадва, че го вижда, и настоя да отиде да плава с него. Отговори му, че познавал само един кораб, на който бил радостен да плава, и му разказа своите преживелици. Можел да приеме предложението само при едно условие: ще го напусне, ако срещне своя кораб, независимо къде ще се намират. Подадоха си ръка и след работа Брауер отиде на брига „Утринна звезда“ с база в Християния, дето вечеря заедно с капитана и щурмана.

Много пътувания направи той с капитан Расмюсен от Източно море към Англия и Холандия като боцман, макар че изпълняваше работата на щурман и получаваше заплата като такъв. Не беше весел другар, но никой не се оплакваше от него и корабът беше обслужван така, сякаш беше пътнически кораб, известен със своята спретнатост в пристанищата, където отиваше. Две години, денем и нощем, гледа Брауер към широкото море или в пристанищата. Всеки знаеше какво търси той и когато се появеше някой кораб, всички матроси поглеждаха към устременото му натам лице, което вследствие на силното напрежение се покриваше с матов блясък. Понякога нощем Расмюсен се задържаше на разговор за това, което той мислеше да направи, когато види кораба. В началото Брауер премълчаваше своите тайни възжеления, обаче копнежът трябваше да се сподели и така той му каза, че искал да го държи под око, докато може да го купи. Расмюсен, който бе започнал на кораба от а-бе и бе достигнал до капитан, го разбра; станаха приятели и си помагаха, макар че малко си говореха.

Най-после след около пет години Брауер чу една новина. Тя беше неясна и неочаквана и изглеждаше, че му дава малко шансове. Но

никой не разбира по-добре от моряка, че в един свят, дето хиляди мили могат да имат една достижима крайна точка, не е случайност всичко онова, което наричат случайност. Докато един кораб не е загинал, може да се открие, дето и да се намира той. Брауер знаеше със сърцето си, че ще го открие.

В Заандам „Утринна звезда“ застана до един шведски кораб; там стоеше човек, който извика Брауер по име. Това беше Ян де Ройтер, с когото се бяха изгубили след сблъскването при Дънгенес. Пътувайки с лодка към Амстердам, те заговориха за предишния кораб и де Ройтер му каза, че го бил видял няколко пъти в Южна Америка. Името му не запомнил, но плавал под италиански флаг. В това бил сигурен, защото чул песента на матросите. Не можел да се заблуди, защото „Надеждата“ имала само ляво око, а самият той при една буря бил повредил дясното ѝ око. Ако някой друг му бе казал това, Брауер щеше да се усъмни, но той добре бе опознал де Ройтер. През същия този ден той разучи как биха могли да му изпратят парите, ако ги поиска. Обясни на капитана какво бе чул и Расмюсен му каза, че най-добре щяло да бъде, ако постъпи на работа на големия търговски кораб на неговия братовчед, който редовно превозвал селитра от Чили.

Силното желание изостря зрението, но може и да го притъпи. Брауер си бе представял кораба винаги такъв, какъвто го знаеше, и не бе помислял, че през тези години той можеше да се е променил и че можеше вече да не плава с руснаци и в Източно море. Упрекна се за тази глупост, защото ако си бе помислил за туй нещо по-рано, не щеше да остане в тази малка част на света.

Докато той беше в затвора, „Феодора“ бе заседнал близо до Специя и го бяха продали, защото изтеглянето му щяло да струва много скъпо. Новият собственик, един капитан от Ливорно, нареди да го ремонтират и боядисат и му даде името „Рафаела“. Изглеждаше много добре поддържан, макар че за вкуса на един моряк от Остенбург беше доста разкрасен: една лента от бяла боя около стенгите, цветни украси тук и там, което придаваше на кораба весел, но суетен вид. „Феодора“ беше облъскана от работа жена с неугледна външност, а „Рафаела“ — изрисувана кокетка.

Капитан Рекка беше най-големият контрабандист в Средиземно море, но обичаше кораба си и влагаше известна част от припечеленото за неговото поддържане и разхубавяване. Направи няколко рейса до

Галвестън със зърнени храни, от които освен това, което биваше насипвано в трюмовете, имаше и известно количество на палубата в чували, с които при разтоварването се отнасяха много внимателно. След всеки рейс „Рафаела“ получаваше нова мед за заменяне на старите халки, дръжки и нагели и понеже всичко се излъскваше старателно, в някой летен ден над Средиземно море по кораба можеше да се наблюдава ослепително искрене.

Но стана тъй, че в Неапол капитанът има неприятности с един митничар, който бързо откри контрабандна стока в такова количество, че му провали печалбата за цяла година. По-разумно беше сега временно да пътува честно и „Рафаела“ направи няколко рейса до Чили, за да закара селитра в Хамбург.

Там, на рейда в Антофагаста, де Ройтер бе видял два пъти „Рафаела“ с бяло боядисаната фигура, откъдето той веднъж едва ли не падна от въжетото, повреждайки дясното ѝ око. Украсата и медните части му направиха малко странно впечатление, но си помисли, че така трябва да бъде на един весел кораб, дето матросите цял ден работят и пеят.

XIII

В моретата на Европа железният кораб напълно бе изместил дървения платноход и в пристанищата вече се виждаха само стари и малки, които още служеха. А големите, които със своята солидна конструкция надживяха времето си, вече нямаха друга работа освен слабо платените плавания до далечни страни. Техните моряци бяха стари бараби, които са се сраснали с такелажа; матроси, които можеха да се разболеят от машинно масло; островитяни, родени за водата и корабоплаването, или отритнати, понякога безименни хора от всякакъв сой, без приятели или роднини, без някаква специалност, но с добрата воля да си заслужат издръжката. Кораби, които са били гордостта на Лондон, Ливерпул, Сен Назер или Нийведип, бяха отхвърлени. Норвегия и Италия ги употребяваха известно време и тогава ония, които станаха излишни, се пръснаха по моретата, дето беше трудно да се намери почтена работа. Капитанът на даден платноход в Сингапур или Шанхай, в Сан Франциско или в Хонолулу не беше на първо място моряк и ако беше такъв, той се проявяваше като търговец-мошеник, или пък вербовач на туземци; и за самия кораб, макар и да имаше белези на културно съществуване, можеше да се каже, че е изпаднал. Мореплавателен съд, който на стари години отидеше между 130° на изток и запад, лесно изпаднаше от лошо в по-лошо и тия, които плаваха на неговия борд, се различаваха от предишните му моряци. Обаче повечето от големите кораби, построени в края на века, навярно бяха погинали, защото рядко се виждаха дори в убежищата на отречените. „Рафаела“ лежеше под италиански флаг в рейда на Антофагаста, когато един министър мина оттам и бе заплепен от ярките му цветове и проблясващи медни части. Правителството на Чили пожела да купи кораба. Капитанът, като чу предложената цена, не се поколеба и веднага подписа.

Корабът бе докаран при кея. Отново дойдоха дърводелци, които се занимаваха с него в продължение на няколко месеца. Но когато най-после чилийският флаг се развя отзад, той лежеше там като

старомодна фрегата с бяла ивица по борда, слепи отвори за оръдия и нови, бели платна. При музика от свирки, барабани и тръби няколкостотин младежи на фуражките с името на учебния кораб „Асунцион“ се изкачиха на борда. Издигнаха много знамена и вимпели, оръдието на форщевена даде изстрели. Музика се носеше през целия ден, а вечерта на рейда имаше фойерверки. След туй „Асунцион“ отплава с екипаж, в който само офицерите, квартирмайстерите^[1] и готвачите бяха възрастни.

Малкото пристанище Арика принадлежеше по това време към областта, която беше спорна между Чили и Перу. Понякога Перу изпращаше някой военен кораб, който след известно време биваше повикван обратно. Друг път Чили правеше същото, обаче военните кораби на едната и на другата страна имаха заповед да избягват среща в пристанището.

Когато „Асунцион“ се появи там на хоризонта, плавайки под всичките си платна по фона на едно огненочервено поради залеза небе, откъм север приближи малка канонерка, която се движеше близо до брега, но като видя другия кораб, спря пред един залив. Учебният кораб искаше да поздрави крепостта върху Морро и завивайки на рейда, даде изстрел. Канонерката сметна, че са се лошо прицелили в нея, и отговори с гранати. Бяха ранени много младежи и корабът получи пробив в носа. Откъм крепостта бе даден тежкокалибрен изстрел, обаче перуанецът бързо зави, пусна от комина си черни кълба дим, които бързо се понесоха над града, и изчезна в полумрака под планинските височини. На помощ на „Асунцион“ бързо бе изпратен един баркас. Потъвайки бавно с предната си страна, той бе изтеглен към сушата. И го оставиха там, под крепостта, с лошо привързани платна, а водата се прехвърляше през палубата отпред. И докато правителствата се занимаваха с инцидента, него го забравиха. Повредата в носа, близо до мястото, където външният корпус беше вече два пъти разрушаван, не беше голяма, но поради проявеното нехайство тя се влоши, макар че след всеки прилив предната страна се издигаше малко по-високо над водата.

Трима авантюристи — от ония, които търсят аварирани кораби, купуват ги, поизкърпват ги и впоследствие ги продават като редовни — чуха, че в Арика имало нещо по техния вкус. Отидоха, огледаха го и срещу малка сума станаха съдружници. Бяха американци: Родригес,

Уин и Ивънс. Първият — търговец, а другите — капитани, които винаги бяха плавали по Южния Тихи океан и познаваха търговията по островите. С кораба, който купиха сега, те смятаха, че им е провървяло: той можеше да бъде постегнат с малко средства и беше така голям, че с плаване между Сан Франциско и островите можеха да припечелят не съвсем лошо. Решиха да плават в съдружие. Родригес, който пиеше по-малко, познаваше цените на стоките и пазара във Фриско, щеше да урежда сделките, а Уин и Ивънс щяха да се редуват като капитани и пътници.

Те взеха мерки за „Асунцион“ — да се обкове, да се изпомпа и да бъде изтеглен от един крайбрежен кораб към Икуике, където ремонтването му бе възложено на един дърводелец-предприемач. Работата продължи два месеца и през това време Уин и Ивънс, макар да живееха на различни места, няколко пъти я докарваха до сбиване, а Родригес няколко пъти пресмята и им съобщава, че техният дял щял да бъде по-малък, отколкото мислели в началото. Но ето — корабът вече лежеше на котва, готов да отплава, сега под името „Лилиян Бърд“, в чест на съдържателката, която поднасяше най-хубавия ром в Икуике. Предстоеше да се прекара един товар месо от ламии, обаче не можеха да намерят достатъчно моряци.

Една сутрин откъм запад задуха силен бриз, поради което всички кораби, изплашени, че ще бъдат тласнати срещу брега, леко повдигнаха котвите, бързо приготвиха платната и излязоха в открито море. Капитан Уин, който не можа да излезе, си послужи с два котвени поплавка, за да стабилизира по-здраво „Лилиян Бърд“. Корабът, издигнат високо над водата, се обърна към морето, като се полюляваше силно и от време на време грубо дръпваше въжетата. И така, единственият плавателен съд на рейда, който искаше да излезе, а не можеше, бе забелязан от търговски кораб, който с голяма бързина се приближаваше откъм запад, и понеже за първи път влизаше в рейда при такъв вятър, не познаваше опасността. Но капитанът все пак на време схвана това нещо, когато видя, че много платноходи излизаха, и на половин миля разстояние от „Лилиян Бърд“ той успя с бързо боравене с платната да хване вятъра под нужния ъгъл и да се отправи в открито море. По обед, когато изглеждаше, че бурята се е поутоложила, той потегли обратно, обаче вятърът поде с нова сила и той още веднъж зави и пое курс на юг. На този кораб, принадлежащ на Олаф Сигурдсон

от Берген, Якоб Брауер плаваше като дърводелец. Когато се показа планинският бряг на Икуике, той стоеше на подветрената страна. И не знаеше дали си въобразяваше или действително гледаше с очите си: три точки, в които имаше нещо познато, три върха на мачти, които той виждаше не за първи път. Очите му започнаха да сълзят от виране, а в главата си той почувствува някакъв хлад. След няколко минути видя реите и сега вече знаеше, че корабът, който чакаше там, беше „Йохана-Мария“. Брауер стоя там неподвижно, докато се даде заповед да се обърнат платната; но главата му беше обърната все към брега. Там носът бе повдигнат от една вълна и когато задният щевен се издигна, той видя пред себе си формата на палубата и тогава чу собствения си глас, който произнесе с въздишка: „Йохана-Мария“! През всичкото време, докато се отдалечаваха от брега, той стоя приведен на релинга и силно издаден навън, като все гледаше. И по обяд, щом се върнаха и отново приближиха, той стоеше отпред и се държеше здраво за фокцага. При разминаването пак видя в далечината как предната страна на кораба се издигаше и спущаше, сякаш правеше дълбоки поклони. Брауер стоеше с широко разтворени ръце между въжетата и гледаше, докато брегът отново се скри от погледа му. Имаше нужда да говори, но можа само съвсем кратко да съобщи на капитана, че в Икуике трябва да слезе от борда — както се бяха предварително уговорили.

На следния ден бурята престана и от всички страни се върнаха платноходите. Олаф Сигурдсон също можа вече да се доближи. Колкото по-продължително се вираше, Брауер все по-ясно виждаше как неговият кораб танцуваше по водата, навеждаше се ту на едната, ту на другата страна и сякаш го гледаше с клюзовете си. Другарите му мислеха, че е забелязал някой приятел на брега, защото бе започнал да маха с шапката си. Щом Сигурдсон хвърли котва, Брауер със своето сандъче на рамо дойде да се сбогува с капитана.

На брега той известно време се повъртя, за да огледа добре кораба. Всички части на такелажата бяха такива, каквито ги бе видял последния път, но дори и от това разстояние забеляза, че много реи не бяха същите. Дори някои изглеждаха съвсем нови, от бял бор, а други от някакво дърво, което той не познаваше. И във въжетата откри разнообразие: старото, силно насмолено конопено въже, съвършено ново манилено, някакъв съвсем бял вид, който той не беше виждал.

Искаше да го разучи по-добре, но понеже някой отдавна му даваше знаци да отиде в неговата лодка, той скочи вътре и каза да го закарат на кораба. При кормилото се хвана за веригата, като кимаше с глава и се усмихваше на весларя. По цялото протежение на кораба остави ръката си да гали борда му, докато един негър в светлосиня риза — както изглеждаше, единственият човек на борда, — приведен на релинга, мълчаливо го следеше. Като дойде под фигурата, той произнесе една по една буквите на девиза, след което се усмихна на весларя и каза, че той и корабът били стари познати. А от лявата страна на носа той показва на човека, който се усмихваше, макар че нищо не разбираше, мястото, където корабът е бил ударен два пъти. Тогава видя, че на същото място пак ще да е станало нещо лошо, защото имаше приковани дъски, които той не познаваше. И се скара по адрес на некадърника, който върху бялата ивица направил фугировка с един пръст широк пласт смола между ръбовете. „Но то ще се оправи“ — каза той. Малко по-нататък видя въжената стълба и погледна към негъра. Изкачи се горе, стъпи на палубата и с тиха усмивка дълго друса ръката на моряка. След туй огледа наоколо и понеже чувствуваше, че ще му се завие свят, отиде при голямата мачта и се хвана здраво за нея. Постоя така с усмивка на уста и със сведени очи, докато негърът го гледаше зачуден. А корабът ритмично се подръпваше на въжетата. Сетне Брауер вдигна глава нагоре и загледа мачтата, за която се държеше. И натисна с пръст на едно място, дето под боята трябваше да има чеп в дървото, като си мърмореше нещо.

След туй започна да души, като поемаше дълбоко навътре. Всеки товар, който корабът е превозил през дългите години, е оставил нещо от миризмата на Изтока и Запада: сурово кафе, бамбуков амбалаж, индийско орехче и сушена треска, пресни зърнени храни и смолисто дърво — и всички тия миризми съставляваха собственият дъх на кораба, силно пропит с дъха на смола, здравословен за моряка. Брауер почувствува, че му ставаше топло от наслада.

И изведнъж той откри до себе си един млад човек с къдрава коса, който му подаде ръка и си каза името. Брауер не го познаваше, но като чу името му, Хендрик Принс, син на Хендрик Принс, който беше при него на кораба като юнга, а по-късно като помощник, го тупна силно по рамото и го попита как тъй е попаднал на стария „Йохана-Мария“. Хендрик, който плавал на един кораб, пренасящ селитра, си счупил

ръката в Икуике. Прекарал известно време в болница и след това се наел на „Лилиян Бърд“. Като чу, че Брауер трябвало да плава на този кораб и на никой друг, каза, че по-хубаво от това не можело да се случи, защото хората доникъде не им стигали. И веднага сложи якето и обувките си, за да го заведе в странноприемницата при капитана.

Капитаните и Родригес играеха на карти под един сенник от палмови листа. Принс каза, че никъде не щели да намерят по-добър боцман и капитан. Уин веднага се съгласи, като натовари Брауер да намери колкото е възможно по-скоро още двамина, за да могат да отплават. През този следобед и вечерта Брауер и Принс обиколиха всички кръчми, ходиха до брега и се върнаха обратно, защото младият матрос смяташе, че в града ще имат повече шансове, докато Брауер, който никога не бе пил толкова много уиски, упорито искаше да се върнат на кея, за да види кораба. Най-после се задържаха в една оживена танцувалня, дето се пееше и свиреше на китара. Принс черпеше щедро с ром и заговорваше всекиго поред, като го довеждаше до Брауер, който държеше чаша в ръка и се заглеждаше в някаква светлина във водата. Най-после намери двамина, готови да плават — един мулат и един шотландец, — и тогава тримата заедно, хванати подръка, отидоха при боцмана и започнаха да пеят и подскачат. Брауер се смееше; никога не бе помислял, че в Икуике ще почувствува такава лекота на сърцето си. Извика на съдържателя да донесе най-голямата бутилка уиски, да дойде и китаристът; и започна да тананика заедно с другите. Олюляваше се и каза, че бил роден в Амстердам. Знаеше, че е пиян и че бе намерил отново своя кораб. Като си помисли това, той сграбчи и тримата и ги заблъска навън, защото беше време да отиват на борда. И докато ги караше пред себе си край бълбукащата вода под звездите, той запя: „Да живее кралицата!“ — както бе пял някога в родното си място на един празник.

[1] Подофицер на борда, натоварен с надзор на такелажа на предната част на кораба. — Б.пр. ↑

XIV

Платнарските и дърводелските инструменти намери в същото сандъче и веднага тръгна да прегледа какво трябва да се направи. Джек Евери, негърът, единственият, който бе останал на борда, вървеше подире му навсякъде, за да гледа — първо от нетърпение да разбере какво означава тази активност, а сетне — изненадан от сръчността му. Преди обед той отиде в кухнята, за да свари супа. След като обядваха заедно и като видя, че Брауер незабавно стана, за да продължи работата си, той плесна с ръце. Помогна му да закрепят една седалка отпред на носа, дето Брауер се залови да оправи лошо фугираните дъсчици — и остана да го наблюдава, като му подаваше инструменти и дъски. Обаче работата продължи повече от неговата изненада, та отиде да приготви чай и хляб, а след туй излезе на сушата с една малка лодка.

Брауер беше сам с кораба. Седеше във от борда, като се полюляваше по вълнението, и с часове работи с чука и длетото при ритмичното скрибуцане на такелажата. Когато дъсчиците бяха фугирани, трябваше да се калафатят, но нямаше налице нито нови нишки, нито пък от разнищени стари въжа; та преди да отиде да ги потърси, той си даде една малка почивка. Загледа се във фокмачтата и започна да си пресмята от колко години вече познаваше кораба. Бяха застарели и двамата. Още десетина-петнадесет години вече и двамата ще трябва да почиват. И какво ще са постигнали тогава с труда на целия си живот, когато и двамата ще бъдат изхабени и ще подлежат на бракуване? Печелиха пари през всичкото време — корабът — за собствениците и екипажа, които с тези пари издържаха жени, деца, а той? — за да стане собственик. Естествено, човек притежава кораб, за да си изкарва хляба с него — също така, както мелничарят има мелница, а коларят — кола. Но той копнееше да има кораб, нищо друго, освен да го има, да бъде само негов. Най-напред работеше на него, за да го поддържа в добро състояние, без повреди, и така си изпълняваше дълга, защото корабът му даваше хляб и подслон. Труд — срещу хляб, това трябва да е било

достатъчно за един честен човек. Защо започна тогава да копнее за нещо повече? Сигурно не за да забогатее, защото добре знаеше, че когато вече щеше да притежава кораба, той щеше да бъде изхабен. А защо тогава? Не беше ли недостойно да иска повече от онова, което му се полага? Затуй ли извърши толкова измами с контрабандата — само за да стане собственик? Той не знаеше, но в душата си чувствуваше, че не го прави от лична корист. Мислеше си, че всеки си има някаква мисия в живота, че един я изпълнява по различни начини, а друг — по един-единствен, за който се държи здраво от начало до край. Неговата мисия беше да работи за кораба — който той видя в мига, когато го спущаха във водата — дори и тогава, когато той няма да има вече никаква стойност и ще бъде смятан за корабокрушенски останки. Знаеше, че някога корабът ще му принадлежи заедно с документа: „Йохана-Мария“ от Амстердам, собственик Якоб Брауер." Но дори ако е речено да стане другояче, той пак ще бъде негов, защото той — и никой друг — му е служил толкова дълго време. През последните години често си казваше, че е станал меланхоличен: през младостта си никога не е бил измъчван от такива тягостни мисли, но додето търсеше навсякъде „Йохана-Мария“, главата му беше пълна с мисли, найлошата от които беше упрекът, че е прекарал живота си безполезно, понеже не е работил за жена и деца — които пък от своя страна щяха да могат да работят за други, — а за един кораб, който щеше да изгние, колкото и много да беше направил той за него. И не можеше да се промени, трябваше да работи за него. Въздишайки, той излезе горе и донесе каквото му беше нужно, за да продължи работата си.

А когато трябваше да спре поради смрачаването, той издигна котвената светлина, седна на форщевена и се загледа към мъглата и звездите. И се почувствува доволен сега, когато отново позна тръпките на кораба — ритмични и стабилни — по вълнението.

На следния ден люковете бяха отворени и три лодки започнаха да прекарват вълна. Изненадан, Брауер запита с толкова малко хора ли трябва да отпътуват: с готвача и юнгата той преброи осемнадесет души, така че — понеже имаше само един щурман и самият той получи командата над половината от хората, които изпълняваха дежурство — една вахта имаше седем души, а другата — седем с юнгата. Когато потеглиха, корабът — поради недостатъчния товар — се издигаше доста високо, което стана очевидно скоро, щом се наложи

да плават при силен бриз. Постоянно изпадаха в затруднения, защото капитанът и щурманът не разбираха от целотакелажен кораб, често пъти не навреме изискваха набиране на платната, а за тежката работа имаше едва петима опитни: Брауер, Евери, двамата канаки и французинът, които постоянно трябваше да отиват на помощ на другите. Преди да стигнат в Сан Франциско, три пъти потърсиха пристанище, дето биха могли да вземат още товар, а в Акапулко — да потегнат и въжетата. Брауер имаше в своята вахта четиримата най-добри моряци: негъра Евери, французинът Джон и двамата канаки, а щурманът познаваше професията си така лошо, че дори и това не знаеше.

Моряците работеха упорито и макар — с изключение на малцина — да бяха честни хора, които правеха всичко, корабът не получаваше каквото му беше нужно. Брауер се грижеше за платната и по цял ден оправяше ту това, ту онова, подпомаган от Хендрик и особено от Евери, които се възхищаваха от него като майстор; и изглеждаше, че корабът е в ред, но той разбираше, че не можеха да му дадат нужното, защото липсваше работна ръка.

„Лилиян Бърд“ прекара дълго време в Сан Франциско, където собствениците търсеха разнообразна стока за търговията по островите. Макар че през деня се караха, двамата капитани отиваха винаги заедно на сушата и се връщаха късно през нощта пияни. Спяха дълго и не знаеха, че Перен, щурманът, често се завръщаше едва към края на дневната вахта. Затова и Брауер поемаше командата в продължение на дванадесет часа. Двамина оставаха обикновено при него: Евери и Джон, които се бяха привързали към него и го уважаваха повече от капитаните. Докато корабът лежеше в залива на Сан Франциско, тримата станаха добри приятели. Негърът и французинът — двамата най-едри и силни мъже на борда — вечер седяха на люка от двете страни на боцмана и поред разправяха къде са били и какво са преживели а Брауер слушаше и кимаше. Той говореше малко, но понякога им разказваше нещо за кораба — когато бил още нов и Брауер плавал с него по други морета, — за платната, за въжетата и за скоростта, която можел да достигне. Това бяха прости неща, но Евери и Джон слушаха с интерес, защото чувстваваха, че в тези работи имаше повече мъдрост, отколкото те можеха да разберат. Виждаха ясно пред себе си всички платна и въжета такива, каквито са били по-рано

— нови и солидни, — и боцмана в младостта му, когато обслужвал кормилото така, сякаш било играчка за него. Понякога той им говореше и за тайните на кораба и как по едно леко пукане под форщевена можело да се разбере дали ще има буря, защото острият ръб на успоредните — отгоре, на кила — греди, които служат за разпределяне на тежестта на мачтите и за усилване на скелета и дето те се съединяват с кила, започвал да пука, когато под водната повърхност се появи вълнение; кога стенанията в долната част на голямата мачта сочели умора и предсказвали, че корабът ще изпадне в инертност. Брауер говореше на някаква езикова смесица, но те го разбираха, защото разказваното оживяваше пред очите им. Прекарваха заедно дълги спокойни часове. Върховете на мачтите се поклащаха, а вятърът от време на време донасяше звуци от песни и банджо^[1]. Когато „Лилиян Бърд“ напусна пристанището, Брауер имаше двама приятели, на които можеше да се осланя в работата — Евери му беше признателен, защото никой никога не бе го учил на истинско морячество, а Джон — защото поради неговата наивност никой другар на борда не бе говорил с него сериозно, макар че беше достатъчно силен да положи трима на палубата. Двамата канаки, които още не бяха покварени от парите и пиенето, естествено, разбираха от плавателен съд, море и вятър, помагаша му така, както той желаше, и старателно извършваха всичко, което им наредеше. Сетне той получи в помощ един младеж, на когото възлагаше по-леки задачи. Вахтата на Брауер можеше да обслужва кораба, но с много упорит труд, защото в мигове на по-големи изпитания трябваше да помага на другите, дето яките мъже бяха малко. Брауер биваше постоянно зает. Занемаряван и поддържан от хора, които не го познаваха, корабът навсякъде имаше недостатъци, които трябваше да бъдат отстранени. Но през почивката си той седеше угрижен и мислеше: корабът старееше, дефектите, които той виждаше, трябваше да се премахнат. Но той се страхуваше, че ще се появят и други, които сега бяха скрити за окото му. Корабът беше солидно изработен, но отслабна и вече не можеше да достига повече от седем или осем мили.

В Хонолулу една част от товара бе освободена и бе приет друг — каси с ром и уиски, оръжие, динамит. Брауер, който беше уговорил няколко квадратни метра в трюма за своя собствена търговия, закупи инструменти. Оттук корабът начена странствованията си през Тихия

океан, който щеше да изисква толкова много от неговите сили, че трябваше да се благодари не на некадърните капитани, ами на строителя и боцмана за това, че той издържа на трудностите. Когато капитан Уин в късно утро дойде на палубата вмирисан на ром и заговори с щурмана за курса, веднага излезе горе и капитан Ивънс, — който подигравателно подхвърли, че капитан Уин не знаел нищо. След туй те отново слязоха в каютата, дето през целия ден ги чуваха да се карат. Корабът се направляваше от Перен и Брауер посменно и през целия този първи рейс му вървеше. От Хонолулу към Великденските острови той се движеше по силен североизточен пасат, а от другата страна на екватора можеше да плава леко по широките вълни, ползвайки удобен вятър до Папаете. Тук собствениците удариха на камък. Когато шалупата с бурета ром дойде при вълнолома, там стояха въоръжени туземци, които поискаха да им покажат разрешително от губернатора за разтоварване на стоката. Родригес започна да ругае, заявявайки, че никъде по островите не бил чувал за такива мерки. И като видя двама протестантски мисионери, които стояха и гледаха заедно с другите туземци, започна да ги хока. Полицията му заповяда да се върне обратно на кораба. Надвечер Брауер излезе на сушата и получи разрешение да продаде една каса дърводелски сечива.

По пътя от Папаете към Тонга „Лилиян Бърд“ бе връхлетян от ураган. Капитаните, които нямаха никакъв опит с такъв висок такелаж, стояха безпомощни и се караха помежду си. Брауер заедно с хората си действуваше при долната страна на мачтите; и когато бе свършил, видя, че Ивънс, който стоеше при щурвала, бе изблъскан от Уин. Бързо се спусна и се хвана за щурвала. И тогава той командуваше, та дори и щурманът правеше това, което той му извикваше. Големи вълни се спущаха отзад, докато матросите успяха да сложат помощно платно. Брауер вече можеше да продължи с по-малко платна, като изпрати младия матрос в средата на кораба, за да повтаря заповедите му, защото гласът му се губеше по вятъра. Пред нозете му се търкаляха в гневна схватка Ивънс и Уин, ту ставаха, ту отново падаха, съвсем измокрени от водата, която се плискаше от единия борд към другия — докато Родригес сложи край на схватката, като ги заведе със себе си в каютата. На следния ден, когато слънцето отново блестеше и „Лилиян Бърд“ плаваше под малко платна, капитаните извикаха Брауер при себе

си, потупаха го по гърба с насърчителни похвални думи и му дадоха по десет долара.

Пред Нукуалофа корабът лежа няколко дена. Трябваше да се работи много по него, а Брауер имаше малко хора да му помогнат. Но дори когато корабът беше готов, не тръгнаха, защото капитаните бяха намерили едно място по техен вкус. Там живееха малко бели, но имаше три бара, от сутрин до вечер пълни с пияни търсачи на щастие, безработни чиновници от чужди търговски кантори, избягали от корабите моряци, хора, които очакваха онова, което може да им донесе нечестията или случайността. Седяха те там, играеха хазарт или се хвалеха високо със своите приключения или разочарования, а питието обилно се лееше.

Брауер, през целия ден господар на кораба, разполагаше с почти всички хора на борда и им възлагаше работа. Мачтите бяха покрити с предпазна смес срещу червей-дървояд, платната и въжетата — почистени и проветрени, желязото — изчукано от ръжда, излъскано, боядисано. Най-последно, когато нямаше какво да се прави, „Лилиян Бърд“ лежеше почистен и спокоен, тъй както по-рано в неделен ден. Хората седяха под брезентова сянка и кърпеха облеклото си. Туземците се изкачваха по въжената стълба със своята стока: плодове, морски раковини, кошнички с разни джунджурии за украса — и сядаха при тях. И си пушеха лулите островитяните и моряците от всички части на света. Отдалеко се чуваше неясно пиянско викане, а от време на време през шума на прибоя проехтяваше револверен изстрел.

Нерядко „Лилиян Бърд“ лежеше също така бездеен и на други рейдове. Корабът, който по-рано биваше прилично наеман, сега трябваше да безделничи като собствениците си, които живееха ден за ден и каквото изчукваха — изпукваха. Родригес разпродаде целия товар и зачака да му се предложи стока или прекарване на товари. И едва когато капитаните бяха пропилили парите си, бе закупена евтина стока: в Тонга — малко седеф и морски краставици, в Атия — малко кафе и захар — с която се върнаха обратно в Хонолулу. Бяха прахосали печалбата си за ром и игра на карти. Родригес беше недоволен. Корабът изглеждаше добре поддържан, но само Брауер знаеше колко слаби места имаше скрити под боята и смолата.

През следващото пътуване, което продължи десет месеца с Ивънс като капитан, „Лилиян Бърд“ постоянно имаше несполуки. Едва

бе потеглил, и попадна в упорита буря, която причини толкова много повреди, че капитанът бе принуден да хвърли котва в рифовете на остров Ярвис. Бяха отнесени гафели, а Брауер нямаше запасни, за да ги замени, ето защо трябваше да карат без тях. Докато беше зает заедно с неколцина при гротбрамреите, той забеляза за своя изненада, че Евери, винаги бърз, когато го повикваха, този път сякаш беше глух, се отдалечи. Малко по-сетне, когато Брауер седеше сам, негърът дойде горе, без да го викат. Каза, че безспорно чул, но си помислил, че не трябва да отиде, докато Фаулер, нов човек на борда, седял на реята. Повече не трябвало да каже.

Но Брауер го разбра. Случва се моряк, който много е плавал, нощем да вижда, че над кораба се спуща някакво сияние — понякога синьо, друг път червено, — като най-често се носи насам-натам по вятъра, но понякога се закрепва за известно време на нока на някоя рея. Това е поличба — в зависимост от цвета. Друго е онова, което ясно виждат очи, които рядко се лъжат — някаква илюзорна страна, дето могат да се различат дървета и къщи, а след няколко минути се оказва, че било върволици от облаци. Така и Брауер познаваше знаци, които сочат благополучие, но по-малко се доверяваше на тях, отколкото на небето и морето. Евери бил виждал този проклет дух, който дебнеше моряците и чието присъствие можело да се усети само когато никак не върви. Не му вярваха и все пак всички гледаха Фаулер подозрително.

В продължение на месеци корабът често случваше лошо време. Сякаш в този огромен океан му бе съдено да пътува винаги там, където има буря. Макар че никой не говореше за суеверието на негъра, Фаулер беше оня, който трябваше да пати от лошото настроение на облъсканите от много работа моряци, и веднъж, когато се оплака на боцмана, той го блъсна малко грубо и му каза да си върши работата, без много-много да приказва.

Когато „Лилиян Бърд“ — този път очистен от многото повреди, които не можаха да бъдат безупречно оправени през дългото пътуване — стоеше на котва пред Хонолулу и няколко матроси се готвеха да слизат на сушата, неочаквано стана сбиване. Фаулер — сякаш беше полудял — се спущаше с един дълъг нож срещу всеки, който го приближеше. Брауер, привлечен от виковете, притича и видя, че Евери и младият матрос лежаха окървавени на палубата. И преди да бе разбрал

какво става, падна и той. И почувствува, че палецът и показалецът му обхващаха три шева на палубата. Корабът отплава без него.

[1] Струнен инструмент на американските негри. — Б.пр. ↑

XV

Лежах си те в леглата — първо, учудени, че постоянно идва някой при тях и ги наглежда и, второ, чувствувайки се някак притеснени от толкова много грижи за моряци, които са свикнали сами да си вършат всичко. Евери не отговаряше на запитването на сестрата, а Брауер едва кимваше с глава. Евери пръв напусна болницата и макар да му бяха казали да не се претоварва, веднага си намери работа в пристанището. Всеки следобед идваше при Брауер, седеше до леглото му и му разправяше как и къде е питал за „Лилиян Бърд“. Двата пресмятаха, че корабът няма да се върне по-рано от шест месеца. Докато лежеше, Брауер се занимаваше с цифри. В тези морета той бе чул достатъчно приказки за цени и за стари шхуни, за възможностите да се припечелва с тях и реши, че спокойно може да поиска да му изпратят парите от Амстердам, та като се представи подходящ случай, веднага да плати. За „Лилиян Бърд“ той сигурно още нямаше достатъчно пари, но виждаше, че скоро ще може да придобие онова, което не му достигаше. Туземците искаха нещо по-хубаво от питиета, оръжие и дребни украшения. Проявяваха интерес към хубави инструменти, за да могат да работят като другите. Едва когато започна да става от леглото си, той се разтревожи за кораба. Ако имаше на борда си способни моряци, рано или късно сигурно щеше да се върне в Хонолулу, обаче капитанът и щурманът му не умееха да се оправят с пълен такелаж, а екипажът му беше малък и неопитен. Всеки ден той задължаваше Евери да узнае какъв боцман го е сменил, докато негърът намери младия матрос, който също беше ранен. Той видял боцмана, когато „Лилиян Бърд“ потеглял — един едър здравеняк с посивели къдрици, холандец. Брауер почувствува облекчение: един холандец в зряла възраст сигурно ще бъде човек, който си разбира работата.

Когато можеше да излиза, той постоянно се разхождаше по брега и миризмата на море и кораб скоро му възвърна силите. И твърдо вярваше, че чакането му няма да отиде напразно. Оглеждането на хоризонта се оказа лесно за него, защото там рядко се явяваше

тримачтов кораб. Най-после в една светла утрин той видя един, който не беше никой друг, а неговият стар кораб. Докато наблюдаваше как корабът приближава и търси място да хвърли котва, той пресмяташе колко ще предложи на другия боцман, за да му отстъпи мястото си. Беше си получил парите, бяха в банката. И закима доволен, когато видя как ловко едновременно с котвата спуснаха двата брамсела. Евери дотича да му каже, че оня, който се движел по голямата рея, сигурно е дългият Джон, французинът. Позна го по плъстената шапка, която бяха купили в Гуайякил. Брауер му посочи, че там имаше друг капитан, поширокоплещест от Ивънс и Уин. Отидоха чак на края на вълнолома, когато видяха, че лодката пристигаше — и научиха, че там действително стоеше друг капитан. Като чу от Принс, че това са стари моряци от „Лилиян Бърд“, той им каза, че можели да плават отново на кораба, защото бил изгубил трима моряци.

Стъпили на борда, Брауер и боцманът се спогледаха и си подадоха ръка така, сякаш не бяха се изминали двадесет години, откакто се сбогуваха на борда на „Йохана-Мария“ пред Дънгенес. Ако не се гледаше цветът на брадата и бръчките, Брауер и Меу не бяха се променили. След като въдвориха добър ред на борда, те слязоха на сушата заедно, защото Меу искаше да усети земя под нозете си, и преди още Брауер да го заразитва, той започна да разправя. Бяха от рождение приятели, още от Остенбург, и Брауер е бил винаги по-способният, така че ако пътуват заедно, то по право Якоб трябвало да бъде боцман, а Меу — матрос. Познавали се много добре, за да знаят, че за него това не е въпрос на пари — които така или иначе се изхарчват, — а за плаването. И впрочем той чувствувал по-голяма наслада от хармониката, отколкото от командването. По този въпрос се разбраха и в подкрепа се чукнаха с по чаша бира. И всеки от двамата разказа накратко какво е преживял след Дънгенес. Редовното плаване все до едни и същи места било дотегнало на Меу и затова се наел да плава към южните морета, където човек би могъл да пътува нередовно, без да вижда все същите пристанища. Но скоро забелязал, че остарял, защото сега познавал почти всички острови, и знаел, че няма да мине много време, и ще трябва да се оттегли завинаги на почивка в Амстердам; поне се надявал, че ще може да го направи. Във всеки случай той се утешавал с това, че е бил моряк — тъй както

младежите от по-старо време, когато отивали да плават „далеч оттук“, както се казвало в песента, която той пееше.

Брауер се качи на кораба, за да разгледа всичко. Насмоляването беше прилично, при възетата се забелязваха малко нередности, но при форцевена той се уплаши. В лявата страна на носа — като че ли там лоша съдба дебнеше кораба — той видя едно малко място със захабена боя и дървото имаше нездрав цвят. Натисна с нокът и дървото се поддаде. Кой би могъл да прецени на каква дълбочина е проникнало загиването? Усещаше се някаква специфична миризма, сякаш на кила се бяха натрупали черупки, гниещи водорасли и други бурени, макар че в Либау му бяха направили добра медна обшивка. Той накара канаките да слязат долу, но те намериха слабо обрастване. И на кила съвсем нямаше застояла вода. Тази лоша миризма можеше да идва само от загнило дърво във вътрешните части. Той го съобщи на капитан Джералд и веднага получи разрешение да поправи каквото намери за добре.

Брауер и Меу работиха упорито и не забелязаха колко време беше изминало, без да се вземат мерки за натоварване и отплаване. От щурмана научиха, че капитанът бил в затруднение и не можел да се сдобие с пари, за да закупи стока.

Същата вечер, щом капитанът се прибра на борда, Брауер почука на каютата му. Още при първите му думи той бе поканен да седне, поднесоха му и отворена бутилка. Споразумяха се Брауер да участва в товара с пет хиляди долара, като му се подписваше полица и му се признаваше равно участие в печалбата. Освен това той щеше да плава като втори щурман, а Меу като боцман.

Капитан Джералд — повече търговец, отколкото моряк, — когато вече имаше пари, получи кредит за останалата част от товара си. Стоката дойде. „Лилиян Бърд“, освежен и весел с новото, което бе добил, особено с новото дърво на остарелите места, основно калафатен, боядисан и насмолен от същите ръце, които толкова пъти вече бяха вършили същата тази работа през миналите години, затанцува през приборя нататък, сякаш се подчиняваше на гласа, който познаваше. Брауер стоеше на юта с капитана и щурмана. В Сан Франциско товарът от ориз и кафе бе така бързо разпродаден, че можа да бъде закупена по-ценна стока за търгуване по островите.

Капитанът беше странен човек. Рядко излизаше от каютата, където го виждаха да седи под фенера с големи хартиени листа пред себе си и никой не разбираше какво правеше той. След вечеря набързо се опиваше и отиваше да спи. Кораба направляваха Перен и Брауер и когато щурманът забеляза, че Брауер оставаше на палубата и тогава, когато не беше на вахта, започна често да му прехвърля всичко, щом се случеше да има тежка работа. И често го правеше през време на това пътуване: първом в западна посока — към Джилбертовите острови, към островите Елиса и към Токелау. Когато се показва вече остров София, корабът попадна в ураган, наведе се силно в страни, голямата стенга бе избита и двама моряци паднаха зад борда. И тези, които помогнаха на кораба в тежките мигове, бяха двамата старши — Брауер и Меу, — капитанът само наблюдаваше, а Перен работеше като обикновен моряк. Между Елиса, Токелау, Апия, Хервей и Танги по-голямата част от стоката бе продадена и бе закупена нова стока. Преди да поеме обратния курс, капитанът насочи кораба на североизток, към Паумуту, макар че заобикаляше и там не можеше да се закупи друго освен седеф и морски краставици, а в самата островна група той заповядваше да хвърлят котва дори пред доста малки острови.

Щяха да потеглят от Такароа, нисък остров с няколко палмови дървета по средата. В момента, когато моряците бяха заети с рудана и едно платно бе отпуснато, капитанът заповяда на Брауер да откара йола на брега с един сандък инструменти, които той трябваше да достави за туземци. Мръкваше и Брауер започна бързо да гребе, но на брега не намери никакви туземци. Огледа се бързо и видя, че корабът се впускаше в морето и вече пресичаше прибоя. Загледа слисан, без да разбира намерението на капитана. Левобордовата светлина избледняваше в мъглата, но той все още можеше да различи, че бяха заети с големия брамсел. Сега Брауер разбра и изтръпна от изумление. Започна да вика и да тропаша на място. Викаше така, че гласът му прегракна, и вдигаше юмруци нагоре към небето. И стоя така, докато корабът и хоризонтът изчезнаха и той се озова в мрака.

Разтовари сандъка и прехвърли лодката през един тесен риф. Водата беше тиха. Той седна в лодката, хвана главата си с двете ръце и така прекара цялата нощ.

На острова живееха десет туземци, тъмнокожи, силни мъже, които имаха малка барака от ламарина — бяха търсачи на бисери за

Ийстърън Пасифик Къмпани. Докарани тук от островите Юнион за едногодишна работа, те не знаеха докога ще продължи тази година: само веднъж бе дошъл един кораб на компанията и им остави малко храна, защото не били доволни от работата им.

След като се разсъмна, четиримата се прехвърлиха с едно кану по гладката водна повърхност и видяха един сандък на рифа, а зад него един приведен самотен човек. Брауер, забил поглед в дъното на лодката, не ги забеляза. Кануто наближи, трима минаха през рифа и се отправиха към него. Едва когато застанаха пред него, той вдигна глава. На тяхното запитване отговори, че е от кораба, но от устата му не излезе никакъв звук. Изправи се в лодката, напъна всички сили, за да извика, и най-после след като се удари няколко пъти по гърдите и си пое дълбоко дъх, възвърна гласа си, но глас дрезгав и приглушен — и можа да каже, че е щурман на „Лилиян Бърд“ и че имал нужда от вода, защото го измъчвала силна жажда. Помогнаха му да прекара лодката във водата и да натовари сандъка и тогава загребаха заедно към брега, дето беше жилището им. Дадоха му да яде и пие и след туй го оставиха сам пред бараката, дето лежаха камари бисерни миди.

XVI

Нямаше какво друго да прави, освен да търси яйца или с една мрежа да лови риба в лагуната, дето стоеше неподвижно пред отражението на своята фигура — в потник от червен фланелен плат — във водата. И събереше ли достатъчно за деня, ръцете му увисваха в безделие, защото тук нямаше дървен материал, нямаше конци и гранчета. Но тогава отиваше към мястото, където гмуркачите се спускаха във водата, и им помагаше да изсипят чувалите на сухо и да отбират черупките, като от време на време запяваше или започваше да вика, колкото сили имаше. Постоянно го измъчваше страхът да не изгуби пак гласа си, защото без глас нямаше да може да стане щурман. И пееше всички песни, които толкова години бе слушал от Меу — леки, шури песни, — обаче той трябваше да си упражнява гърлото с тях и в някои моменти му се струваше, че прегракването се оправяше.

Тъжно и еднообразно звучеше пеенето му и гмуркачите, които често трябваше да отпочиват, сядаха около него и го слушаха, загледани неподвижно в синкавата мъгла край прибоа.

Но понякога, когато на душата му ставаше тежко от тревоги и грижи, той се уединяваше. Такароа е коралово островче, равно и безплодно, с едно каменисто възвишение в средата, дето стърчаха палмови дървета. Там сядаше той и мислеше. Душата му беше смутена: малко разбираше от света — от онова, на което бяха способни хората, от онова, което сам бе преживял. Понякога той го наричаше свинщина, понякога жалка нескопосана работа, защото малцина правеха онова, което трябва да правят. Но това си е тяхна работа; а какво бе направил той? Имаше само няколко мига, откакто той се появи на света — там, в Остенбург, — и от тъй близкия час, когато — кой знае къде — ще трябва отново да замине. Знаеше, че Аренд Бос, който дълго бе плавал на „Йохана-Мария“ и винаги споменаваше познатата дума „ближня“, имаше право. И той, Якоб, беше ли постъпвал според неговите думи? Той не бе обичал нищо — ни жена, ни дете, ни приятел. Още от младите си години бе заслепен от един

кораб. А що е кораб? — Дърво, платна и въжета — казват някои и може би е изобщо вярно. Обаче неговият кораб беше съвсем друг. Той имаше нещо, което те мами надалеч — дете трябва да отиде и сърцето ти, независимо дали иска или не иска. Какво беше то и накъде го мамеше, той не можеше да каже; нещо като скритите в морето духове. Водата е по-хубаво нещо от сушата, по-голямо, по-пространно; и се изменя: има го и го няма; днес то е някоя вълна през палубата, а утре — небесна дъга, под която никой не може да мине. Той не трябваше да мисли за това. Един познава водата, друг не я познава. И оня, който я познава, знае кое е най-хубавото, към което трябва да се стреми. Това бе научил той от своя кораб.

И все пак в самия кораб имаше нещо, което го бе държало здраво почти през целия му живот. Всичко, което му е било скъпо някога: Амстердам в неговите детски години, здрачът над водата в Остенбург, биенето на чуковете в корабостроителницата, малките товарни кораби, вдигнали платна по Ей, тишината на тръстиките простори, дъждът и мокрите улици — всичко амстердамско. Всичко, което е извиквало у него сълзи: една мека ръка, един ясен поглед на онази, която беше негова сестра на света; всичката онази меланхолична радост, скрита през целия му живот, защото той не искаше да мисли за нея, не можеше и не смееше — всичко беше в кораба. Той го виждаше ясно изобразено на „Надеждата“ — едната ръка на гърдите, а другата държи котвата. Щеше ли да представлява нещо повече едно семейство? Жена, която стои до него, и деца, на чиито глави той е сложил ръце? Може би, кой знае. Но корабът, на който той служи почти четиридесет години и който разбираше тъжните му мисли, беше за него достатъчен. И с волята, която го подтикваше да запази гласа си, той стана и извика: „Йохана-Мария-я-я-я!“ — като протягаше ръце към морето.

Постепенно той започна да помага при миенето, изстъргването и пресяването на стридите. Малко от тях съдържаха бисери — освен многото малки зрънца, които биваха хвърляни. Когато намереха хубави, мъжът, който ръководеше групата, ги слагаше в една торбичка, привързана за колана му. Брауер забелязваше, че го гледат недоверчиво, и направи усилие да ги успокои на развален канакско-английски, като им показа облеклото си, дете не се виждаше никакво оръжие, при което те се засмяха. Но след като работиха на една нова колония от стриди и намериха големи бисери, ръководителят го

заговори. С думи, които не разбираше нито единият, нито другият, с жестове, на които се придаваше едно или друго значение, и с разни гримаси, и с думите „Токелау“ и „Хавай“, при които се сочеше на запад или на север — те се разбраха.

Островитяните, докарани да работят тук от един кораб, който те наричаха „Къмпани“, знаеха какво е ставало с други: докато се предават бисери, корабът идва с храна, но щом колониите биват изчерпани и търсачите могат да предадат само малоценни — като малките зрънца, — той престава да идва и те биват обречени на глад. Затова предаваха част от хубавите бисери и задържаха най-хубавите, та когато се натрупат повече и дойде някой друг кораб, да могат да си платят прехвърлянето на някой обитаван остров. Показаха на Брауер какво бяха събрали — пълна торбичка, която изсипаха на земята — червеникави и сиви, бели и тъмноцветни. Той не разбираше нищо от това и наричаше глупави хората, които ги купуваха, за да ги имат като украшения. Но пък беше чувал колко се плащало в Хонолулу за бисери с определена големина. Пред тях имаше бисери, с които сигурно можеха да се купят три или четири големи кораба. Брауер се замисли. Ако те предложеха бисери на някой капитан, за да ги прехвърли, сигурно щяха да бъдат измамени. Ако му дадяха една част от онова, което бяха намерили на последната колония, то той щеше да се погрижи за прехвърлянето им и щеше да се отнесе честно. Но те не трябваше да видят, че той имаше шестстотин долара в джоба си. И тогава той започна да им обяснява. Към края на деня те се бяха разбрали и условили.

Брауер помагаше в работата и получаваше своя дял, който си запазваше. След няколко месеца пресметна и каза на ръководителя отново да изсипе торбичката. Неговата голяма шепя бе напълнена няколко пъти. И тогава им каза, че вече няма защо да се занимават с тази нездравословна работа.

Хората, които го гледаха, видяха, че лицето му изведнъж се промени. Стана бляскавоматово, очите му засвяткаха, сякаш слънцето беше влязло в тях, и той широко разтвори ръце. Те скочиха и заничайки с длан над очите, най-после видяха една черна точка на пурпурната ивица на хоризонта. Брауер прибра длани на гърдите си в един нежен жест и се усмихна към далечината, отдето „Йохана-Мария“ идеше да го вземе. Той продължи да гледа нататък. Най-после

видя, че левобордовата котва — малко накриво, както винаги — се спусна от борда. Спуснаха лодката и тия, които започнаха да гребат, бяха: Евери, Джон, канаките — негови хора, — а на кормилото беше Меу.

Корабът беше преминал у други собственици. Никой не бе видял капитан Джералд, след като бе стъпил на сушата в Хонолулу, освен негъра и французина, но мълчаха и Меу разбра каквото трябваше да разбере. Когато „Лилиян Бърд“ кръстосваше в островната група Общество, той каза на новия капитан, че предишният втори щурман, забравен на един от Нощните острови, можел да плати богато, ако го прехвърлят.

Брауер се погрижи и туземците от Токелау да пътуват с него. В Хонолулу, след като си уредиха работите, той заговори на собствениците, Мерик и капитан Щраус, и ги запита дали биха искали да продадат кораба. Но те отклониха, казвайки, че имали пред очи твърде доходна търговия. Обаче Брауер настоя, защото бе чакал дълги години и сега — ако те се съгласяха — можеше да постигне целите си. И тогава се споразумяха той да плава като втори щурман, а на следващата година ще прехвърлят кораба само на него. На края крепко си стиснаха ръцете.

Той излезе горе и опрян на релинга, загледа кораба по цялата му дължина. Целта беше близко, оставаха още няколко месеца. И това нямаше да стане благодарение на неговия труд, защото една част от придобитите пари беше открадната, а с щастиято, което осеня ту едного, ту другиго. Той искаше да обмисли какво още можеха да извършат сега, когато беше късничко и за него, и за кораба; обаче едно пукане и едно скърцане при полюляването започваха да звучат поред в ушите му, сякаш му казваха, че е още рано за такива тревоги.

Плаваха в западна посока до Джилбертовите острови в продължение на месеци. Корабът служеше и за честно плаване — редовно и нередовно — със скъп и с евтин товар, за търговия и за контрабанда, за измама и за кражба. Сега от един остров до друг той пренасяше туземци, докарани на борда с измама или насила, и то така, сякаш бяха роби. Пред Сан Кристобал стана тъй, че Меу и всички матроси се събраха на задната страна на кораба и заявиха на собствениците, че не можели да гледат хладнокръвно това нечовешко отношение и че щели да напуснат кораба, ако четиринадесетте души,

затворени в предния трюм и от два дни без никакво ядене, не получат веднага въздух и храна. Капитан Щраус измъкна револвера си, но Мерик — неговият съдружник — и Брауер го хванаха за ръката и му внушиха, че корабът не може да се лиши от никого. Вдигна се голяма кавга и Мерик и Брауер му казаха, че по-скоро капитанът ще напусне кораба, нежели екипажът. Щраус се видя принуден да заповяда да се нахранят туземците и да им се отвори люкът. Обаче всички туземци скочиха зад борда, докато матросите гледаха, а той започна да вика, че Мерик и Брауер били виновни за понесените щети. В Изабел натовариха нова партида туземци, които бяха държани на борда с повече хитрост, додето корабът излезе в открито море. Щраус не беше много ощетен. Малко след това той нареди да търсят навсякъде Мерик, но никъде не можаха да го намерят; моряците си намигнаха и някой посочи две акули, които следваха кораба.

След като — на път към Фиджи — между капитана и Брауер произлезе още една кавга заради третирането на кулитата, Евери и французинът всякога оставаха при Брауер през „кучешката“ вахта. Никой не искаше обяснения — на островите, където корабните документи не се преглеждаха, — когато някой моряк е изчезнал. Брауер можеше да се грижи сам за себе си и нямаше нужда от охрана. Обаче не възрази, когато през една нощ видя, че капитанът се прикриваше под стълбата. Но зад Брауер пееше Евери, а едрият Джон стоеше до него.

Понеже капитанът започна да се отнася прекалено любезно, Брауер разбра, че не трябва повече да плава с него; рано или късно щяха да докарат работите до сбиване, което би могло да му струва напускането на кораба, както в Източно море. И сега, когато корабът лежеше пред Апия, той му предложи една сума за кораба. Но капитанът не се съгласи.

Няколко месеца прекараха времето си в бездействие на рейда. Брауер излизаше всеки ден на брега — защото раната в хълбока започна отново да го измъчва и той си мислеше, че за разнообразие е добре да се разхожда. Веднъж, когато се разхождаше с Принс и Евери между града на белите и квартала на туземците, той застана на моста на една малка река и се загледа. И видя, че капитан Щраус минаваше по този път с едно непознато за него лице. Капитанът се спря и го

запита колко е предлагал за кораба. Брауер каза сумата, на което капитанът отговори, че получил сто долара повече.

Продад ли беше кораба на някой друг? Ами уговорката? Ами тържественото друсане на ръцете? Той чу своя пресипнал глас, наведе очи и се замисли: беше минал шестдесетте, а корабът беше почти на четиридесет години. Докога още щяха да го стопанисват лошо и докога самият той щеше да бъде лъган? Вдигна очи и видя, че Щраус понечи да продължи пътя си. Стовари му един юмрук по главата и парапетът на моста изпраця. И в следващия миг Щраус лежеше върху камъните във водата. Брауер изтри потта си, а Евери се спусна да види дали капитанът ще се надигне.

XVII

Беше син, ясен следобед. Те седяха един до друг на предния люк, всеки със своите мисли. Пръв заговори Меу — за някакъв случай през младежките му години. След като отново помълчаха, той запита Брауер дали не иска отново да види Амстердам. Често си помислял, че е вече стар за морето и къде би могъл да се чувствава човек по-добре, отколкото сред хората, при които се е родил? Той нямал роднини, но ако все пак нямал какво да прави, освен да мисли за миналото, то за това нещо щял да бъде най-удобен Ейнант, дето поне се виждали холандски кораби. Бил разчитал, че Брауер ще стане собственик и че щели да пътуват заедно към родината си. Гласът му звучеше меко.

Тогава заговори Брауер с дълбок, дрезгав глас. И той мислел за това. Но имало малко шансове. А сега щял да му каже какво бил видял. През следобедната вахта един матрос едва ли не паднал от реята на марсела на предната мачта; столчето под краката му се счупило. Брауер знаел, че усуканото в няколко ката въже е от лошо качество — тридуюмово, било ново в Икуике, но сега вече добило кафяв цвят. И Меу бил видял, че той през целия ден се занимавал с преглеждане на въжетата. А те били от различни времена — някои въжета и тросове били дори от Амстердам. Те били служили много време и все пак били по-надеждни от всички други, които след някоя друга буря се похабявали. Тоя сорт собственици не отделяли никакви пари за кораба. Но той се страхувал от нещо по-лошо. Голямата горна брамстенга, която била останала от Драмен, имала пукнатина, дълга два лакътя. Той нямал никаква смола, нямал и достатъчно масло, за да приготви смес против дървоядния червей. На другия ден щял да купи със свои пари. Стига само това да оправело нещата. Единственото годно платно, което употребявали, било амстердамско или норвежко, а всичко останало било долнокачествено, памучни конци. Горният брамсел, който сутринта се веел за проветряване, при един слаб вятър се бил разпрал; чудно, че издържал толкова дълго време — от Либау. Това бил стар кораб. Самият Меу можел да каже доколко бил здрав дъхът на

вътрешните дървени части. Макар че работели ден и нощ, за да потегнат всичко, все пак изгледите били малки; корабът бил стар, не щял да издържи дълго време.

Меу каза, че когато работите стигнали дотам, те щели заедно да лежат на дъното на океана — и си донесе хармониката. Изсвири една стара мелодийка и погледаха звездите над Апийската планина.

Скоро след туй новият капитан се изкачи на борда. Меу, който му светеше да се изкачи по въжената стълба, каза, че това било една грозна фигура и че го бил виждал и друг път. На сутринта Брауер го позна и го заговори на холандски, но капитан Няш му отговори на английски, макар че го разбра. На въпроса на Меу, дали той не е ван Нес, който бе плавал като трети щурман на „Йохана-Мария“, той отговори, че като щурман се казвал така, но не си спомнял всички кораби, които е познавал. И ако това било същият кораб, на който той плавал като младеж, той трябвало да бъде вече стар скелет — което и самият той виждал — и много скъпо платен; и щял да го продаде при първия представил се случай. Щраус го бил излъгал; бил дошъл да го види и платил в пияно състояние, но щял да го пробута на някого по същия начин. Когато Брауер каза, че няма да могат да излязат в морето с тия негодни въжета, той започна да ругае, че бил платил предостатъчно за него и че щели да плават, па ако ще и да станат плячка на акулите. И тропна с тока си на палубата така, че отхвъркна една голяма треска. Брауер знаеше, че там е било винаги слабо място, ремонтирано в Драмен при капитан Нилсен. Но много му се искаше да отпори на Няш една хубава плесница за неговата всегашна злост.

Хендрик Меу си спомни какви работи бяха станали по време на плаванията с ван Нес като трети щурман на борда. В Индийския океан той бе пребил един млад матрос заради една маймуна и защото всички го презираха. А веднъж бе причинена повреда на грота по негова вина, а друг понесе последствията. Той говори на Брауер за тези работи и каза, че бил много любопитен дали не се е поправил; но погледът му не му харесвал: уж гледал нагоре, към един ролков блок, а едновременно оглеждал косо щурмана.

Когато „Лилиян Бърд“ получи товар за Сува и беше готов да отплава, Брауер отиде в каютата на капитана да му каже, че е готов да купи кораба за същите пари, които той платил за него. Няш го запита не е ли той оня, който така много бил утежнил живота на холандския

капитан, и откъде е взел пари. На първия въпрос той не получи никакъв отговор, а на втория — че туй не го засягало, но че парите се намирали в Хонолулу. Няш щял да си помисли.

Корабът, плавайки тромаво, вече няколко пъти бе взел разстоянието Апия — Сува за пет дни при страничен вятър — пасат. Обаче Няш предпочете да се мъкне с дълги зигзаги така, че след шест дни пристигнаха западно от островната група Тонга. Правел го, за да пази кораба — каза той. Брауер се питаше дали той не умее да направлява кораба по-добре. При всяко ново завиване реите пращяха, особено на фокмачтата. Когато един от шкотите на предния марсел се скъса, Меу видя, че Няш загледа някак със задоволство, сякаш е искал да види само доколко ще издържи такелажът. Брауер усети същото; стори му се, че е виждал тези погледи отдавна, когато ван Нес беше трети щурман и гротът се бе разпилял на парчета. Стана му горещо, като си спомни този случай. След като възстанови шкота, той каза на капитана само, че един нов шкот струвал толкова и толкова долара.

Но корабът не издържа на това жестоко блъскане. Нямаше злощастие, нямаше прояви на капризност, но все пак той плаваше лошо. При един внезапен бриз, когато закъсняха да намалят платната, горната брамстенга на голямата мачта падна напред, увисна разцепена на две части заедно с платното, което се развя на ленти и парцали. Стенгата започна да се люлее и да се удря във фокбрамсела, който едва бе закърпен и отново бе раздран. Всички трябваше да излязат горе. Брауер чу, че носът стенеше срещу вълните — ту откъм наветрената страна, ту откъм подветрената. Капитанът се разпореждаше с безразличие — може би от неразбиране, може би от злоба. Но корабът беше стар, нищо не можеше да помогне срещу това. „Лилиян Бърд“ пристигна пред Сува с обединени мускулни сили вместо стенга и хвърли котва като някой, когото е сполетяло нещастие. Няш каза, че нямал пари за ново обло дърво, пък и впрочем нямаше откъде да се набави.

Тогава Брауер отиде още веднъж да говори с него: бил готов да купи кораб — каза той, — а не развалина. И поиска отговор: да или не. Ако отговорът бъдел отрицателен, щял да напусне работата на борда. Капитанът се съгласи да продаде кораба, но поиска предварително да види пред себе си парите, така че това можеше да стане само в Хонолулу. Брауер настоя за писмено потвърждение и в това отношение

той също постигна целта си. Когато излезе от каютата с документа в джоба си, трябваше да спре, за да огледа гротмачтата — дефектна, временно закрепена, — както и целия кораб. Но най-после той щеше да му даде онова, което искаше.

Пристигна един товар копра, достатъчен за един директен рейс. Въпреки това понякога капитанът се отбиваше на някой остров вън от курса — в Токелау и Манихики, — за да вземе дребно количество мидени черупки. Той забеляза, че Брауер го наблюдаваше.

Няш, който бе живял по свой начин — шпионирал, долагал, мамил и това и намерил — тормозен, лъган, бит, — винаги се виждаше заобиколен от злоба, за която трябваше да се отплаща. Да е плавал по-рано с Брауер и да е имало тогава вражда помежду им, това нещо той не си спомняше, и то не беше много важно. Но беше заплатил много и трябваше и много да получи обратно. Това беше единственото, за което мислеше сега. „Развалина“ — бе казал Брауер. Не за пръв път щеше да отмъсти той на капитан или на собственик, причинявайки повреда на кораба. Но когато излезеше горе дори при лошо време, Брауер стоеше там неподвижен: и когато дадеше и хитра заповед, тоест когато вятърът можеше да задуха и от друга посока, различна от тази, която той показва, то заповедта му се изпълняваше правилно, а той си даваше вид, сякаш единствен виждаше, че е странно това — и нямаше повреди. При многото вдигнати платна той нареди да се изпъне и платното при фокмачтата чрез обтягащото дърво, което беше ново, от Антофагаста, и рядко се употребяваше. Във въжетата не се чу нищо освен едно свистене; корабът се издигна и пое по-стабилно. След туй той просто започна да обикаля навсякъде, като вземаше в ръка ту едно, ту друго нещо и го разглеждаше. Брауер забеляза, че той търсеше слаби места. Тогава отиде при него, кимна с глава и каза, че самият капитан можел да види какво струва корабът. Меу се грижеше със слабите части на такелажа да се борави по-внимателно. И все пак, още преди да бяха стигнали пред Хонолулу, удължението на бушприта се откачи. Но макар че беше повече от двадесетгодишно, от Драмен, можаха да го приберат невредимо.

Когато „Лилян Бърд“ лежеше на котва, Брауер отиде при началника на пристанището, който по негова молба нареди да се оформи свидетелство за собственост. Сега Няш постави като условие за продажбата пътуването си на „Лилян Бърд“ до Апия. Брауер

бързаше, не запита защо и се съгласи, понеже така или иначе Перен щеше да се разпорежда на кораба като капитан. Документът бе подписан и скрепен с американски клейма. Отдавна не беше се подписвал Брауер, подписа бавно и с големи букви. В тишината, пред очите на всички той наброи банкнотите. Връщайки се на кораба, той купи три бутилки портвайн, тютюн и ананаси. Беше събота следобед. Само Евери и Джон стояха на борда и гледаха. Брауер, вече собственик, каза на Меу да се изкачи по стълбата пред него. Почувствува някакво прималяване и поиска чаша вино. Докато отваряха бутилката, той се опита да прочете свидетелството, обаче текстът му се стори дълъг, а ръцете му трепереха. И отново го прибра, като проявяваше видима почит към хартията. След туй огледа кораба — от левия до десния борд, от бизана до бушприта — и не видя нищо, което да му е непознато. Когато Меу вдигна чаша и пи за здравето на собственика, Брауер си спомни за един ден в Нийведип — как бе отекнала стъпката му, когато стъпи на борда на новия кораб „Йохана-Мария“ — свеж и солиден, току-що излязъл от корабостроителницата. Ето го него — непроменен, само че стар. Но не искаше да мисли за това, защото предстоеше много работа. Чукна се и пи с приятелите си и след туй ги покани в каютата на гощавка. „Ще плават към Апия, а сетне?“ — запита Меу. „Перен ще бъде капитан — а кой ще бъде щурман?“ — запита Евери. Брауер отговори, че първом ще трябва да купи въжета и една нова стенга; всичко щял да набави още същия ден следобед. Заповяда на Евери да постави в ред капитанската каюта за Перен и щурманската — за него.

По време на разтоварването на борда пристигна запас от нови материали за потягане на кораба: платно, различни видове въжета, големи и малки гредички; сетне — колофон, масло, восък, смола, катран, щифтове, нагели, винтове, скоби — от желязо и мед. Всичко — с щедра ръка, както по-рано за един рейс от Холандия до Ява. Екипажът бе подсилен с трима канаки, но втори щурман не можа да се намери.

Дойде товар за Сува, но беше малко и Брауер се колебаеше дали да вземе и баласт. Но не взе, защото предпочиташе да плава бързо и леко.

На Перен се бе удало да плава на същия кораб в продължение на шест години — благодарение на своята търпеливост и добросърдечие.

Обаче разум и способности той имаше малко. Брауер забеляза, че той често се съветваше с Няш, който сега плаваше като пътник, и му забрани туй нещо. Но скоро го видя наведен над една карта заедно с Няш и го предупреди, че ще го лиши от командния пост, ако против волята на собственика търси съвет от страничен човек. Обаче злото беше вече сторено. Брауер не можеше да види на картата и не можеше да изчисли разликата от няколко секунди. Наистина беше започнал да мисли, че корабът държи курс много на запад, обаче не беше сигурен.

Самият той изпълняваше „кучешката“ вахта, а Меу — дневната. Една вечер, преди залез слънце, той забеляза, че Няш продължително оглеждаше хоризонта със своя далекоглед отпред, на десния борд. И като слизаше от стълбата, видя, че той говореше с Перен. Задуха капризен вятър и се усили така, че на „кучешката“ вахта, при плътен мрак, макар че луната беше изгряла в последния четвърт час — той каза да приберат горните платна.

Когато Меу дойде да го смени, Няш също се появи на палубата в яки и непромокаеми ботуши. Защо Брауер потърси своите ботуши в каютата под леглото и ги obu, самият той не знаеше. Отдавна не беше ги обувал, кожата беше твърда, токовете му се сториха тежки. Свещта димеше, фитилът ѝ се наклони. Той я угаси. Някакво силно изскрипяване отекна в гърдите му. Той политна назад. Корабът се бе дръпнал. Меу и още някой извикаха. Отново се усети блъсване и същевременно се чу звук като от рязане на кост. Той знаеше, че кормилото е счупено. Изскочи горе и застана. И видя Няш заедно с рулевия при щурвала. Чу го, че каза нещо — за първи път на холандски: две дупки в кораба. Перен дотича задъхан, бос и се хвърли срещу Няш. Но Брауер видя пред очите си един трети щурман, който бе повредил един грот, като при това се смееше; той вече го бе хванал за гушата с лявата си ръка, когато някой каза: „Тоя човек ще отиде зад борда!“ Докара го срещу релинга, повдигна десния си крак и му стовари един ритник на бакборда, срещу кормилото. Когато оня беше вече изчезнал, на Брауер му мина през ума, че неговият крак е по-голям от оня, с който баща му можеше да рита другите.

XVIII

Но Брауер беше господар на борда на един кораб без кормило и с цепнатина в носа. Когато слезе долу с фенер, той видя, че беше цяло щастие, че не бе взел баласт. Заповяда да се пренареди товарът и същата утрин отворът бе лесно запушен. Големи трудности и грижи им причини кормилото, което сега висеше на една-единствена запасна верига. Корабът безпомощно дрейфуваше с лодката и шалупата отзад, хората работиха през целия ден — следени отблизо от две акули, — за да закрепят кормилото на нови въжета, обаче единственото нещо, което им се удаде да направят преди настъпването на мрака, беше да го осигурят срещу по-нататъшно смъкване. Тази вечер Брауер поиска да види на картата къде се намираха. Не вярваше на думите на Перен. Според него трябваше да се намират вдясно от поставената с молив чертичка под думите „Уич риф“, триста мили северозападно от Апия. Откъде се беше взела тази чертичка там? Щяха да разберат на следващото утро, когато Перен щеше отново да засече местоположението на кораба. И Брауер имаше право. Французинът каза, че видял, когато тази чертичка я направил с молив капитанът, който „паднал“ във водата.

„Йохана-Мария“ дрейфуваше по течението в западна посока. Меу работеше с най-тежките хора, полагайки всички усилия да намести кормилото. Показа се някакъв остров, една стръмна скала, обаче не можаха да променят посоката, за да го наближат, и още преди да бяха отминали, далеко пред тях се показа една бързо плаваща шхуна. Макар че разстоянието беше твърде голямо, Брауер нареди да вдигнат флага за бедствено положение, който продължи да се вее до настъпването на вечерта. Сега вече кормилото стоеше така здраво, че нямаше опасност да го изгубят.

Обаче на следващата сутрин то стоеше по-накриво, отколкото беше в началото; трябваше отново да го завържат и да теглят, а Брауер триеше потта си не само от напрежението, но и защото чуваше пращане в кърмата и знаеше, че във вътрешността нещо не беше в ред.

На хоризонта не се виждаше никакво платно, никакъв остров, а хората само теглеха, усукваха, притисваха, връзваха — ту леко, ту с всички сили на ръцете и плещите, — докато корабът продължаваше да дрейфува по вълните.

Беше топло и тихо — и денем и нощем. Морето лъщеше бяло от слънцето, хората се движеха голи до кръста; и Брауер беше съблякъл своя потник от червен вълнен плат. След петия ден той реши все пак да се направи временно кормило, по възможност по-леко, за да се щади кърмата и да могат бързо да го приберат, щом барометърът започне да сочи промени. Съединиха здраво две солидни шестнадесет лакти дълги дървчета, като на единия край приковаха напречно друго обработено дървено парче; и спуснаха така направеното кормило да виси във водата на един кран, между кръстосаните крака на едно дървено магаре. Двамина трябваше да движат румпела с помощта на полиспасти. Корабът лежеше високо и леко и когато Брауер каза да прекарат въжетата през полиспаста, той се подчини и зави и при малко платна се спусна в една широка дъга. От радост Меу тупна шапката си о палубата и поиска да донесат вода и ром, за да уталожат жаждата си, казвайки, че въпреки всичко щели да стигнат в Амстердам.

Перен можеше да уточни курса. Брауер нареди корабът да се направлява при колкото е възможно по-грижливо отчитане на въздействието на вятъра и течението. Той не спеше. Когато вече не можеше да се държи на крака, полягваше, като гледаше към ветропоказателя и указваше посоката на човека, комуто бе възложил управлението на кормилото. Едва в островната група Фиджи настъпи лошо време и той с болка в душата си нареди да приберат временното кормило. Четири денонощия корабът се блъска безпомощно при снет горен такелаж, като ту забиваше дълбоко глава, ту се накланяше встрани. Това беше един корпус, понесен от вълните, блъскан, заливан, тласкан насам-натам в плен на урагана, разтърсван, втурван, каран напред. Не изгуби нито дърво, нито въже: всичко беше сигурно прибрано. Под сивото небе хората виждаха островчета, дето дърветата бяха изпочупени, светли равнинни площи, дето морето се бореше само със себе си на един коралов риф; черни вулканични възвишения, които смътно се мярваха и отново се скриваха. Дрехите им бяха мокри и отново, и отново ги заливаше вода, чиято соленост те усещаха чак в гърлата си. Понякога морето не се виждаше от дъжд и град. Брауер и

Меу не правеха нищо: гледаха и чакаха — колко ли можеше да издържи дървото? И дали не щяха да налетят на някой риф или на пясъчна плитчина? Един корпус не може да понесе всичко това, макар и да е така солидно построен. В бурята акулите се задържат надълбоко; преди да се доберат до някого, той ще бъде вече мъртъв.

Но преди петия следобед слънцето направи пробив. За един час всичко утихна и навсякъде стана ясно и синьо. Обядваха с топло ядене, облякоха сухи дрехи и сега трябваше отново да се заловят за работа, за да помогнат на кораба. И в същия този ден временното кормило бе възстановено. Брауер не запита къде се намираше; искаше да се насочи към първия бряг, който щеше да види.

Когато хвърлиха котва пред една зелена ивица земя, под една скала, той се замисли, че корабът бе извършил нещо повече от допустимото. Но трябваше да бъде изследван. Освен пукнатината в носа, която бе плътно закована, не откриха нищо опасно във външния корпус. Щастие беше, че той бе осигурил на борда голямо количество колофон, масло, восък и смола, защото не можеше да продължи плаването, ако целият корпус не се калафатеше и отвън, и отвътре. Четирима получиха задачата да разнищват въжета, друг вареше сместа в котли, а останалите калафатеха, докато можеше да се използва дневната светлина. Малко хора живееха на островчето: снажни рибари, които завиха около кораба със своите канута, за да го разгледат.

Работеха упорито. Но една сутрин на Брауер му стана някак тягостно на душата. И предостави на Перен и Меу задачата да контролират, а той влезе в каютата, заключи се и седна. Отвори корабния сандък, дето още лежаха всички книжа, които се намираха там при първото отплаване от Нийведип. Корабният дневник с името в златоцветни букви „Йохана-Мария“. Хартията беше жълта и покрита с петна, а мастилото — избледняло. След първия рейс там стоеше написано името на капитан Вилкенс. Библията, с една къдрица коса между листата. Гражданският кодекс на Нидерландия. Писмото-декларация на корабостроителя, че корабът е завършен; собственици и разпоредители — господата тен Хопе. Свидетелство за товароподемността на кораба, гербът на Амстердам. Имаше много за четене, книжа на различни езици, клейма и подписи. В една цилиндрична кутия той намери навито на руло холандското знаме —

копринено, блестящо, ново. Та човек може да се поддаде и на чувства. Той повика Евери и му каза да му пригответи кафе.

Менгбоа се казваше островчето, само на четиридесет мили източно от Сува. Когато корабът бе вече калафатен и боядисан, със своето собствено име „Йохана-Мария“ на носа и на задния щевен и девиза *Nil desperandum*, който бе излъскан до светване, Брауер все още се намираше пред най-голямото затруднение. Кормилото беше разбито от бурята; частите му бяха налице, но счупени, извити, разпукнати между металическите планки. Нямаха подходящо дърво за кормилото. Затуй Меу трябваше да отиде заедно с рибарите в Сува, за да купи желязо и мед, което щеше да им послужи временно. Върна се едва след десет дена, но с тежки парчета теково дърво, изковани по мярка шини, нитове, болтове и вериги — най-доброто, което бе намерил.

Повече от месец лежа корабът на котва и когато тръгна да закара товара в Сува, имаше солиден и чист вид. Холандският флаг, съшит от други флагове от един от канаките, се вееше изпънат на бизанмачтата. Меу ходеше весел, обаче Брауер гледаше сериозно напред, отдаден на мисли и пресмятания. Не би трябвало да предприема дълъг рейс с така недостатъчен екипаж, че да се принуждава да прибира горното платно при появата и на най-малкото облаче. Положително имаше нужда от още шест човека, плюс капитан и още един щурман. Той имаше пари за това. От Сува за Австралия сигурно щеше да бъде приет товар, но там застрахователите щяха да му създадат затруднения поради стария кораб. Трябваше да си преброи парите, за да види какво можеше да направи за своя сметка.

Пред Сува корабът остана закотвен, докато той направи за него всичко, каквото можеше. Всяко въже — от най-тежкото до най-лекото — мина през ръка по цялата си дължина; бе преценено от самия него или от Меу и бе намазано и навито в кръг или — ако се сметнеше неблагоприятно — заменено с ново. Всяко платно бе поставено на палубата и всяка ширина бе огледана и изпитана. Много платна се оказаха нездрави и понеже Брауер обичаше платното, не го кърпеше, но и не щадеше никакви сили, за да му сложи нови ширини, тъй че очите започнаха да го смъдят от острото слънце. Постоянно одумваше, че сега вече не можели да изработват никакво друго платно освен измамно, защото понякога не можел да види каква прежда е вложена. Все пак корабът бе доволен с това, което се намираше и което

можеше да се намери на място — и то повече, отколкото при другите капитани, — за да плава спокойно.

Той познаваше Перен като човек с добра воля, който влагаше нужното старание в работата си. Затова му каза, че макар да не можел да го задържи като капитан поради аварията, той можел да остане като щурман, защото бил добре запознат с кораба. И Перен, като чу, че крайният пункт на плаването е Холандия, прие с благодарност. След туй Брауер отиде в пивницата да търси капитан и откри двамина, обаче не можа да ги види в трезво състояние. За подсилване на екипажа той нае двама англичани, един норвежец и тримата от островите Фиджи, всички едри, солидни моряци.

Дните минаваха, а „Йохана-Мария“ бездействаше на котва, защото не можеше да си намери капитан. По веригите не можеше да се види вече и най-малкото петно ръжда, палубата приличаше на палуба на военен кораб — излъскана до светване, така че фладерите лъщяха в дървото, а шевовеите бяха гладко засмолени. Хората си бяха изкърпили облеклото. Нямаха вече какво да правят. Седяха с лула в уста и слушаха хармониката на Меу, а наоколо се събираха туземци.

Най-после Брауер доведе капитан на борда, Ивънс, с когото той бе плавал от Икуике. Познаваше го; знаеше, че е неспособен да плава на пълнотакелажен кораб и че много пие, но можеше да уточнява курса и беше сговорчив човек, а това беше достатъчно за Брауер. Когато не е пил, капитанът направо затъпяваше, но след няколко чашки умът му отново се избистряше и тогава правеше изчисленията добре. Няколкото думи, които изговаряше, бяха отправени към самия него: „Ивънс, пак много пиеш, какво ще каже жена ти?“ Той пое задачата да закара кораба в Европа, защото имаше там жена и деца, но заяви чистосърдечно, че не щял да може да свърши тази работа, ако нямало известно количество ром и уиски като всекидневна дажба. Брауер нареди да се достави питие на борда и натовари Евери да обслужва капитана с него — както сутрин, за да бъде в състояние да определи местоположението, така и разпределяно за през деня, за да се успокоява.

С неголям товар и лек баласт най-после можаха да вдигнат платната. Весело и бързо заплава корабът с вятъра, сякаш идеше от някоя корабостроителница, която му е възвърнала здравето. По липса на достатъчно работна ръка за него се правеше отдавна само най-

необходимото, но сега Брауер се погрижи за неговата спретнатост, тъй както „Йохана-Мария“ беше свикнал от най-напред. Той държеше и заповедите да се дават правилно: подготвителна заповед и заповед за изпълнение — и изглеждаше, сякаш самият кораб разбираше познатите звуци, като че ли и той изчакваше между първата заповед и втората, и покорно се подчиняваше. Моряците разбираха, че корабът нямаше нищо общо със занемарените кораби-скиталци из Тихия океан, които вършеха малко търговия и много измами, и дето никой не го беше еня, че нещо в такелажа се било повредило или че някой бил паднал зад борда. Едно е да ходиш по палуба, която редовно се почиства и измива, друго е да ходиш по нечиста палуба; едно е да ядеш чист и пазен на сухо хляб, друго е да ядеш мокър и мухлясал; Брауер знаеше на какво имат право хората, а те от своя страна се грижеха за кораба и го поддържаха в добър ред. По дрехите им и по косите им можеше да се разбере какво дължаха те на кораба.

Единственият човек на борда с непристойно държане беше Ивънс, но никой не го назоваваше капитан, а и той не говореше с никого освен с Брауер, щурмана и Евери. Малко преди края на предобедната вахта Брауер нареждаше на негъра да го доведе и понякога той трябваше да преодолява съпротивата му и със силните си ръце да го домъква на юта. Тогава Ивънс започваше гневно да крещи и да заплашва, че не щял да даде курс, и по този начин получаваше каквото искаше. Но Перен стоеше готов с картата и с молив, докато Евери отваряше бутилката в каютата и звънтеше с една чаша. И Ивънс млъкваше, правеше нужното и отново слизаше долу.

На рейда пред Сидней корабът пак лежа няколко седмици — за да се почисти килът. И дойде един кран, който го повдигна отстрани. Брауер мина с фенер по всички вътрешни дървени части, като ги проверяваше с чук и шило. След като беше свършил и тази работа, една вечер той седна и загрижено се замисли. Беше му предложен товар кожи за Лондон. „Йохана-Мария“ щеше да припечели добри пари, но трябваше да гази дълбоко. Брауер трябваше да бъде благоразумен: и двамата бяха достатъчно стари, за да имат нужда от пари още дълго време. Един рейс от Сидней до Лондон щеше да продължи месеци и кой знае дали щеше да завърши благополучно. Не трябваше да дава на кораба тежък товар за рейс, който — макар че щеше да бъде последният не трябваше да им отнема възможността да

работят, докато могат. Перен получи нареждане да получи толкова и толкова товар, не повече. Товарът дойде и самият Брауер контролираше нареждането му, за да може корабът да лежи удобно и стабилно. Вдигнаха котва и корабът пое дългия път към родината. Веднага след като отминаха Австралия, корабът получи благоприятен вятър в платната, който държа много дни. Беше така, сякаш „Йохана-Мария“ си спомняше от младите години пяната в Индийския океан; форцевенът се забиваше със сила във високите вълни и отново се издигаше, като блестеше с мокротата си. Отпред хората чуваха пукането на шпантите. Брауер можеше спокойно да даде вятър на всички платна, всичките нови въжета бяха силно изпънати. Виждаха го навсякъде — едър, изправен — денем и нощем. Наблюдаваше разгъването на някое платно, понякога сам вземаше шилото, като мъчително се навеждаше поради вдървеност в кръста. Меу го виждаше на марса, където големите му ръце бяха заети с въжета — тъй както го беше виждал там от много отдавна, с искри в присвитите очи. Евери, който изпълняваше „кучешката“ вахта и бе разбрал от него как корабът се подчинява най-покорно на щурвала, обикновено го виждаше облегнат на кърмата до края на вахтата. След три часа и половина Брауер поглеждаше компаса и започваше сам да направлява кораба. „Йохана-Мария“ удобно се накланяше встрани, а водата при носа произвеждаше лек шум. Но най-често той отново предоставяше колелото, заставаеше със скръстени ръце и се заглеждаше нагоре, където небето блестеше със звездите си, и колкото по-далеко отиваха, толкова по-дълго време оставаше той нощем на палубата. И когато отминаха географската ширина на бурите, дето вятърът стана по-топъл и корабът започна съвсем леко да се полюлява, той показа на Евери как — когато бил млад — един боцман го научил да гледа, с пръсти покрай върховете и на трите мачти, дали линията остава права — едно забавно упражнение на очите.

А понякога той говореше, без да държи сметка, че Евери или някой друг рулеви не разбира холандски; но това биваха само думи за нещо, което той виждаше в спомените си. Капитан Вилкенс, който често бе стоял тук, под същото небе, беше добър човек, който повече страдеше, отколкото вършеше зло; нямаше сърце за своя кораб, но го стопанисваше сносно, не по-зле от всеки друг след него. И защо трябва да излиза човек с кораба, ако не се чувствава готов да му служи с

всички средства, които има на разположение? Корабът съществува за нас — туй е лесно да се каже, но сигурно ли е то? Дърво, желязо и платно — съчетано и стъкмено — още не представлява кораб. Защо се вълнува морякът, когато трябва да отсече някоя мачта? Защо притихва и се натъжава, когато види дрейфувачи останки от кораб? И няма ли всеки кораб свой характер? За „Йохана-Мария“ Брауер би могъл да свидетелствува — той, който можа да го опознае: честен, верен, добросърдечен, солиден; един добродетелен кораб, който работи през целия си живот, макар че с него се отнасяха лошо; работи, макар че трябваше да понася много и от вълни, и от вятър; работи за хляба на хората, които бяха на борда му, и за хората на сушата. И Брауер работи — „Йохана-Мария“ знаеше това, — и положително не само за да стане собственик. Но той нямаше защо да го казва, то не засягаше никого.

Рулевиат го чуваше да говори нещо и спокойно поглеждаше към компаса; Брауер заничаше към мрачното море, докато утринната светлина започваше да просветва, докато забележеше, че нещо трябва да се направи. В бурите корабът показваше, че е още силен, с едно-единствено платно плаваше бързо по високите вълни и лесно се направляваше. Меу казваше, че при същото такова време по-рано са плавали по-трудно.

На нос Добра надежда намериха един стар колега. Брауер и Меу бяха излезли на сушата, за да накупят провизии, и преди да се върнат, влязоха в един бар да изпият по чаша бира. Един мъж с пълна бяла, кръгла брада, пълнейки чашите, ги запита не го ли познават вече — седемнадесет години били плавали заедно на „Йохана-Мария“. Това беше Полвейк от Остенбург. И когато той — след повторно напълване на чашите — чу, че същият „Йохана-Мария“, със собственик Якоб Брауер, лежи в пристанището на път за Амстердам, показа липсата на едната си ръка и каза, че иначе с удоволствие щял да се качи на борда на „Йохана-Мария“, за да си отпътува в къщи, защото ако трябвало да остане на сушата поради своя недъг, то би желал да си бъде в родния край. Можел спокойно да отплава с тях — каза Меу. — И Брауер го посъветва веднага да донесе сандъка си на борда, Полвейк си наложи шапката и излезе; и когато се върна, беше продал бара и парите бяха в джоба му. Същия следобед той дойде на борда заедно с дванадесетгодишния си син.

„Йохана-Мария“ изпъна платна и запори водите в северна посока. Още на първото утро морякът, който боравеше със скоростомера, няколко пъти извика десет, един път дори четиринадесет възла. Отдавна вече корабът можеше пак да плава с тази скорост. Разсичаната вода се издигаше високо от двете страни на носа, разпиляваната пяна долиташе чак край кормилото. Но под екватора вятърът отслабна и водата се успокои до такава степен, че не се виждаше никаква бръчка. Старите моряци се спогледаха: на туй място капитан Вилкенс излизаше всяка нощ на палубата по потник, със свити юмруци срещу безветреното небе. Тогава бяха млади, а сега — застарели и не бързаха. Никога не щяха вече да видят безветрието при екватора. Вечерно време Меу свиреше на лунната светлина, хората седяха тихо, а един англичанин им показваше танцови стъпки. И когато най-после платната отново поеха вятър, корабът заплава така бързо, както рядко се бе случвало. Веднъж Полвейк запита Меу защо той винаги поклаща глава, когато се съобщеше за висока скорост, докато в младите си години се радвал на това нещо. Това било, защото самият той бил доста вдървен, за да може да върви бързо — отговори Меу и Полвейк можеше да разбере по самия цвят на брадата му, че този път, щом се прибереше в къщи, той щеше да се прости с морето. „Йохана-Мария“ можеше да плава така, като че ли беше млад, но един моряк, който плава за последен път, трябваше спокойно да огледа онова, на което щеше да каже „сбогом завинаги“.

В Ламанш всички се заловиха да почистят кораба.

Един ден, през месец юни, стигнаха пред Грейвсенд, Разтовариха стоката и взеха баласт. Един влекач изтегли кораба навън. През този следобед капитан Ивънс нямаше защо да прави измервания за местоположението на кораба.

През нощта задуха югозападен вятър, но на разсъмване се поуталожиха. Небето беше силно покрито с тежки и леки облаци. Имаше силно вълнение. „Йохана-Мария“ плаваше бързо с издути платна, с кипяща пяна високо над носа, като оставяше по тъмноцветното море зад себе си бяла бразда от килватера. В ранния следобед извикаха, че се показва земя. Брауер видя със своя далекоглед брега в сива мъгла и заповяда да вдигнат флага. „Холандия“ — каза Полвейк на синчето си и замълча, продължавайки да гледа нататък. Малко по-сетне Брауер посочи Шевенинген зад един разбунен прибой. След туй пое

кормилото, нареди да обърнат платната и се впусна в широкото море, като каза, че искал да пристигне в пристанището на дневна светлина.

На следващото утро облаците лежах ниско над едно оловнотежко развълнувано море, но духаше умерен, свеж югозападен вятър. След като палубата бе добре почистена, Брауер пожела „Йохана-Мария“ да заплава с всички платна. И понеже вятърът оставаше благоприятен, можах да вдигнат на предната мачта допълнителните странични платна. Той видя, че сега корабът можеше да се покаже пред бреговете с достойнство: беше последният от пълнотакелажните кораби под холандски флаг.

Меу беше този, който на предобедната вахта посочи към фара на Еймауден, като каза, че в момента там валяло дъжд. Брауер стоеше смълчан, висок над колелото, с устремен напред поглед.

След един час „Йохана-Мария“ лежеше между вълноломите с прибрани платна. Димът на един влекач се пилееше над палубата му.

В Северноморския канал Меу в дъжда седна с хармониката си на предния люк и засвири тъжната песен за моряка, който плавал по далечните морета. Канаките гледаха потъналите в мокрота зелени площи и кравите. Брауер стоеше пред своя щурвал, а над тях се вееше флагът.

Та това се показва иззад хоризонта, който го бе блазнил през целия му живот; едно място в амстердамското пристанище, дето ще лежи неговият кораб.

XIX

Със снети реи и стенги корабът лежеше привързан в Дейксрахт, близо до мястото, където на времето бе спуснат във водата. Момчета от учебния кораб и от морското училище, които идваха да гребат, спираха и го оглеждаха от бушприта до задния щевен. Всеки ден идваха с лодки момчета от Катенбург, деца на моряци, подочули това-онова за кораба, например че бил плавал по всички морета, че по-рано бил пиратски кораб, че пренасял роби.

Хората, които минаваха по флотския мостик, спираха, сочеха с пръст и казваха: старовремешен кораб. Рядко се виждаше някой на борда му. Само двамина с посивели коси и един негър, а понякога вечерно време се чуваше и музика.

Хората наоколо знаеха, че корабът принадлежи на Брауер, богат уединен човек, който рядко излизаше на брега. Другият, който живееше там, беше един любезен човек, който, излезеше ли на покупки, умееше да разказва за далечни плавания и за страни, където рядко отиваха холандци. Понякога негърът отиваше сам с гребна лодка близо до корабостроителницата, където по цял ден се чуваше чукането на стотици чукове по някой железен кораб на скелята.

В първите месеци, докато беше още лято, в неделни дни Брауер имаше гости — децата на сестра му, стари съкорабници и приятели на Меу. И тогава в каютата се приказваше дълго, пушеше се при чашка и нещо друго, приготвено от Евери, и се опресняваха стари спомени. Брауер беше щедър домакин, но не твърде разговорлив. Когато някой го запиташе защо през целия си живот е останал в платноходството, докато всичките му предишни колеги предпочели параходството, той само вдигаше рамене. Ако някой го запиташе направо как тъй е успял да спечели много пари, та да купи кораб, той свиваше вежди. Беше саможив човек и го оставиха сам въпреки колегиалните чувства.

През есента тишината на борда започна да не се нрави на Меу. Забавяше се много, когато излезеше на покупки, и Евери дълго го чакаше в кухнята. Една вечер каза на Брауер, че спокойно лежащ кораб

не му харесвал и че предпочитал да отиде да живее на сушата; и без туй вече не принадлежал на морето. И си отиде и хармониката вече не се чуваше на борда на „Йохана-Мария“.

Брауер и Евери заживяха сами с плъховете. И нямаха друга работа, освен да мият палубата, а понякога да ринат снега.

Момчетата от морското училище не идваха вече с шалупата в Дейксрахт, защото нямаше какво да гледат. Момчетата от Остенбург гребяха към Търговския кей, към големите параходи, където се чуваше дрънкането на вериги и кранове.

Един пролетен ден, когато беше доста студено, Брауер видя, че при вантата нещо не беше в ред; изкачи се горе, но падна от марса, дето имаше поледица. Два дена Евери му носи храна в каютата. Но той започна да отказва да яде и само повтаряше: „Йохана-Мария“. Отнесоха го в болницата.

Евери остана сам. В продължение на месец и повече всеки ден поглеждаше дали не се връща Брауер, Тогава дойдоха неколцина и му казаха, че трябва да напусне кораба, и го насочиха да отиде при консула.

„Йохана-Мария“ остана сам. Вечерно време там не светваше никаква светлина. На корабостроителниците чуковете по цял ден чукаха в някакъв свой ритъм. Там пристигаха и заминаваха параходите.

Под белите облаци на яркото лято, под сивото небе на зимата, през мъгливата есен и през ветровитата пролет корабът си лежеше тихо и спокойно. Корпусът и мачтите се оглеждаха във водата — при дъжд и вятър, и слънце.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.